

”Hei meit kuvataan!”

- ESIKOULUIKÄISEN LAPSEN LEIKIN
HAVAINNOINTI VIDEOANALYYSIN KEINAIN



Lindström Suvi

Nurminen Sari

Närhi Maria

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

"Hei meit kuvataan!" - esikouluikäisen lapsen leikin havainnointi videoanalyysin keinoin

Lindström Suvi
Nurminen Sari
Närhi Maria
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syksy 2010

Suvi Lindström, Sari Nurminen ja Maria Närhi

”Hei meit kuvataan!” - Esikouluikäisen lapsen leikin havainnointi videoanalyysin keinoin

Vuosi 2010

Sivumäärä 73+ 3

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkielma, jossa olemme keskittyneet tutkimaan esikouluikäisen lapsen eli 6-vuotiaan lapsen leikkiä ja videointia havainnoinnin välineenä. Tutkimuskysymyksissä olemme pyrkineet selvittämään esikoululaisen leikkiä ryhmässä, lapsen toimintaa leikissä, videoinnin hyötyä lapsen leikin havainnoinnissa sekä omia kokemuksiamme ja oppimaamme videoinnista ja videoanalyysistä.

Aineistoa keräsimme erään vantaalaisen päiväkodin esiopetusryhmässä keväällä 2010. Lapsiotoksemme oli n. 12. Aineistona olemme käyttäneet tässä opinnäytetyössä enimmäkseen esiopetusryhmän lasten videoituja vuorovaiikutteisia leikkejä. Näitä leikkejä olemme purkaneet, litteroineet ja analysoineet leikkiteorioiden kanssa. Lisäksi olemme haastatelleet esiopetusryhmän lastentarhanopettajaa ja joitakin videoituissa leikeissä mukana olleita lapsia. Olemme käyttäneet myös aiheeseen liittyvää kirjallista lähdemateriaalia sekä tutkimuksia. Tärkeänä aineistona ovat olleet myös omat kokemuksemme leikin havainnoinnista, esikouluikäisestä lapsesta sekä videoinnista.

Teoreettinen viitekehysme tässä opinnäytetyössä on leikki ja leikin havainnointi, jonka avulla olemme pyrkineet selvittämään leikin havainnoinnin tarkoituksen ja tärkeyden. Muita viitekehyksiämme ovat videointi, dokumentointi ja videoanalyysi. Teoreettiseen viitekehykseen olemme saaneet tukea sekä leikin että havainnoinnin teorioista. Olemme tutustuneet muun muassa Vygotskyn, Piaget’n, Batesonin ja Hakkaraisen teorioihin leikistä. Huomasimme käytännössä videoavusteisen havainnoinnin hyödyt ja haasteet. Tilanteiden tallentaminen mahdollistaa myöhemmän katselun, josta on esim. lastentarhanopettajalle apua lasten kehitysten arvioinnissa ja leikkien tarkastelussa. Moni ”höpöleikki” muuttuikin yllättäen oikeaksi leikiksi. Toki videoinnissa on myös haastetta, kuten resurssikysymykset (aika ja raha), lasten totuttaminen kameraan sekä kuvaustekniikkapuoli.

Koska olemme tehneet laadullista tutkielmaa, pääpyrkimyksenämme ei ole ollut yleistää tuloksia. Aineistomme on hyvin ainutlaatuista ja kuvaa tiettyjen lasten leikkejä ja leikkitilanteita. Olemme kuitenkin pyrkineet tuomaan esiin ilmiöitä, jos olemme niitä aineistoa käsitellessämme havainneet. Tämän opinnäytetyöprosessin onnistumisen arviointi pohjautuu pitkälti sekä omiimme että yhteistyöpäiväkotimme lastentarhanopettajan sekä lasten kokemuksiin. Omiin arvioihimme luotettavuutta tuo videoitu materiaali, johon olemme voineet tarvittaessa palata. Lastentarhanopettajan ja lapsien kokemuksia saimme haastatteluiden ja kuvatun materiaalin näyttämisen yhteydessä.

Kokemuksemme tästä opinnäytetyöprojektista ovat positiiviset. Koemme kehittäneemme uutta ja samalla oppineet sekä tutkielman teosta että leikin havainnoinnista videon välityksellä. Sosionomi-koulutuksemme perusopetukseemme ei ole kuulunut pakollisia opintoja leikin havainnoinnista, joten olemme oppineet sitä nyt käytännössä. Olemme oppineet havainnoimaan sekä arvostamaan leikkiä eri tavalla opinnäytetyöprosessin aikana. Olemme myös herättäneet kiinnostusta ja kannustaneet yhteistyöpäiväkotimme henkilökuntaa videokameran hankkimiseen ja käyttöön esimerkillämme.

Asiasanat: Esikouluikäinen lapsi, leikki, havainnointi, videointi, videoanalyysi, dokumentointi

Suvi Lindström, Sari Nurminen and Maria Närhi

“Hey, we are being filmed” - observation of a preschool aged child through video analysis

Year

2010

Pages 73+ 3

In this qualitative thesis we examined the play of a preschool aged child and observation through recording on video. In our research questions we wanted to know how the preschool aged - a 6 year old- child plays in a group and what he does in a play, how the video recording can help in observation of the child's play and what we've learned about video recording and video analysis.

The target group of the thesis included a kindergarten in Vantaa and the work was attended by 12 preschool children. The material was collected during spring 2010. The material of this thesis consists mostly of plays that were recorded on video. In addition, the kindergarten teacher was interviewed as well as some of the children whose plays were recorded. To support the results also written sources and research were used. We feel that our experiences and thoughts are also an important part of the material.

The theoretical frame of reference in this thesis was play and the observation of child's play. Other theoretical frames were recording on video, documentation and video analysis. We tried to find out what is the purpose and meaning in observing a play. During this process we've familiarized with different theorists of play, for example Vygotsky, Piaget, Bateson and Hakkarainen. The process of recording on video was a very educational experience. We learned in practice what are the benefits and challenges in observation through recording. It's possible to watch tapes again which is very useful for a kindergarten teacher who estimates the development of children and observes plays. The challenges are for example problems with time and money, children's attitude for recording and technical problems.

The material of this thesis is very unique and it describes certain plays and situations. Because our thesis is qualitative we haven't really generalized our results. Still, we have presented some phenomena that came from the material. The evaluation of success of this thesis is based on both our experiences and kindergarten teacher's experiences. In addition, we interviewed children and asked their opinion.

This project succeeded well in our opinion. We managed to develop something new and to awake interest in video recording in the kindergarten. We also learned how to do a research and observe children's play. The play feels now even more valuable after this process.

Key words: preschool aged child, play, observation, recording on video, video analysis, documentation

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyöprosessi	7
3	Tutkimuskysymykset	8
4	Opinnäytetyön viitekehys	9
4.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	9
4.2	Videoanalyysi ja stimulated recall	10
5	Teoreettiset lähtökohdat	11
5.1	Toiminnan teoria	11
5.2	Kognitiivinen viitekehys.....	12
5.3	Sosiaalisen vuorovaikutuksen viitekehys	14
6	Leikki.....	15
6.1	Esikouluikäinen leikkijänä	15
6.2	Leikin kehityksen vaiheet.....	17
6.3	Leikki, tunteet ja luovuus	18
6.4	Leikki ja oppiminen.....	19
7	Havainnointi ja videointi	20
7.1	Havainnointi tutkimusmenetelmänä	21
7.2	Havainnoinnin eettisyys.....	21
7.3	Leikin havainnointi.....	22
7.4	Dokumentointi	23
7.5	Videointi	24
7.6	Videoinnin edut ja haasteet.....	25
8	Aineisto	27
9	Tuloksia leikin analyysistä.....	28
9.1	Yksinleikit	28
9.1.1	Tytön yksinleikki nukeilla ja nukketalolla	28
9.1.2	Ajatuksia yksinleikeistä.....	31
9.2	Kaksinleikit	31
9.2.1	Kahden pojan autoleikki kilpa-autoilla	31
9.2.2	Poikien autorataleikki eteisessä	34
9.2.3	Pet Shop -leikki	36
9.2.4	Kahden tytön ponileikki	38
9.2.5	Kahden tytön eläinleikki	39
9.2.6	Kahden tytön prinsessa-/kotileikki.....	41
9.2.7	Ajatuksia kaksinleikeistä.....	45
9.3	Ryhmäleikit.....	45
9.3.1	Kirjan tekeminen	45
9.3.2	Kolme tyttöä leikkii erillisessä pikkuhuoneessa.....	47

9.3.3	Kauppaleikkiä edeltävä ”Vakoiluleikki”	48
9.3.4	Kauppaleikki.....	49
9.3.5	Kauppaleikin toinen päivä	54
9.3.6	Ajatuksia ryhmäleikeistä.....	58
10	Tavoitteiden ja kokemusten arviointia	59
10.1	Opinnäytetyön tavoitteiden saavuttaminen	59
10.2	Opinnäytetyön tekijöiden kokemukset	60
10.3	Lastentarhaopettajan kokemukset.....	62
10.4	Lasten kokemukset	64
11	Johtopäätökset ja pohdinta.....	66
11.1	Luotettavuus	66
11.2	Eettisyys	67
11.3	Ammatillisen kasvun arviointi.....	69
	Lähteet	72
	Liitteet.....	74
	Liite 1 Lupakysely.....	74
	Liite 2 Infokirje vanhemmille	75
	Liite 3 Saatekirje tutkimuslupahakemukselle.....	76

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö sai alkunsa ajatuksesta, kuinka näkyvää ja arvostettua nykypäivän esikouluissa on leikki. Kysymys nousi meille ajankohtaiseksi opiskellessamme esi- ja alkuopetuksen opintokokonaisuutta Koulutuskeskus Palmeniassa Lahdessa (2009-2010) sekä Laurea-ammattikorkeakoulun lapsen ja perheen hyvinvoinnin vahvistaminen -opintojaksolla. Päätimme ottaa videoinnin menetelmäksi, jonka kautta havainnoisimme lapsen leikkiä päiväkotiryhmässä. Aihe on mielestämme erittäin ajankohtainen, ja siksi halusimme tehdä siitä opinnäytetyön. Kalliala (1999) on edelläkävijänä todennut lapsille ”...Te tiedätte jotakin, mitä minä en tiedä, ja se, mitä tiedätte, on tärkeää ja kiinnostaa minua” (Kalliala 1999: 68). Tämän ajatuksen innoittamana ryhdyimme tekemään tätä opinnäytetyötä.

Opinnäytetyömme tehtävänä on selvittää, millainen esikoululainen on leikkijänä, millaista lapsen toiminta on leikissä, miten videointia voidaan hyödyntää lapsen leikin havainnoinnissa ja kertoa, mitä opimme videoinnista ja videoanalysoinneista. Teimme videointia menetelmänä tutummaksi päiväkodissa, jossa videointia ei käytetty vielä säännöllisesti havainnoinnin tukemisen välineenä. Tässä opinnäytetyössä esittelemme kentällä kuvaamiamme ainutlaatuisia lasten leikkejä, lasten toimintaa ja vuorovaikutusta, videoinnin etuja ja kehittämishaasteita sekä kentän kokemuksia opinnäytetyöstämme lasten ja päiväkodin henkilökunnan näkökulmasta. Mielestämme päiväkodissa näkyi vahva usko videointiin havainnointivälineenä sekä lasten leikkien kunnioitus, mikä näkyi arjessa - leikille oli aina aikaa.

Päiväkodin toiminta ja sen toimintaympäristö ovat meille entuudestaan tuttua. Olemme kaikki suorittaneet harjoitteluita päiväkodeissa ja tehneet erimittaisia sijaisuuksia varhaiskasvatuksen kentällä. Olemme työelämässämme nähneet päiväkodin lasten leikin haasteet ja mahdollisuudet. Olemme myös useasti pohtineet, kuinka leikkejä saisi tehtyä näkyvämmiksi myös vanhemmille ilman täytettäviä kaavakkeita ja arviointeja. Lasten leikin tulkinta on hankalaa, jos aikuinen ei herkisty leikkiin, minkä videoanalyysi mahdollistaa. Koemme videoinnin olevan myös keino nostaa leikin arvostusta yhteiskunnassamme.

Tämä opinnäytetyö on tehty tiiviisti ryhmätyönä. Opinnäytetyön suunnitelma- ja toteutusvaiheessa olemme hankkineet yhteistyökumppanit, tehneet suunnitelmat sekä keränneet aineistoa yhdessä. Teoriaosuuksissa kukin on saanut omia vastuualueita. Olemme pyrkineet tasa-puolisuuteen koko opinnäytetyön prosessissa. Opinnäytetyön kokoamista ja viimeistelyä olemme tehneet ryhmässä.

2 Opinnäytetyöprosessi

Aloitimme opinnäytetyöprojektimme orientaatiovaiheen syksyllä 2009 hankemessujen yhteydessä, jolloin ilmoittauduimme Vantaan varhaiskasvatushankkeeseen. Päätimme tehdä opinnäytetyömme kolmen opiskelijan kesken, sillä olemme ystäviä ja olimme tehneet paljon ryhmitöitä yhdessä sosionomi-opinnoissamme. Tämän jälkeen aloimme miettiä aihetta opinnäytetyölle ja mahdollisia yhteistyökumppaneita. Aiheet vaihtelivat leikkipuiston pelastamisoperaatiosta eri kaupunkien päivähoitojärjestelmien vertailuun, mutta perusteena halusimme kuitenkin pitää alle kouluikäisen lapsen. Aiheeksi valitsimme esikouluikäisen lapsen päiväkodissa ja leikin, mutta emme vielä tiedäneet tarkasti mitä tehdä. Mahdollisia vaihtoehtoja olivat mm. mitä lapsi ajattelee leikkiessään, lasten kokemuksia leikistä jne. Syyskuussa 2009 teimme ideapaperin, jota varten otimme yhteyttä päiväkoteihin itsenäisesti ohjaavan opettajan tukieksa meitä. Kun se oli hyväksytty, aloimme työstää alustavaa opinnäytetyösuunnitelmaa yhteistyöpäiväkotimme ja ohjaavan opettajamme kanssa. Lokakuussa 2009 alustava suunnitelma hyväksyttiin ja teimme yhteistyösopimuksen päiväkodin kanssa.

Suunnitelmavaiheessa marraskuussa 2009 aloimme tehdä varsinaista kirjallista opinnäytetyösuunnitelmaa. Teimme tutkimuslupahakemukset ja lupa- sekä infolaput vanhemmille, perehdyimme lähteisiin sekä teimme omaa osuutta suunnitelmasta. Joulukuussa 2009 esittelimme suunnitelman suullisesti ohjaavan opettajan ja päiväkodin yhteyshenkilöiden läsnä ollessa, mutta saimme suunnitelman täydennettäväksi sekä rajattavaksi. Tammikuussa 2010 suunnitelma hyväksyttiin ja haimme tutkimusluvut sekä veimme lupalaput päiväkotiin.

Toteutusvaiheessa olimme alkuvuodesta 2010 lähtien. Tällöin tutustuimme lapsiryhmään ja aloimme kerätä aineistoa. Sovimme videointipäivät, jotka painottuivat maaliskuulle. Tällöin myös kuvasimme kaiken materiaalimme. Samaan aikaan suoritimme viimeisiä pakollisia opintoja ja kävimme työpajoilla. Huhti-toukokuussa 2010 purimme videoita aineistoa yhdessä että yksin sekä perehdyimme lähteisiin ja teorioihin. Aloimme myös kirjoittaa varsinaista opinnäytetyötä.

Julkaisuvaiheessa toukokuusta 2010 lähtien aloimme kirjoittaa opinnäytetyöraporttia. Teimme yhteistyötä, mutta myös jaoimme kaikille omia kirjoitusosuuksia. Sovimme kirjoittavamme kesällä ja alkusyksystä opinnäytetyötä. Kesä-elokuun alussa 2010 teimme itsenäisesti omia osuuksia pitäen silti yhteyttä toisiimme. Tapasimme muutaman kerran kesällä, jolloin päivitimme opinnäytetyön tilannetta ja sovimme uusista tehtävistä. Syksyn alussa 2010 viimeistelimme opinnäytetyötämme: täydensimme, tarkastimme kieliopillisesti ja hioimme sitä ohjaavan opettajamme ohjauksessa sekä hoidimme valmistumiskäytäntöjä.

3 Tutkimuskysymykset

Meillä on tässä opinnäytetyössä neljä tutkimuskysymystä. Ensimmäinen kysymys on, millainen esikouluikäinen on leikkijänä. Haluamme tietää, mitä erityispiirteitä 6-vuotiaan lapsen leikeissä on ja mitä he mielellään leikkivät. Olemme huomanneet opinnäytetyötä tehdessämme, että esikoululainen, noin 6-vuotias lapsi, keskittyy jo pitkäjänteisesti leikkiin. Olemme myös huomanneet, että esikoululaisen leikille on tyypillistä pitkä suunnittelu- ja rakentelu-aika. Kun kuvasimme kevätpuolella 2010 lasten leikkejä, huomasimme esiopetuksen vaikutuksen näkyvän lasten leikeissä. Esikoululaiset olivat hyvin kiinnostuneita kirjaimista ja numeroista sekä laskemisesta. Erityisesti tytöt tekivät useaan otteeseen omia kirjoja, joita he kuvittivat sekä saduttivat tarinansa. Huomasimme muutenkin, että esikouluikäisillä ollaan kiinnostuneempia ns. pöytähommissa. Myös koulumaisuus alkaa näkyä lasten toiminnassa.

Toinen tutkimuskysymyksemme on, millaista lapsen toiminta on leikissä. Leikeissä tarkastelemme vuorovaikutusta, rooleja, leikkitaitoja sekä leikin etenemistä. Mielestämme on ollut mielenkiintoista seurata lasten vapaan leikin tilanteita ja nähdä, kuinka leikki muotoutuu, rakentuu ja kehittyy siinä. Kuvatuissa tilanteissa olemme huomanneet, kuinka kehittyneitä leikkijöitä 6-vuotiaat jo ovat. Leikeissä olemme huomanneet selvästi, että lapsilla on kaikenlaisia rooleja. Joku johtaa ja tuo leikille raamit, joku taas keksii uusia ideoita ja toinen myötäilee sekä hieman hillitsee toisia. Huomasimme leikkejä tutkiessa, että 6-vuotiaiden vuorovaikutustaidot ovat myös hyvin kehittyneet. Lapset osaavat neuvottelemisen taidon leikissä, jos tulee ns. konfliktitilanne. Heitä ei tuossa iässä muutenkaan haittaa, vaikka omia suunnitelmia joutuisi hieman muuttamaan.

Kolmas asettamamme tutkimuskysymys on, miten videointia voidaan hyödyntää lapsen leikin havainnoinnissa. Olemme todenneet työkokemustemme ja harjoitteluiden aikana, että lapsen leikkiä on haastavaa arvioida. Olemme huomanneet tätä opinnäytetyötä tehdessämme sen, kuinka hyvä väline videokamera on leikin havainnoinnissa. Normaalisti leikin havainnointi tehdään päiväkotiryhmässä muun valvomisen ohella ja lasten leikkitilanteita kirjoitetaan ruutupaperille ylös. Osa lasten puheesta tai ajatuksista jää kuitenkin kirjaamatta, siksi että aikuinen ei pysty rekisteröimään kaikkea tai saa selvää kaikista jutuista. Videoinnin avulla aikuinen pystyy tallentamaan leikkitilanteet juuri sellaisina kuin ne ovat ja palaamaan lasten puheisiin ja ajatuksiin uudestaan. Videoinnin avulla leikistä tulee havaittua paljon sellaista, mihin ei muuten kiinnittäisi huomiota.

Neljäs tutkimuskysymys tässä opinnäytetyössä on, mitä opimme videoinnista ja videoanalyysistä. Olemme oivaltaneet opinnäytetyömme aikana paljon videoinnista ja kehittyneet pikkuhiljaa paremmiksi videokameran käyttäjiksi. Ns. teknisistä asioista videoinnissa olemme oppineet sellaista, että valaistuksella ja tilalla on suuri merkitys videoinnin onnistumisen kannal-

ta. Rauhallisessa tilassa, kuten erillisessä huoneessa, lasten puheet saadaan paremmin tallennettua kuin hälyisessä ryhmätilassa.

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme oppineet, kuinka hyvä on näyttää lapsille heidän leikkejään ja esimerkiksi kuvata joku ns. konfliktitilanne ja pohtia lasten kanssa erilaisia toimintamalleja tilanteen ratkaisemiseksi. Koimme lasten olevan hyvin kiinnostuneita näkemään itsensä videolta, vaikka he eivät juuri osanneetkaan kertoa, mitä tilanteessa tapahtui.

Videoinnin avulla pääsimme paremmin kiinni itse lasten leikkiin ja siinä tilanteessa nouseviin ajatuksiin. Huomasimme videoinnin aikana ja erityisesti videoanalyysissä paljon sellaisia seikkoja, joita aikuinen voi leikissä pitää täysin olemattomana tai ei osaa niitä huomioida. Hyvänä esimerkkinä oli erään tytön yksinleikki nukketalolla, mikä oli erittäin mielenkiintoista seurattavaa, kun siihen sai keskittyä rauhassa. Yksinleikit mielletään usein tapahtumaköyhiksi, mutta tässä leikissä oli perhe-elämää kuvaava juoni ja leikki oli tarkkaan suunniteltu.

4 Opinnäytetyön viitekehys

Opinnäytetyömme viitekehystenä on leikki ja leikin havainnointi, videointi, dokumentointi ja videoanalyysi. Viitekehysten avulla olemme pyrkineet selvittämään, mitä leikin havainnoinnilla tarkoitetaan ja miksi se on tärkeää. Viitekehysten teoreettisena pohjana olemme käyttäneet leikin klassikotutkijoita: Vygotskya, Batesonia, Piaget'a ja Hakkarasta. Viittaamme opinnäytetyössä myös esikouluikäisen lapsen kehitykseen, koska kehityksellä on vaikutusta leikkiin. Hakkaraisen (2002) mukaan leikin merkitys esiopetuksessa ei rajoitu vain välineelliseen käyttöön, vaan leikki on keskeinen oppimisen muoto ja kehitysympäristö nimenomaan esiopetusiässä (Hakkarainen 2002: 109). Lisäksi painotamme omaa kokemusta videoanalyysistä ja videoinnista.

Vantaalaisessa päiväkodissa, jossa olemme opinnäytetyötä tehneet, leikin merkitys ja tärkeys näkyvät vahvasti päiväkodin varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmissa. Leikki kuuluu myös kyseisen päiväkodin esiopetuksen keskeisiin tavoitteisiin toimintavuosien 2009-2010 välisenä aikana.

4.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan aineistolähtöistä, todellista elämää kuvaavaa tutkimusta. Sen tarkoituksena on ymmärtää ja tulkita esiintyviä ilmiöitä, ei yleistää niitä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään antamaan ääni tutkimukseen osallistuvalla henkilölle, minkä vuoksi aineistoa kerätään mm. seuraavilla menetelmillä: osallistuva havainnointi, tekstianaalyyksi, avoin haastattelu sekä erilaiset eläytymismenetelmät. (Kajaanin ammattikorkeakoulun

Internet-sivut 2009.) Kiviniemen (2001: 68) mukaan haastattelun ja havainnoinnin lisäksi myös päiväkirjat ja muu arjessa syntynyt aineisto voivat olla tutkittavaa aineistoa.

Opinnäytetyömme on laadullinen ja aineistolähtöinen. Aineistoa käsitellessämme olemme pyrkineet kuvaamaan ja ymmärtämään lasten ajatuksia ja heidän leikkejään. Kuvaamamme ja analysoimamme leikit ovat ainutlaatuisia ja kuvaushetkellä tapahtuneita, eikä niitä enää samanlaisena pysty toistamaan. Aineistolähtöisyys on näkynyt prosessissamme esimerkiksi siten, että vaikka meillä on ollut tietyt tavoitteet ja tarkasteltavat teemat, niin olemme etsineet niitä saadusta aineistosta.

Munter ja Siren-Tiusanen (1999) mieltävät kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimusotteen valintoja tutkimusprosessia ohjaavana lähestymistapana. Kummassakin ymmärretään tutkimuskohde, tutkimussuhde, tutkimuksen eteneminen, teorian ja käytännön suhde sekä aineiston kerääminen omalla tavalla. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa lähestymistavassa ilmiöihin tutustutaan sisältäpäin ja se mahdollistaa uusien tapojen käytön ilmiöiden tutkimisessa. Se myös käyttää käytännössä syntynyttä tietoa. (Munter & Siren-Tiusanen 1999: 180.)

Kiviniemen (2001) mukaan laadullinen tutkimus on prosessorientoitua, jolla hän tarkoittaa tutkimuksen näkökulmien ja tulkintojen vähittäistä kehittymistä prosessin aikana. Tällöin myös tutkijalta odotetaan oppimista ja uusien asioiden omaksumista. On kuitenkin tärkeää huomata, ettei tutkimustehtävien avoimuus tarkoita suunnittelemattomuutta. Myös rajaus ja aineiston karsinta kuuluvat laadullisen tutkimuksen luonteeseen. (Kiviniemi 2001: 68-69, 71.)

Munter ja Siren-Tiusanen (1999) tiivistävät Banisteria ym. (1994), Boylea (1994) sekä Mossia ja Pencea (1994) mukailen laadullisen tutkimuksen olemuksen. Heidän mukaansa laadullisessa tutkimuksessa luodaan parhaimmillaan uusia käsitteitä, kontekstuaalista ymmärtämistä sekä teoreettista selittämistä eli ymmärrystä tapahtumien syistä ja olosuhteista. (Munter & Siren-Tiusanen 1999: 180-181.)

4.2 Videoanalyysi ja stimulated recall

Jakkula (2002) sivuaa tutkimuksessaan videoanalyysiä. Jakkula toteaa, että videoanalyysi oli vielä 1980-luvulla uusi menetelmä, mutta nykyään etenkin pikkulapsitutkimuksissa videoanalyysi on ehdoton työväline. Sen vahvuudet ovat sosiaalisen vuorovaikutuksen yksityiskohdissa. Eri asia on, millaisia merkityksiä eri ihmiset niille antavat. Jakkula viittaa Jordanin ja Hendersonin (1994) näkemykseen siitä, että vielä ei ole määrittynyt selviä metodeja videonauhojen analyysiin. Jakkula viittaa Goodwiniin (1995), jonka mukaan videoanalyysi voidaan jakaa kahteen vaiheeseen: videokuvausten aikaiseen toimintaan ja videokuvausten jälkeiseen vaiheeseen, valintaan ja tulkintaan. Jakkula mainitsee vahvuudeksi sen, että aineisto kaikessa rik-

kaudessaan on tutkijan ulottuvilla, mikä mahdollistaa useat katselukerrat. Aineiston näyttäminen myös muille, esimerkiksi koulutusmielessä, on yksi videoanalyysin vahvuuksista. Jakkula esittää myös Jordanin ja Hendersonin (1994) näkemyksiä videoanalyysin rajoituksista. Heidän mukaansa jo suunnitteluvaiheessa olisi syytä kiinnittää huomiota teknisiin valintoihin, sillä myöhemmin ilmeneviä puutteita ei voi korvata jälkikäteen. (Jakkula 2002: 52-54.)

Mäkitalo (2009) viittaa Patrikaisen ja Toomin (2004) teoriaan stimulated recall-menetelmästä. Heidän mukaansa stimulated recall - haastattelu on refleктоivaa haastattelua, jossa yhdistetään videointi ja haastattelu. Nauhoituksessa keskitytään toiminnan kuvaamiseen, jonka jälkeen kuvattua materiaalia katsotaan yhdessä läpi kuvatun kanssa. Kuvattu materiaali eli dokumentti auttaa muistamaan ja huomaamaan erilaisia asioita. Avoimien kysymysten kanssa pyritään sanoittamaan sanatonta toimintaa, esimerkiksi vuorovaikutusta, ja voidaan jopa muistella tilanteita sekä mitä tunteita se herätti silloisella hetkellä. (Mäkitalo 2009: 216.)

5 Teoreettiset lähtökohdat

Teoreettisina lähtökohtina olemme käyttäneet leikistä kiinnostuneita teoreetikoita, kuten Piaget'n ja Vygotskyn leikkimääritelmiä ja teorioita. Olemme viitanneet myös Batesoniin, sillä hän oli erityisen kiinnostunut vuorovaikutuksesta leikkijöiden välillä. Olemme työkokemuksen perusteella huomanneet esiopetusikäisten lasten leikkien sisältävän paljon vuorovaikutusta, ja kaverisuhteilla on useimmiten paljon merkitystä kyseisessä iässä. Tämän seikan olemme huomanneet myös tutkimuspäiväkodin lasten leikeissä. Nykypäivän leikitutkijoista esimerkiksi Marjatta Kalliala ja Pentti Hakkarainen ovat tehneet laadukasta leikitutkimusta.

5.1 Toiminnan teoria

Vygotskyn ja hänen seuraajiensa edustama kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian koulukunta korostaa leikin lapsuuden kolmannen vaiheen toiminnaksi. Ensimmäisen elinvuoden aikana lapsen ja aikuisen välinen emotionaalinen vuorovaikutus on keskiössä. 1-3- vuotiaan esineellinen toiminta ja 3-6-vuotiaiden johtavana toiminnan tyyppinä on leikki, juonellinen roolileikki. Vygotsky teki tunnetuksi myös lähikehityksen vyöhykkeen, mikä läpäisee Vygotskyn kehitysteorian. Lähikehityksen vyöhykkeellä Vygotsky tarkoitti etäisyyttä lapsen tämän hetkisen, aktuaalisen kehitystason ja mahdollisen, potentiaalisen kehitystason välillä. (Kalliala 2008: 44.)

Leikkiä Vygotsky piti merkityksellisenä, kehitystä eteenpäin vievänä voimana. Lapsi käyttäytyy leikissä aina kehitystasonsa yläpuolella, päivittäisen käyttäytymisensä yläpuolella. Lähikehityksen vyöhykkeeseen viitatessaan Vygotsky puhuu vain lapsesta. Osaavampi osapuoli ei näytä olevan läsnä. Pentti Hakkaraisen mukaan roolissa toimiminen on leikissä syntyvän lähi-

kehityksen vyöhykkeen ehto. Leikkiroolissa lapsi suoriutuu sellaisista tilanteista, joihin muulloin ei pystyisi. (Kalliala 2008: 45.)

Myös suomalainen Pentti Hakkarainen on ollut kiinnostunut oppimisesta sekä sen kytkeytymisestä kehitykseen. Tutkimuksissaan hän on tutkinut paljon leikissä syntyvää oppimista, mielekkyyden muodostumista ja oppimisvalmiuksia. (Oulun yliopiston Internet-sivut 2010.) Hakkaraisen (2002) mukaan liiallinen sisältökeskeisyys esiopetuksessa voi hämärtää leikin merkityksen ja näin ollen myös oppimisen olennaiset piirteet. Sisältökeskeiset opettajat eivät välttämättä tule ajatelleeksi, mikä on juuri 6-vuotiaasta mielekästä. Hakkarainen toteaa, että leikki on usein aikuisten ajatuksessa oppimisen väline, mutta lapsille olennaista leikissä on yhdessä tekeminen. Leikkiessään lapset eivät ajattele oppimista tai sosiaalista kehitystä, vaan he haluavat toimia yhdessä. Hakkarainen viittaa Corsaron (1997) ajatukseen siitä, että aikuiset eivät välttämättä ymmärrä lasten yksinkertaisia ja toistuviakin leikkejä. Näistä ajatuseroista syntyvät aikuisten ja lasten näkökulmien erot. Hakkaraisen (2002) mukaan esimerkiksi autoleikissä oppimisen kohteena ei ole ajamisen taito, vaan ajamisen idea ja siitä syntyvä mielekkyys sekä motivaatio. (Hakkarainen 2002:111-112.)

Hakkaraisen (2002) mukaan esiopetuksen tulee olla leikkikeskeistä, koska leikkikeskeisen esiopetuksen perustana on leikin ja kehityksen kytkeminen. Esiopetus suunnitelmisakin on hahmotettava, miten sisältöalueiden opettaminen ja oppiminen tukevat ja edistävät leikkiä. Hakkaraisen (2002) mielestä myös leikissä tapahtuva oppiminen perustuu siihen, että lapsi kokeilee ja tuottaa uusia hypoteeseja ja merkityksiä. Hakkaraisen (2002) mielestä leikki on itsessään tärkeää, koska se sisältää itsensä muuttamisen, joustavuuden ja itsensä uudistamisen motiivit. Leikkiä on vaikea nähdä oppimistilanteena, koska leikki ei toteuta selkeästi asetettuja tavoitteita eikä johda ns. konkreettiseen lopputulokseen. (Hakkarainen 2002: 109-113.)

5.2 Kognitiivinen viitekehys

Jean Piaget oli haluton tunnustamaan oikeaksi muiden käsityksiä lapsen kehityksestä ennen kuin oli tarkastanut ne itse. Piaget asetti kolme päätehtävää. Hän pyrki luokittelemaan olennaisen askeleen tutkimustyössä, pyrki kuvailemaan käyttäytymismuotojen kehittämisessä vaikuttavia säännönmukaisuuksia ja yritti selittää näitä muotoja ihmisen yleisiin kehityspeeriaatteisiin perustuvalla mallilla. Piaget pyrki selittämään leikkiä suhteessa sen asemaan älykkyyden kehityksessä. Piaget erotti omia kolmea lastaan havainnoimalla kolme erilaista leikin lajia, jotka olivat harjoitusleikki, symbolileikki ja sääntöpelit. Harjoitusleikkiä esiintyy ensimmäisten elinkuukausien aikana. Siitä on kyse silloin, kun lapsi toimii vain toimimisen halusta. Harjoitusleikit olivat Piaget'n mukaan enimmäkseen lyhytaikaisia ja niitä esiintyy silloin, kun lapsi omaksuu uutta taitoa. Harjoitusleikissä lapsi jäljittelee. Sosiaaliset leikit korvaavat asteittain yksilölliset leikit ja sosiaaliset säännöt korvaavat yksilön säännöt. Piaget'n mukaan

pelisäännöt ovat kollektiivisia symboleja. Sääntöpelien ilmaantuminen leikkien joukkoon merkitsee Piaget'lle minäkeskeisyydestä siirtymistä sosiaalisen integraation tasolle. Sääntöpeleissä on mahdollista ilmaista keskenään kilpailevia tarpeita sosiaalisesti säädetyllä tavalla. Piaget'n mukaan suuren osan ajastaan pieni lapsi tekee työtä, mukauttaa ja muuntaa minuuttiaan kohtaamaan maailman haasteita. (Elkind 1996: 109-113.)

Piaget piti lasta aktiivisena oppijana, joka tutkii ympäröivän sosiaalisen ja fyysisen maailman toimintaa. Teoriaa on kritisoitu mm. yksilöllisten erojen ja ympäristön vaikutusten huomiomattomuudesta ajattelun kehitymisessä. (Himberg, Laakso, Peltola, Näätänen & Vidjeskog 2003: 41, 44.) Hakkaraisen (2002) mukaan Piaget'a on kritisoitu lisäksi loogisen ajattelun kehittymisen kuvaamisesta riittämättömästi sekä moittii syitä, joilla muutosta on selitetty teoriassa. Hänen mukaansa teoriassa ei huomioida muiden kehityskaarten, kuten emootioiden ja motivaation kehitystä riittävästi. Teoriassaan Piaget myös selittää kehityksen muutosta samalla pysyvällä mekanismilla, mitä Butterworth ym. (1994) pitivät loogisesti mahdottomana. (Hakkarainen 2002: 16-17.)

Piaget'n teoriassa perusajatuksena on ajattelun universaali kehittyminen. Ymmärtääkseen ilmiöitä on lapsen sisäisen mallin sovittava yhteen tiedon kanssa. Itse kognitiivinen sopeutuminen eli adaptaatio muodostuukin tiedon sulauttamisesta assimilaatiosta sekä mukauttamisesta eli akkommodaatiosta. Assimilaation avulla uusi tieto yhdistyy vanhoihin malleihin ja akkommodaatio muokkaa ajattelumalleja. Assimilaation ja akkommodaation rinnakkaisen toiminnan avulla toimintaa ohjaavat sisäiset mallit karttuvat ja käytös tai toimintamalli muuttuu. (Himberg ym. 2003: 41-42.)

Piaget'n teoria kuuluu vaiheteorioihin, joissa kehittymisen nähdään etenevän vaiheittain ilman poikkeuksia. Piaget'n mukaan ajattelun kehittyminen on nelivaiheinen. Siihen kuuluvat sensomotorinen kausi 1-2- vuotiaana, esioperationaalinen kausi 2-4- vuotiaana, konkreettisten operaatioiden kausi 7-12 - vuotiaana sekä formaalisten operaatioiden kausi 12-vuotiaasta lähtien. (Himberg ym. 2003: 42-43.)

Esiopetusikäinen lapsi on mielestämme esioperationaalisen ja konkreettisten operaatioiden kausien välimaastossa, sillä hän ei ole vielä yleensä koululainen, muttei myöskään leikkiikäinen. Himberg ym. (2003) viittaavat Piaget'n näkemykseen siitä, että esioperationaalisella kaudella sanojen merkitys ja kielen käyttö ovat tärkeitä. Lapsi ei kykene vielä täysin loogiseen päättelyyn ja ongelmien ratkaisuisissa lapsi turvaa näköhavaintoihin. Konkreettisten operaatioiden kaudella eli 7-12 - vuotiaana looginen päättelykyky on kehittyneempi, mutta yhä kiinni käytännön tilanteissa. Koululainen ymmärtää aikaa, etäisyyksiä ja suhteita paremmin, mitkä ovat tärkeitä edellytyksiä oppimiselle. (Himberg ym. 2003: 42-43.)

Piaget'n mukaan leikissä lapsen kokemukset sulautuvat vanhoihin tietorakenteisiin ja näin muokkaavat lapsen ajattelua. Esioperationaalisella kaudella lapsi siirtyy harjoitteluleikeistä kuvitteluleikkeihin. Tällöin lapsi ratkaisee pulmiaan kuvitteluleikin avulla sekä tekee leikin avulla omasta maailmastaan itselle sopivan paikan. Konkreettisten operaatioiden kaudella noin seitsemänvuotias lapsi leikkii sääntöleikkejä. Erilaiset pelit sekä rakentelu- ja keräilyleikit kiinnostavat tällöin lapsia. Viiden vuoden iästä lähtien lapsilla on tarvittavat taidot yhteisöleikkien leikkimiseen ja erityisesti kouluiän alussa sekä ystävien että sosiaalisten suhteiden tärkeys kasvaa. (Himberg ym. 2003: 62.)

5.3 Sosiaalisen vuorovaikutuksen viitekehys

Kallialan (2008) mukaan Bateson oli erityisen kiinnostunut siitä, mitä ja millaista vuorovaikutusta leikkijöiden välillä oikein on. Batesonin mielestä leikki kuuluu kaikille eikä iällä ole merkitystä. Mutta jokin yhteinen väylä leikkijöiden välillä on oltava, jotta leikki onnistuu. Jos toinen leikkii ja toinen on tosissaan, ei leikistä tule mitään. Tämä johtuu siitä, että yhteisleikit vaativat yhteisymmärrystä ja kommunikaatiota, jotka ovat korkeatasoisia metakognitiivisia taitoja. Batesonin mukaan kommunikaatio on aina hyvin monitasoista niin kuin leikissäkin ja siitä syystä leikkiviestit rakentavat aina sekä tekstiä, leikin sisällön kuvausta että leikin puitteiden rajaamista. (Kalliala 2008: 45-46.)

Batesonin keskeisempiä tutkimusaiheita olivat mm. sosiaalinen vuorovaikutus, oppiminen, kommunikaatio sekä ryhmien väliset suhteet ja kulttuurierot. Bateson tutki paljon erilaisten alkuperäiskansojen toimintaa ja kulttuuria. Eräs vaikuttava tulos Batesonin tutkimuksissa oli tulos siitä, että balilaisessa kulttuurissa palkinnon odotus jostain toiminnasta ei ollut keskeistä, vaan balilaiset oppivat monissa tilanteissa kokemaan itse toiminnan palkitsevana. Tämä merkitsi sitä, että turhautumista ja siitä syntyvää aggressiota ei tässä kulttuurissa syntynyt kovinkaan helposti. (Vesala 2001: 156-157.)

Bateson oli teorioillaan ja ajatuksillaan vaikuttamassa relationistisen sosiaalipsykologian kehittymiseen. Batesonin edustamalle relationismille oli ominaista vuorovaikutusprosessien eteneminen. Batesonin mielestä kommunikaatiota tapahtuu niin yksilöiden sisällä kuin heidän välillään. Hän kehitti 30-luvulta lähtien oppimisteoriaa, jonka keskeisenä ideana oli oppimisprosessien monitasoisuus. Bateson painotti oppimisen tapahtuvan yksilön ja hänen ympäristönsä välisessä interaktiossa sekä oppimisen kontekstuaalisuutta. (Vesala 2001:159-161, 165-166.)

6 Leikki

6.1 Esikouluikäinen leikkijänä

Esikouluikäinen lapsi hallitsee puhutun kielen jo hyvin 6-vuotiaana. Hän osaa jopa 14 000 sanaa ja on kiinnostunut kirjaimista ja kirjoittamisesta. Lapsen kertomissa jutuissa keskiössä yleisesti on se, kuka teki, mitä ja missä. Lapsi liikkuu ja toimii useammin kodin ulkopuolella kavereiden kanssa. Lapsi ymmärtää sosiaalisia tilanteita ja osaa ilmaista mielipiteensä. 6-vuotias osaa toimia ryhmässä ja noudattaa yhteisiä sääntöjä, mutta toisinaan voi tarvita aikuisen tukea. Lapsi testailee omia rajojaan ja miettii kasvamista ns. isoksi. Lapsi on omaksunut arvoja ja asenteita kasvattajiltaan. 6-vuotias saattaa väsähtää ohjattuun ja pitkäkestoisen toimintaan, mikä on syytä muistaa esiopetuksessa. Lapsi tarvitsee vielä mahdollisuuden vapaaseen leikkiin. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen ja Kurvinen 2007: 146, 160.)

Kouluikään siirryttäessä lapsi on kiinnostunut oppimisesta, kirjoitetusta tekstistä ja oppii kirjoittamaan ja lukemaan sekä lapsi osaa laskea päässään yksinkertaisia laskuja. Lapsi pystyy keskittymään jo pitkäjänteisimmin ryhmätilanteissa, tosin hän tarvitsee välillä yksilöllistä ohjausta. Kouluikä lähestyvä lapsi osaa leikkiä pienessä ryhmässä jo suhteellisen itsenäisesti. Lapsi on todella kiinnostunut ja innostunut kokeilemaan taitojaan ja oppimaan uutta. Juuri tämän ikäinen lapsi tarvitsee vanhemmilta ja opettajilta kannustavaa palautetta, jotta itse-tunto ja minäkuva vahvistuvat. (Vilén ym. 2007: 146, 160.)

Kouluikäisen lapsen fyysisessä kehityksessä tapahtuu paljon: pituuskasvu lisääntyy n. 5-8 cm vuodessa, lihasvoima kasvaa ja vartalon mittasuhteet muuttuvat (Ahonen, Lamminmäki, Närhi ja Räsänen 1995: 168). Salo (1997) kirjoittaakin, että lapsenomainen pyöreys katoaa. Kiivas kasvu vaikuttaa motoriikkaan, jolloin se tuottaa epävarmuutta ja vaikeuksia kehon hallintaan. Tällöin aiemmin opitut taidot eivät enää onnistukaan, mikä aiheuttaa pettymyksiä. Tämä menee kuitenkin pian ohi, kun lapsi omaksuu uuden olemuksensa. (Salo 1997: 70.) Kouluikä lähestyvän lapsen maitohampaat vaihtuvat, mikä on tyypillinen piirre tällä ikäkaudella (Ahonen ym. 1995:168).

Kognitiivisen kehityksen alueella tapahtuu merkittäviä muutoksia aivoissa, esimerkiksi aivokenteet kehittyvät. Lapsen itsenäisyyden lisääntyminen on merkittävä piirre lapsen sosiaalisessa kehityksessä ja koulun aloittaminen merkitsee lapselle täysin uuden elämänpiirin avautumista. Lapsi viettää aikaa kavereidensa kanssa koulussa, kotona, piholla ja harrastuspaikoissa. Lapsen olisi hyvä kokea olevansa hyväksytty niin kotona kuin koulussa. (Ahonen ym. 1995: 168-171.) Kouluikäisen keskeisimpiä kehityshaasteita ovat itsenäistyminen ja vanhemmista erkaantuminen. Koulun aloittaminen tuo lapsen eteen uudenlaisia haasteita, joissa vaaditaan uudenlaisia kykyjä ja taitoja: koulussa käynti matkoineen, oppiminen ja uusien suhteiden

luominen koulukavereihin. Niin sanottua tervettä ekaluokkalaista voisi luonnehtia uteliaaksi, tiedonjanoiseksi ja kokeilunhaluiseksi. Lapsi on kiinnostunut uusista asioista, hän on yritteliäs, omiin kykyihinsä luottava ja innokas. Lapsen on saatava kokeilla kykyjään ja taitojaan, jotta ne kannustaisivat häntä uusiin yrityksiin ja haasteisiin. (Salo 1997: 96-97, 100.)

Opinnäytetyössämme saimme tutustua esiopetusryhmään, jossa arvostettiin 6-vuotiaan lapsen leikkiä. Ryhmän aikuiset olivat sitoutuneita leikin tukemiseen ja mahdollistamiseen. He myös antoivat lapsille aikaa leikkiin ja osasivat arvostaa esikouluikäisen lapsen leikin erityispiirteitä. Vilén ym. (2007) toteavat, että leikkiä voidaan luokitella kaikki luovuutta ja mielikuvitusta sisältävä toiminta. Heidän mukaansa tutkijat eivät ole pystyneet määrittämään tarkasti sitä, mitä leikki on ja mikä sen merkitys on lapselle. Tästä syystä leikin selittäminen liittyy usein siihen viitekehykseen, mistä leikkiä tarkastellaan. Leikkiä on kuvailtu mm. vapaaehtoiseksi, ennakoimattomaksi, tuottamattomaksi ja kuvitteelliseksi toiminnaksi, joka tuottaa lapselle hyvää mieltä. Lisäksi leikki on vapaata ja vapaaehtoista, sillä luovuutta ei ole ilman vapautta. Leikki on lapsen väylä suhtautua todellisuuteen. Leikissä lapsi liittää omia kokemuksiaan ja havaintojaan ympäristöstä omiin kokemuksiinsa. Lasten leikissä tunteet, tahto, tieto ja toiminta ovat keskeisessä roolissa. (Vilén ym. 2007: 473-474.)

Lapset kehittyvät yksilöllisesti ja kullakin lapsella on omat taipumuksensa ja mieltymyksensä. Lisäksi kotipiirissä heillä on omat leikkitraditionsa. Lapset pitävät eri asioista, mikä näkyy myös leikissä. Yksi rakentelee päiväkaudet dubloilla, jolloin kirjoittamisessakin tarvittava hienomotoriikkaa harjaantuu. Toinen taas polkee pyörällä vauhdin hurmiossa, hyppii ja pomppii kehon koordinaation, lihasten ja elimistön vahvistuessa. (Helenius 1993: 46, 65.) Esiopetusryhmässä, jossa kuvasimme lasten leikkejä, totesimme lasten erilaisuuden. Kullakin lapsella oli omat leikkimieltymyksensä, ja esimerkiksi sama leikki saattoi toistua saman kaveriporukan sisällä.

Pohdimme opinnäytetyön aikana paljon sitä, että leikki saatetaan nähdä ja ymmärtää kotikasvatuksessa väärin. Se saattaa näyttää mitättömältä, jollei tunne leikin maailmaa. Erityisesti esiopetusikäisten lasten vanhemmat saattavat pitää esiopetustehtäviä leikkiä tärkeämpänä. Kallialan (2008) mukaan leikki tulee lasten mukana päiväkotiin. Luonteeltaan se on sosiaalista toimintaa. Lapsen elämästä puuttuu jotakin ilman leikkiä, ja siksi aikuisten on huolehdittava siitä, että leikin mahdollisuudet ovat hyvät. Leikkiä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta, ja erityisesti päivähoitohenkilökunnan ei tulisi tyytyä vain yhteen tarkasteluväylään. (Kalliala 2008: 39.) Päiväkodeissa lasten sosiaalisia taitoja on painotettu älyllisiä toimintoja enemmän. Leikillä on kuitenkin tärkeä rooli. Vaikka päiväkodeissa on aina pidetty leikkiä tärkeänä, ei sitä kuitenkaan ole hyödynnetty niinkään pedagogisena toimintana. (Lindqvist 1998:45-46.) Lasten leikit ovat unenomaisia, ja niissä tilanteet ja asiat muuttuvat hetkessä. Lelut synnyttävät mielikuvia, joiden kautta jokin asia palautuu mieleen ja tulee osaksi

leikkiä. On luontevaa siirtyä tilanteesta toiseen, jos se leikkijöille sopii. Juonen käänneiden impulsiivisuuteen vaikuttavat lasten ikä ja kehitystaso. Isommilla lapsilla on kyky pitkäjänteisempään toimintaan kuin pienillä lapsilla, jotka toimivat impulsiivisemmin. (Vilén ym. 2007: 474.)

Huomasimme leikkejä kuvatessamme, että lapsille leikki oli mielekästä ja he ryhtyivät innoissaan leikkimään. Aikuiset ohjasivat lapsia kehittämään leikkiä, jos näytti siltä, että lapset eivät päässeet siinä eteenpäin. Vilénin ym. (2007) mukaan leikillä ei ole ulkoisia ennalta asetettuja tavoitteita, vaan leikkijöiden motivaatio ja tunnetilat muovaavat toimintaa. Lapset eivät leiki tavoittaakseen jotakin päämäärää tai tulosta, vaan leikin tarkoituksena on itse leikki. Leikki tuottaa lapselle mielihyvää ja tyydytystä, ja on sinällään arvokasta ja merkityksellistä. Se aktivoi lapsen kehoa, aisteja, ajatusmaailmaa, tunnetiloja, mielikuvia ja syntyneitä muistoja. Lapsi tutustuu omaan kehoonsa leikissä ja omaan sisäiseen maailmaan. Lapsi hahmottaa omaa suhdettaan muihin ihmisiin sekä voi kuulostella ja testata kokemuksia, ajatuksia ja tunteitaan suhteessa muihin ihmisiin. Sosiaaliset taidot ja empatiakyky harjaantuvat leikissä. Leikkijät sopivat keskenään säännöistä ja leikin etenemisestä. Ennen leikkiä kukaan ei voi tietää, mihin se lopulta vie. Leikki on väylä lapselle käsitellä kokemuksia ja tapahtumia. Leikin kautta lapsi tutkii itseään ja olemassaoloaan. (Vilén ym. 2007: 474-475.) Helenius (1993) on osuvasti todennut: ”Leikki on lapsen oma kertomus, jonka hän punoo kokoon hetken tunnelmista ja niistä aineksista, joita hän on elämästä omaksunut.” (Helenius 1993: 44.)

Totesimme kuvatun videomateriaalin nähtyämme, että lapset eläytyivät ja upposivat leikin maailmaan täysin. Lapset saivat luovasti toteuttaa itseään. Vilénin ym. (2007) mukaan leikillä on suuri merkitys lapselle. Lapsi tarvitsee leikkiä voidakseen hyvin, sillä elämänhalu ja elämänilo virtaavat vapaasti leikissä ilman rajoitteita. Leikillä on myös rauhoittava merkitys silloin, kun leikki on muotoutunut lapsen omista motiiveista ja tarpeista. Leikissä lapsella on mahdollisuus oppia ja oivaltaa uutta huomaamattaan, ja samalla myös itsetunto vahvistuu. (Vilén ym. 2007: 475.)

6.2 Leikin kehityksen vaiheet

Ensimmäisinä elinvuosinaan lapselle on tärkeintä päästä fyysiseen kontaktiin aikuisen kanssa. Aikuisen kanssa peuhatessa lapsi oppii, mitä leikki tarkoittaa. Lapset pitävät piiloleikistä, jossa kateissa ollut katsekontakti tuo lapsen kasvoille hymyn. Noin puolivuotias lapsi yrittää sylistä pois ja haluaa itse käsitellä esineitä. Samalla kannatellaan tasapainoa ja otetaan esi-neestä kiinni, jota tutkitaan viemällä esine suuhun, mikä on pienen lapsen välttämätön tiedonhankintakeino. Toiselle ikävuodelle siirryttäessä lapsen mielenkiinto herää, kun esinettä liikutellaan siten kuin se oikeasti eläisi. Lapselle syntyy käsitys asioiden ketjuttamisesta, jol-

loin muodostuu kokonaisia toiminnallisia kertomuksia ja pian ollaankin jo roolileikin porteilla. (Helenius & Savolainen 1996: 125.)

Kolmannen ikävuoden alussa lapsi nimeää oman roolinsa ja tästä varsinainen roolileikki saa alkunsa. Uuden kyvyn käyttäminen leikissä kohottaa lapsen leikki-intoa valtavasti. Tähän tarvitaan kokemuksia, joista ammentaa leikkiä. Lasten leikki toimii sujuvammin, jos mukana on vanhempia lapsia, jotka suunnittelevat ja järjestävät leikkiä. (Helenius & Savolainen 1996: 125-126.) Lapselle leikillä on suuri tunnelataus, sillä hän rakentaa omaa minäänsä sosiaalisessa kentässä, jossa hän toimii. Lapsen sosiaalinen kehitys menee eteenpäin leikissä myönteisten oppimiskokemusten rinnalla rinnakkaisleikistä yhteisleikkiin. (Helenius 1993: 62.)

Esikouluikäiset lapset kykenevät järjestäytyneeseen yhteistyöhön leikeissä. Leikkiä suunnitellaan, kehitellään ja valmistellaan yhteisvoimin. (Salo 1997: 85.) Kouluiän kynnyksellä, noin 5-6-vuotiaana, leikki on pitkäjänteistä yhteisleikkiä (Helenius & Savolainen 1996: 126). Helenius (1993) esittää Fein (1981) ajatuksia roolileikin edellytyksistä. Feinin mukaan roolileikkiin siirtyminen edellyttää sitä, että irrottaudutaan esillä olevasta tilanteesta (juodaan tyhjästä mukista esim. kahvia), korvataan esineitä muilla (puupallo on esim. mansikka), ketjutetaan eri toimintoja (lapsi laittaa vauvan rattaisiin, pakkaa eväät mukaan ja nousee ”bussin kyytiin”) ja sitä, että kohteiden ominaisuudet ja suhteet erotetaan niin, että niitä voidaan kuvata leikissä. (Helenius 1993: 36.) Lapset valmistavat itse leikissä tarvitsemiaan esineitä, jolloin tarvitaan piirtämis- ja kirjoitustaitoa. Parhaimmat leikit jatkuvat päivästä toiseen ja roolit elävät leikin edetessä. Kehittynyt roolileikki tuottaa sellaisia tilanteita, joissa lapsi huomaa tarvitsevänsä jotakin, mitä pystyy itse valmistamaan, kuten hintalappuja kauppaleikkiin. Tilanne vastaa kouluoppimista, mutta eroaa siinä, että lapsi asettaa itselleen tehtäviä opettajan sijaan. (Helenius & Savolainen 1996: 126.) Alle kouluikäisten leikeistä roolileikki on yleisin leikki, mikä myös jatkuu pitkälle kouluikään muotoutuen sääntöleikkien suuntaan kehittyvänä ryhmäleikkinä (Helenius 1993: 41).

6.3 Leikki, tunteet ja luovuus

Leikillä on lapselle suuri tunnemerkitys, sillä lapsi rakentaa minäänsä vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Jos lapsi ei koe kuuluvansa sosiaaliseen verkostoon, hänestä tulee onneton, jolloin myöskään leikki tai oppiminen ei suju. (Helenius 1993: 60.) Lapsi käsittelee tunteitaan leikin kautta. Leikin kautta on mahdollista käsitellä omia pelkojaan ja jännittäviä asioita, sillä leikissä pelottavia asioita voi työstää symbolisella tasolla. Vakavia asioita kohdanneiden lasten on mahdollista saada etäisyyttä asioihin leikin kautta, mikä on hyvä tuki terapialle. Leikin avulla on mahdollista saada etäisyyttä kipeisiin asioihin roolien, esineiden tai sanattoman ilmaisun kautta. Tällöin lapsen ei itse tarvitse kantaa tunnetta, vaan tunteita voi käsitellä esimerkiksi nalle apunaan. Lapselle on luontaisempaa leikkiä kuin käsitellä traumoja puhu-

malla ja kaikkia lapsen tunteita on lapsen vaikea sanoittaa. Leikissä lapsi yhdistää todellisuuden omia toiveitaan, ajatuksiaan ja tunteitaan. Myös erilaisten lopputulosten pohdinta ja toimintamallien muuttaminen on mahdollista leikissä. Aikuinen voi ohjata lapsen leikkiä ja toimia ns. turvapesänä lapselle, jolloin aikuisen tärkein tehtävä on olla lähellä ja mahdollistaa lapsen tunteiden ilmaisu sekä opastaa tunteiden sanoituksessa. (Vilén ym. 2007: 475.)

Vilén ym. (2007) viittaavat Winnicotin (1971) näkemyksiin siitä, kuinka lapsen luova leikki mahdollistaa symbolien käytön, jolloin tietty asia tai esine voi edustaa toista. Lapsen luovuus ja taiteellisuus kehittyvät leikissä. Lapsen tapa hahmottaa maailmaa on kokonaisvaltainen, jolloin asiat yhdistyvät ilman rationaalisen maailman sääntöjä. Vilén ym. (2007) esittelevät Linqvistin (1998) ajatusta siitä, että Vygotsky piti esteettisen toiminnan perustana leikkiä. Siinä kun on nähtävissä hänen mukaansa lapsen luova toiminta, mikä voi olla sanallista tai liikunnallista. (Vilén ym. 2007: 476.)

Vilén ym. (2007) viittaavat Matti Bergströmiin (1997), joka on puhunut mustista ja valkeista leikeistä. Bergströmin mukaan leikkien kaoottinen ja sekasortoinen puoli on samanarvoinen verrattuna loogisesti etenevään ja järjestäytyneeseen puoleen, sillä näiden molempien olemassa olo leikissä kertoo lapsen maailmasta, jossa on sekä järjestäytyneisyyttä että kaaosta. Lapselle tulee mahdollistaa estoton leikki, jotta lapsi voisi oppia uutta. Bergström kutsuu aikuisen ohjaamia pedagogisia leikkejä valkeiksi leikeiksi, joissa mielikuvitus ei pääse valloilleen. Villit leikit mahdollistavat ennaltaarvaamattomia tilanteita, joissa syntyy uusia ideoita ja jotka ohjaavat kehitystä eteenpäin. (Vilén ym. 2007: 476.)

6.4 Leikki ja oppiminen

Leikki ja opetus on perinteisesti nähty vastakohtina, mutta nykyisin oppimista on alettu esiopetusuudistuksen johdosta korostaa varhaiskasvatuksessa. Vaarana piilee kuitenkin se, että leikki jää taka-alalle. Lasten mielikuvitusleikit on nähty merkittävinä oppimiselle. Leikeissä tapahtuu aktiivista oppimista, sillä lapsi tuottaa itse tietoa. Lasten tarkkaavaisuus suuntautuu tiettyyn tavoitteeseen ilman, että leikki häiriintyy. Oppimisen merkitys ilmenee motivaatiossa, mielikuvituksessa ja emotionaalisessa syventymisessä, jotka nousevat esiin leikeissä. Oppimista voidaan tukea aikuisen ja lapsen yhteisillä mielikuvitusleikeillä sen sijaan, että järjestettäisiin opetustuokioita. Jos lapsi ei hyväksy aikuisen antamia teemoja leikkiinsä, ei niillä ole kehittävää vaikutusta lapseen. (Vilén ym. 2007: 476-467.)

Lapsi oppii varhaisina elinvuosinaan paljon spontaanisti ja huomaamattaan. Arvot, taidot, kyvyt ja muut uudet asiat opitaan sosiaalisessa verkostossa, josta voi omaksua tai tuottaa uutta. Leikissä lapsi hyödyntää kokemaansa, joten leikin sisältö rikastuu lapsen toimiessa. Leikissä lapsi oppii ilman oppimis- tai opettamistarkoitusta. (Helenius 1993: 55.) Leikin voi-

daan sanoa olevan vuoropuhelua maailman kanssa, sillä lapsi tarttuu ilmiöihin ja voi kokea itsensä eläväksi. Leikkiessään lapsi voi olla oman elämänsä sankari: hän voi hallita tavoitteitaan sekä pyrkiä toteuttamaan ja vaikuttamaan niihin. Ongelmatilanteen lapsi selvittää siirtymällä kuvitteelliseen tilanteeseen, jossa hän voi vaikkapa ajaa autoa. Tällöin leikki toimii ratkaisuna ristiriidan ja toiveiden välillä. Leikin motivaatio muovautuu lapsuuden myötä, jolloin siitä tulee väylä uusien suhteiden luomiseen. (Helenius & Savolainen 1996: 119-120.)

Leikki kehittää keskittymistä. Ryhmän sisällä vallitseva yhteinen leikkimielikuva mahdollistaa lasten yhteisleikin, jolloin leikkijöitä yhdistää sama teema ja viitekehys. Leikkiä voisi kuvailla sosiaalisen vuorovaikutuksen kouluksi, jossa edetään yksinkertaisista vuorottelu- ja jäljittelytoimista haastavampiin sosiaalisia taitoja vaativaan toimintaan. Lapsen voi olla vaikea saada kavereita koulussa, jos vertaisryhmässä koettu harjoittelu puuttuu häneltä. Lapselle leikki on väylä oppia hallitsemaan omaa toimintatapaansa ja tahtoaan. Alle kouluikäisten leikkiä arvioitaessa olisi syytä erottaa toisistaan tavoitteellinen leikki ja sekasortoinen hulina. Hyvä keino on arvioida leikkiä pohtimalla, tuottaako leikki lapselle mielihyvää, täytyivätkö vain yhden lapsen leikkitoiveet vai kaikkien leikkijöiden. (Helenius & Savolainen 1996: 120-121.)

Leikissä lapsi voi haluta ajaa autolla, muttei varsinaisesti siirry paikasta toiseen. Lapsi pitää toimintaa tulosta tärkeämpänä. ”Toiminnan kohde ja motiivi on itse toiminnassa ja sen merkityksessä, toimintasuhteissa, ei niissä teknisissä operaatioissa, joilla todellisessa toiminnassa päästään oikeaan suoritukseen.” Toiminnan tason lapsi säätää siten, että voi mennä kykyjensä ääri rajoilla. (Helenius 1993: 48.) Aidon leikin edellytyksinä voidaan pitää aikaa, leikkirauhaa ja ystäviä. Leikki kehittyy lapsen ja aikuisen välisestä myönteisestä ymmärryksestä, jossa retket ja juhlat jäävät erityisesti mieleen, ja joista lapsi ammentaa aineksia. Leikkeihin heijastuu kaikki opittu ja koettu. (Helenius & Savolainen 1996:121.) Tämä näkyi hyvin myös kuvaamissamme leikinäytteissä. Huomasimme myös, kuinka paljon kulttuuri voi näkyä leikissä. Se voi näkyä tiettyinä tapana toimia tai suhtautua ja eläytyä leikkiin.

7 Havainnointi ja videointi

Kallialan (2008) mielestä leikin havainnointi on keino leikin ymmärtämiseen, arvostamiseen ja rikastuttamiseen. Millaista havainnointi sitten on? Normaalisti päiväkodissa havainnointi on tilanteen silmällä pitämistä ja tilanteen hallintaa. Kyse on myös turvallisuuden luomisesta ja sääntöjen noudattamisesta. Kallialan (2008) mukaan tietoinen ja tarkka havainnointi ovat eri asia kuin silmällä pitäminen. Havainnointi vaatiikin harjoittelua. On myös tärkeää pohtia, miksi havainnoidaan. Leikin katseleminen on Kallialan (2008) mukaan hyvin palkitsevaa, koska silloin aikuinen oppii kunnioittamaan lapsia ja iloitsemaan heidän seurastaan. Kallialan mielestä leikkiä pitää seurata ja katsella myös sen vuoksi, että lasten näkökulman tavoittaminen lisää oman työn mielekkyyttä ja koituu lasten hyväksi. (Kalliala 2008: 52-53.)

7.1 Havainnointi tutkimusmenetelmänä

Havainnointi on suuressa roolissa opinnäytetyössämme. Keskitymme erityisesti leikin havainnointiin, mutta havainnointia tutkimusmenetelmänä on myös hyvä avata hieman. Vilkan (2006) mukaan erityisesti osallistuvalla havainnoinnilla on pitkät perinteet mm. kasvatus- ja yhteiskuntatieteissä Bronislaw Malinowskin ansiosta ja yksi tieteellisen tutkimuksen perusmetodeista onkin juuri havainnointi. Vilka (2006) referoi myös Uusitaloa, jonka mukaan havainnointi on tietoista tarkkailua, ei pelkästään asioiden tai ilmiöiden näkemistä. Havainnointia voidaan käyttää tutkimusmetodina niin laadullisessa kuin määrällisessäkin tutkimuksessa, mutta laadullisessa tutkimuksessa sitä suositetaan enemmän tutkimusaineiston laajuuden ja monitasoisuuden vuoksi. (Vilka 2006: 37-38.)

Havainnointia voidaan tehdä ja kerätä joko luonnollisessa ympäristössä tai laboratorioolosuhteissa (Vilka 2006:37). Opinnäytetyössämme havainnointia tehtiin lapsille ominaisessa ympäristössä eli päiväkotimiljöössä. Vilkan (2006) mukaan havainnointi sopii metodiksi sellaisiin tutkimuksiin, joissa tutkitaan yhden ihmisen toimintaa sekä hänen vuorovaikutustaan toisiin ihmisiin. Vilka muistuttaa havainnoinnin myös olevan hyvä tapa silloin, kun tilanteet ovat vaikeasti ennakoitavia tai nopeasti muuttuvia, kuten lasten havainnointi. (Vilka 2006: 38.)

Vilkan (2006) mukaan havainnointi voi olla joko ennalta suunniteltua tai hyvin vapaata havainnointia. Ennalta jäsenellyssä havainnoinnissa tilanne tai tapahtuma on tarkasti läpikäyty ennen aineiston keräämistä. Ennalta jäsenellyssä havainnoinnissa on tarkat muistiinpanotekniikat sekä mitta-asteikot. Määrällisessä tutkimuksessa suositetaan nimenomaan jäseneltyä havainnointia. Vapaa havainnointi on usein tutkittavan kohteen toiminnan mukautumista ja siitä syystä tyypillinen laadullisen tutkimuksen menetelmä. Vapaa havainnointi on vaativa menetelmä ja tutkijalla on oltava hyvät ennakkotiedot kohteesta. Havainnointitilanteet voivat olla hyvinkin ainutlaatuisia. Jotta aineisto olisi mahdollisimman kattavaa, ovat havainnointijaksot pitkiä ja tutkija on koko ajan vuorovaikutuksessa tutkittaviin. (Vilka 2006: 38-41.) Opinnäytetyössämme lasten leikkitalanteiden videointi ja sitä kautta myös havainnointi olivat todella ainutlaatuisia hetkiä. Lapset elävät niin hetkessä, että heidän ideansa, ajatukset ja leikkinsä vaihtuvat vauhdikkaasti. Saimme nähdä ja seurata myös niitä leikkitalanteita, joissa leikki oli hyvin suunnitelmallista ja pitkäkestoista, esimerkkinä kauppaleikki.

7.2 Havainnoinnin eettisyys

Eettisesti pohdittavia havainnointitapoja ovat erityisesti sekä osallistava että aktivoiva havainnointi ja kokemalla oppiminen, koska niissä tutkija osallistuu jossain määrin tutkittavan elämään. Tutkijan on kuitenkin koko ajan muistettava, että hän vaikuttaa tutkittavan elä-

mään. Vilkka (2006) toteaakin, että hyvään tieteelliseen tapaan kuuluu, että tutkimusaineis-
toa ei kerätä ilman lupaa. Tavoitteena tällaisessa tutkimuksessa on se, että tutkittavien toi-
minta olisi mahdollisimman luontevaa. (Vilkka 2006: 56-57.)

Opinnäytetyömme on vaatinut paljon eettistä pohdintaa, koska tutkimuskohteena ovat olleet
lapset ja heidän toimintansa. Teimme tarkan esittelykirjeen lasten huoltajille, johon liitimme
mukaan lupalomakkeet. Pidimme koko aineiston keräämisen ajan huolta siitä, että vain luvan
saaneita lapsia videoitiin. Puolessa välissä aineiston keräämistä kohtasimme kuitenkin haas-
teen eräiden maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla, joilta emme olleet pyytäneet lupaa
kielivaikeuksien takia. Lapsilla oli kuitenkin erittäin mielenkiintoinen leikki, jonka halusimme
ehdottomasti saada aineistoomme mukaan. Saimme kuvauslupa-asiat hoidettua ryhmän las-
tentarhanopettajan avustuksella.

Parhaimman luottamuksen tutkittaviin jäseniin saa, kun pystyy kertomaan mahdollisimman
paljon ja tarkkoja faktoja tehtävästä tutkimuksesta. Haastava kysymys tällaisissa ihmisten
toimintaa tutkivissa tutkimuksissa on se, kuinka pitkälle tutkittavan yksityiselämään tutkimuk-
sen nimissä voi mennä. Tästä syystä on hyvä tutustua voimassa oleviin lakeihin, kuten henkilö-
tietolakiin, julkisuuslakiin ja tutkimusetiikkaan. Vilkka (2006) viittaa Grönforsiin, jonka mu-
kaan aineiston keräämistävällä voidaan vaikuttaa yksityisyssuojan rajoissa pysymiseen. (Vilk-
ka 2006: 57-58.)

Vilkka (2006) referoi Grönforsia, jonka mukaan tutkimusetiikasta täytyy pitää erityisesti sil-
loin kiinni, kun kohteena ovat ns. turvattomat ryhmät. Esimerkkinä lapset tai suljetuissa lai-
toksissa elävät ihmiset. Vaikka lapselle voi olla haastavaa selittää tutkimuksen tarkoitus ym-
märrettävällä tavalla, ei erityisryhmiä pitäisi kuitenkaan jättää tutkimuksista pois. Vilkka
(2006) viittaa myös Kuulan näkemykseen siitä, että erityisryhmilläkin pitää olla oikeus tulla
kuulluksi sekä nähdyksi tieteellisissä tutkimuksissa. (Vilkka 2006: 63-64.)

7.3 Leikin havainnointi

Kallialan (2008) mukaan vain leikin havainnoinnin avulla voi ymmärtää leikin olemusta. Leikin
havainnointi ei ole vain leikkutilassa olemista ja ns. päälle katsomista, vaan todellinen leikin
havainnointi on tarkkaa ja vaatii harjoittelua. (Kalliala 2008: 52.) Olemme opinnäytetyömme
aikana saaneet harjoitella leikin havainnointia ulkopuolisina henkilöinä, koska meitä ei ole
laskettu kuuluvaksi lapsiryhmän aikuisiin, jolloin emme ole myöskään puuttuneet sen toimin-
taan. Videointi on mielestämme helpottanut leikin havainnointia, koska nauhalle tallentuu
kaikki leikissä tapahtuva ja näin aikuinen voi keskittyä kuvaamiseen. Erityisesti, jos leikki
tuntuu jatkuvan hyvin eivätkä lapset häiriinny kuvaamisesta, videokameralle voi saada pitkän
ja antoisan leikin tallennettua.

Kallialan (2008) mielestä havainnoinnissa on tärkeä tietää, mitä ja miksi havainnoidaan. Halutaanko tietää, millä tavalla lapset toimivat toistensa kanssa, kuinka usein he hymyilevät tai ottavat leluja toistensa kädestä. (Kalliala 2008: 52.) Olemme opinnäytetyössämme valinneet erilaisia painotusalueita, joita olemme aineistoa purettaessa tarkastelleet ja pohtineet. Näitä ovat mm. lasten vuorovaikutus, roolit sekä leikin eteneminen. Kalliala (2008) toteaa, että mitä paremmin aikuinen ymmärtää lapsen pyrkimyksiä leikissä sitä viisaammin hän voi suojata lapsen yksinleikkiä ja toisaalta tukea lasten keskinäistä toimintaa (Kalliala 2008: 52-53). Tämän opinnäytetyöprosessin aikana meillekin on auennut aivan uusi ja mielenkiintoinen ovi niin leikin maailmaan kuin lasten ajatuksiin ja mielikuvitukseen.

7.4 Dokumentointi

Dokumentointi toimii välineenä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen näkyväksi tekemisessä lapselle ja vanhemmille. Pedagoginen dokumentointi antaa kasvattajille mahdollisuuden tarkastella ja arvioida omaa toimintaansa. On muistettava, ettei havainnointi ole neutraalia, sillä havainnoija ei voi olla täysin objektiivinen. Eri ihmiset havainnoivat ja kirjaavat ylös eri asioita. Havainnoijan taustalla (persoonaa, koulutus, elämäntilanne jne.) on merkitystä ja siksi onkin tärkeää pohtia, mikä havainnoinnissa on tarkoituksena ja näkökulma. Havainnoivia aikuisia tulisi olla useampia, jotta saataisiin objektiivisia havaintoja. (Vilén ym. 2007: 471.)

Videointi on osa dokumentointia. Rintakorven (2009) mukaan dokumentoinnilla tarkoitetaan prosessien havainnointia sekä näkyväksi tekemistä, jonka perustana on kasvattajan havainnointi. Dokumentointi liitetään usein esteettiseen orientaatioon ja taito- sekä tiedeaineisiin. Tällöin toiminnalla pyritään edistämään esteettisen orientaation osatekijöitä ja tutkia lasten metakognitiivisia taitoja. (Rintakorpi 2009: 84-85.) Dokumentointia voi kuitenkin tehdä myös muissa aineyhteyksissä samalla toimintaperiaatteella.

Dokumentointia voidaan käyttää monessa yhteydessä. Rintakorven (2009) mukaan dokumentointi voi olla raportoivaa taltiointia, jolloin pyritään tekemään toimintaa näkyväksi tai tallentaa muistoja lasten kasvusta, esimerkkinä kasvunkansiot. Kun halutaan seurata sekä lasten että kasvattajien toimintaa, kehitystä ja oppimista, dokumentointi on pedagogista. Toiminnan suunnittelun välineenä dokumentointia voi käyttää silloin, kun haluaa saada käsityksen lapsiryhmästään ja suunnitella heitä kiinnostavaa toimintaa. (Rintakorpi 2009: 85-86.)

Olemme käyttäneet opinnäytetyömme aineistonkeruussa sekä pedagogista että raportoivaa taltiointia. Pedagogista dokumentointia edustaa leikkitoiminnan kuvaaminen ja eräänlainen esikouluikäisen lapsen kehityksen kulun seuraaminen. Raportoimisen piirteitä ovat mm. toiminnan tarkka kirjaaminen ja suunniteltu kuvaaminen.

Miten dokumentointi sitten käytännössä toteutuu? Dokumentointivälineitä on useita, esimerkiksi kirjaaminen, piirtäminen, nauhoitus sekä kuvaaminen digi- tai videokameralla. Kuvattua aineistoa työstetään ja sitä voidaan avata sekä näyttää päiväkodin henkilöstölle, lasten vanhemmille jne. (Rintakorpi 2009: 87, 89.)

Jotta dokumentointi toimii kunnolla kasvatusyhteisössä, vaatii se muutaman edellytyksen. Päiväkodissa tulisi olla kunnolliset välineet, esimerkiksi riittävästi kameroita ja tietokoneita. Työntekijöille tulisi myös antaa tukea tietoteknisten taitojen kanssa. Toinen tärkeä tekijä on henkilökunta. Työntekijöillä tulisi myös olla tarpeeksi mahdollisuuksia työstää aineistoa työaikana, jossa apuna toimivat pienryhmätoiminta ja kasvattajien vuorottelu lepohetkellä. (Rintakorpi 2009: 88.) Kaikki tämän opinnäytetyön tekijät ovat dokumentoineet työssään aiemmin lasten toimintaa ja kokevat sen erittäin tärkeäksi osaksi varhaiskasvatusta ja esiopetusta.

7.5 Videointi

Videointi ja teknologia ovat osa nykypäivää, mikä on havaittu myös tutkimusmaailmassa. On varhaiskasvatukseen suuntautuneita mediakasvatushankkeita, tutkimuksia lasten ja perheiden median käytöstä ja kouluissakin pyritään kasvattamaan lapsia mediakriittisyyteen. Myös vuosina 2007-2009 toiminut VKK-Metro - hanke tarttui tähän ajankohtaiseen haasteeseen. Ojalan, Vennisen, Mäkitalon ja Vilppaan (2009) mukaan tässä hankkeessa pyrittiin löytämään varhaiskasvatusta hyödyntäviä uusia työtapoja havainnoinnin, dokumentoinnin ja arvioinnin tueksi. Erityisesti videointia ja sen mahdollisuuksia tutkittiin. (Ojala, Venninen, Mäkitalo & Vilpas 2009: 215.)

Vienolan (2005) mukaan videot ovat osa jokapäiväistä käyttöä, esimerkiksi toimintatutkimuksissa ja oman työn kehittämisessä. Sen vaikutukset ulottuvat myös laadulliseen tutkimukseen, sillä videoinnin avulla tutkimustuloksia on helpompi varmistaa. Vienola kuitenkin painottaa, että tällöin videoijan tarvitsee olla tietoinen, mitä ja miten kuvata. (Vienola 2005: 71.)

Heikan, Hujalan ja Turjan (2009) mukaan videointi toimii hyvin vuorovaikutustilanteiden havainnoinnin ja analyysin apuna. Tällöin lasten vuorovaikutuksen arvioinnin lisäksi opettajalla on mahdollisuus arvioida omaa ja lasten välistä vuorovaikutussuhdetta. Opettaja voi kuvamateriaalin lisäksi käyttää tallennettuja ääniä analyysin tukena. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 78-79.)

Tutkimusympäristö voidaan luokitella avoimeksi tai suljetuksi videointia käyttävissä tutkimuksissa. Avoimella ympäristöllä tarkoitetaan ympäristöä, jossa ei tiedetä kuvattavista ihmisistä tai heidän tekemisistään mitään. Suljetusta ympäristöstä taas on jonkinlainen mielikuva osallistujista ja esimerkiksi siitä, mitä paikassa tehdään. Tällainen paikka voi olla vaikka päiväko-

tiryhmä. (Vienola 2005: 71.) Tutkimusympäristömme oli suljettu, sillä päiväkotiki on meille työympäristönä tuttu, meillä oli mielikuva asiakkaista - lapsista ja lasten vanhemmista - sekä tunnemme päiväkodin rutiinit sekä arjen.

Miten videointi käytännössä toimii? Heikan ym. (2009) mielestä havainnointien tallentamista varten videoitsija voi valita aika- ja tapahtumaotannan menetelmiä, jolloin hän valitsee etukäteen tietyt kriteerit, joita hän tarkkailee, esimerkiksi lasten käytös. Aikaotannassa kriteerinä toimii aika, tapahtumaotannalla taas tarkoitetaan pitempiäaikaista tietyn tapahtuman odottamista ja sen havainnointia. Kolmas menetelmä on tilannekuvaus (snapshots), jossa pyritään tallentamaan ajankohtaista tietyllä hetkellä tapahtuvaa toimintaa. Videoitu materiaali analysoidaan tämän jälkeen arvioinnin tavoitteiden mukaisesti. (Heikka ym. 2009: 77-79.) Tässä opinnäytetyössä olemme käyttäneet tapahtumaotantaa, sillä olemme havainnoineet videoinnin avulla tiettyä tapahtumaa eli lasten leikkejä, erityisesti useamman lapsen leikkejä.

Videoitua materiaalia voidaan analysoida samoilla menetelmillä kuin havainnoitua aineistoa. Tekstiä ja lomakkeita hyödyntävää aineistoa voidaan analysoida sisältöanalyysin avulla. Videoinnissa esiintyvää puhetta taas voidaan esimerkiksi Heathin (1997) teorian mukaan analysoida diskurssianalyysin avulla. Vienola (2005) painottaa kuitenkin, että analyysitavan valintaan vaikuttavat teoreettinen tausta, tutkimustehtävä sekä -ongelmat. Töttöön (1999) viitaten Vienola lisää, että joskus pelkkä jäsentely teemojen mukaan ja tiedon ”kerääminen” riittävät laadullisessa tutkimuksessa. (Vienola 2005: 77-78.)

7.6 Videoinnin edut ja haasteet

Heikka ym. (2009) näkevät videoinnin eli kuva- ja äänitallentamisen etuna olevan mahdollisuuden palata kuvattuun tilanteeseen uudelleen. Toisaalta videointi voi häiritä lasten leikkejä ja videointien analysoinnit taas vievät opettajien aikaa ja resursseja. (Heikka ym. 2009: 78-79.) Myös Vienola (2005) pitää kuvattuun tilanteeseen palaamista hyvänä. Videoita voi katsoa uudestaan, jolloin voi huomata uusia aiemmin huomaamatta jääneitä seikkoja sekä nähdä samoja asioita eri tavalla. Vienola viittaa myös Lindlöfin (1995) näkemykseen siitä, että tutkija voi katsoa videoita eri nopeuksilla, valita eri strategioita katseluun, kuten kasvatuksellisen teeman, sekä havainnoida samalla kertaa eri asioita. (Vienola 2005: 75.)

Heikan ym. (2009) pelko videoinnin häiritsevästä vaikutuksesta ei ole harvinainen. Vienola (2005) viittaa mm. Kaukiaisén ja Kinisjärven (2002) näkemykseen siitä, että kameran läsnäolo vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Heath ja Luff (1993) taas ajattelevat Vienolan mukaan päinvastoin. Heidän mukaansa kamera ei häiritse sen enempää kuin tilanteessa mukana oleva tutkija. (Vienola 2005: 73.) Huomasimme käytännössä, että videokameran läsnäolo muuttaa jonkin verran sekä lasten että aikuisten käytöstä. Aluksi lapset vilkuilivat usein kameraan ja

alkoivat helposti pelleillä sekä nauraa. Leikit ja käytös muuttuivat kuitenkin normaaleiksi kameraan tottumisen jälkeen. Aikuiset tuntuivat arastelevan kameraa koko aineistonkeruujakson ajan. Kameran välttely on kuitenkin kokemuksemme mukaan yleistä aikuisten keskuudessa.

Hakkarainen (2002) nostaa esille aineiston tallentamiseen liittyvät rajausongelmat. Väittä-määnsä hän perustelee sillä, että tallennus ei tavoita kaikkea toimintaa. Tallennetut materiaalit ovat otoksia kuvatusta toiminnasta, eivätkä ne muodosta kokonaiskuvaa. (Hakkarainen 2002: 272.) Vienola (2005) viittaa Lindlöfin (1995) näkemyksiin siitä, että havainnoija keskittää huomionsa vain tiettyihin asioihin. Kokonaisobservointi antaa kuitenkin tämän näkemyksen mukaan laajemman näkymän. Tällöin kamera voidaan asettaa jonnekin paikoilleen ja laittaa tiettyyn asentoon tai kuvata liikkuvaa kuvaa. (Vienola 2005: 75.)

Videoinnilla on myös eettiset haasteensa. Vienolan (2005) mukaan tutkijan oma eettinen herkkyys määrittelee lupien pyytämisen ja kuvattavien intymiteettisuojaan tarkkuuden. Heath ja Luft (1993) ovat Vienolan mukaan todenneet, että kuvausluvan antaneille taataan kirjallisesti anonymiteetin suojele ja kuvatun materiaalin hävittäminen. (Vienola 2005: 73.) Huomioimme intymiteettisuojakysymykset lupakysymyksissä, vanhemmille tiedottamisessa sekä aineiston keruussa ja käsittelyssä. Vanhempia informoimme riittävästi ja pyysimme heiltä luvat lasten kuvaamiseen. Lisäksi kuva-aineistoa näytettiin vain asianosaisille, eikä lasten, päiväkodin ja haastateltavien nimiä käytetty aineistossa eikä opinnäytetyössä.

Leikkejä videoidessamme olimme tietoisia siitä, että kuvaamamme leikit olivat sen hetkisiä leikkejä leikkien joukossa. Kuvaamamme leikit olivat ainutlaatuisia, eikä niihin olisi voinut palata takaisin ilman videointia. Keskityimme enimmäkseen useamman lapsen leikkeihin, sillä halusimme nähdä lasten välistä vuorovaikutusta.

Institutionaalisessa kasvatusympäristössä, kuten päiväkodissa tai esikoulussa, pyritään käsityksemme mukaan turvaamaan lapsen yksityisyys, esimerkiksi salassapitovelvollisuuden voimin. Tähän vaikuttavat varmasti myös säädökset kuvauslaitteiden käytöstä töissä. Haastattelemamme lastentarhanopettajan (2010) mukaan Vantaan kaikissa päiväkodeissa ei ole ainakaan vielä toistaiseksi käytössä lasten videointiin tarvittavia laitteita. Mitä tulee yksityisyyden turvaamiseen, on kaikesti selvää, että lasten kuvamateriaalia ei saa säilyttää omilla tietokoneilla tai kännykkäkameroissa.

8 Aineisto

Opinnäytetyömme aineisto koostuu videoiduista vapaista leikeistä sekä niiden analyyseista, yhteistyöpäiväkotimme lastentarhanopettajan haastattelusta, kirjallisista lähdemateriaaleista sekä omista kokemuksistamme ja pohdinnoistamme. Suurimmassa osassa ovat kuitenkin analysoidut videoinnit ja omat kokemuksemme, jotka olemme lisänneet yhdeksi tutkimuskysymykseksi. Kuvasimme päiväkodissa lasten leikkejä seuraavilla kriteereillä: leikkijöitä saa kuvata (lupalappu), kuvattavat ns. tavallisia lapsia, erilaisia leikki-tilanteita, tyttöjen ja poikien leikkejä sekaisin sekä kuvaamisen mahdollistava leikkiympäristö.

Analyysiä teimme siten, että katsoimme leikinäytteet useaan kertaan läpi ja litteroimme leikit. Litteroinnin jälkeen tarkastelimme aineistoa teemoittain. Teemat valitsimme materiaalin kuvaamisen jälkeen. Työssämme viittaamamme Jakkula (2002) on tarkastellut Jordanin ja Hendersonin (1994) näkemystä siitä, että videonauhojen analyysiin ei ole vakiintuneita metodeja tai teemoja (Jakkula 2002: 52-54). Tässä opinnäytetyössä olemme tukeutuneet ja jäljitelleet Kallialan (2008) teoksessa Kato mua! käytettyä tapaa analysoida leikkejä. Käyttämämme teemat ovat vuorovaikutus, roolit, leikin suunnittelu ja eteneminen ja intensiivisyys. Leikinäytteiden suorat lainaukset valitsimme teemojemme pohjalta. Opinnäytetyömme perustana on kuvattu aineisto, joka on ohjannut opinnäytetyömme suuntaa ja rakennetta. Leikkien analyyseista nousi oivalluksia, joiden tueksi haimme teoretietoa.

Lasten leikkejä videoimme viidellä kerralla, jonka lisäksi katsoimme leikkejä yhdessä seitsemän videoilla esiintyvien lasten kanssa. Osalle lapsista näytettiin leikkiryhmittäin heidän videoitua leikkiään ja me opinnäytetyön tekijät kysyimme lapsilta heidän kokemuksistaan nähdystä leikistä. Kokeilimme aluksi tätä stimulated recall -menetelmää, mutta luovuimme sen käytöstä huomattuamme suullisten kommenttien olevan melko niukkoja, eikä niiden sisältö ollut kovin laaja, joten emme haastatelleet kaikkia kuvaamiamme lapsia.

Videointikertojen pituus vaihteli yhden ja kolmen tunnin välillä. Videoitua materiaalia kertyi viisi tuntia, jonka lisäksi haastattelimme 1,5 tunnin verran vantaalaisen yhteistyöpäiväkotimme lastentarhanopettajaa alustavien kysymysten pohjalta, ja lasten kanssa katsoimme leikinäytteitä läpi puolen tunnin verran. Totesimme kuitenkin melko pian lasten keskittyvän vain leikkien katsomiseen videolta, eikä keskittyvän asettamiimme kysymyksiin. Haastattelussa lastentarhanopettajalle myös näytettiin pätkiä videoiduista leikeistä. Lastentarhanopettajan haastattelu toteutettiin suullisesti ja kirjallisia muistiinpanoja tehden. Kaikki videoitu materiaali litteroitiin sekä analysoitiin.

Videoinnissa käytimme yhteisesti opinnäytetyöryhmämme erään jäsenen vanhemman videokameraa. Kamera oli merkiltään Sony Handycam DCR-DVD105, joka tallentaa kuvattua materiaalia pienille DVD-levyille. Käytimme viisi kaksipuolista tunnin mittaista DVD-R - levyä, joihin voi tallentaa vain kerran. Levyjä pystyy katsomaan helposti kamerasta, videolta ja tietokoneelta. Levyt ostimme yhdessä ja jaoimme niistä aiheutuvat kulut kolmeen osaan. Leikkejä näytimme kannettavalla DVD-soittimella.

9 Tuloksia leikin analyysistä

Seuraavaksi esittelemme päiväkodilla kuvattua materiaalia. Olemme tässä työssä kuvanneet yksinleikkejä, kaksinleikkejä ja ryhmäleikkejä, joita käsittelemme laajasti seuraavissa luvuissa. Analysoimme yhteensä 11 leikkiä, jotka sisältävät monipuolisen leikkauksen nykyajan esikouluikäisten lasten leikeistä. Työhön päätyneet leikit vaihtelevat poikien autoleikeistä tyttöjen prinsessaleikkeihin. Jokaisen leikinäytteen jälkeen olemme kuvanneet oppimistamme videoinnista ja analysoineet leikkejä valitsemiemme teemojen ja tutkimuskysymystemme pohjalta.

9.1 Yksinleikit

9.1.1 Tytön yksinleikki nukeilla ja nukketalolla

Tässä leikinäytteessä maahanmuuttajataustainen tyttö leikkii yksin nukketalolla isossa ryhmätilassa, jossa ei ole muita leikkijöitä. Nukketalo on sijoitettuna huoneen yhteen kulmaan pienen tason päälle. Tyttö on polvillaan lattialla vieressään korillinen tavaroita nukketaloon. Kuvaaja menee tytön viereen lattialle istumaan. Tässä yksinleikissä ei välttämättä olisi mitään vuorovaikutusta ja kontaktia, ellei kuvaaja olisi kysellyt ja keskustellut tytön kanssa leikin aikana. Vuorovaikutuksen syntyminen kehittää lapsen kieltä, etenkin kun tässä pätkässä on kyse maahanmuuttajalapsesta.

Näytteen aikana tyttö etsii ja löytää paljon erilaisia vaatteita ja tavaroita nukkejen kodin lähellä olleesta korista. Tyttö näyttää kovin miittelialtta leikkiessään ja hän on hyvin tarkka siitä, että huoneet pysyvät siisteinä ja oikeat tavarat ovat oikeissa huoneissa leikin edetessä.

Yksi maahanmuuttajataustainen tyttö alkaa valmistella nukkekotileikkiä. Hän asettelee erilaisia huonekaluja paikalleen. Hän pohtii tarkkaan, mikä huonekalu tulee mihinkin huoneeseen. Seuraavaksi hän alkaa pukea barbinukeille vaatteita. Tyttö keskittyy tarkkaan pukemiseen. Kuvaaja tiedustelee: "Ketä siellä talossa asuu, asuuko siellä äiti ja lapsi?" Tyttö vastaa: "Joo, äiti ja lapsi ja.." Sitten tyttö alkaa tutkia barbitavaralaatikkoa. Tyttö löytää laatikosta harjan ja toteaa sen kuuluvan hevosille. Tyttö pyörittelee käsissään pientä kankaan palaa ja pohtii, minne sen voisi laittaa. Kangas ei kuitenkaan oikein suoristu ja tyttö toteaa: "Ei tartte sitä." Kuvaaja kysyy: " Eikö se ollut oikein suora?" ja

tyttö vastaa siihen: "Ei ollut." Tyttö jatkaa barbilaatikon penkomista ja löytää erilaisia tavaroita kotiin. Tutkiessaan laatikkoa tyttö toteaa: "Aa aa paita!" ja kuvaaja kysyy: "Vai onko se takki?" Tyttö vastaa: "Joo se voi olla takki, koska mä en halua tämmöstä. Mulla on jo takki" (osoittaa nukkekotiin) ja laittaa takin takaisin laatikkoon. Tyttö löytää laatikosta pienet ämpärit ja asettaa ne keittiöön. Sitten hän alkaa etsiä nukeille kenkiä. Sitten hän toteaa: "Löysi kaksi pari." ja kuvaaja vastaa siihen, että: "Niin löytykin samanlaiset." Tyttö laittaa kengät lapsinuken huoneeseen ja sanoo: "Joo parit lapsille." (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö leikkii keskittyneesti, eikä anna kameran häiritä. Seuraavassa pätkässä on hienoa nähdä, millaisia oivalluksia ja ratkaisuja tyttö keksii nukkekotileikin aikana. Hän keksii mm. että vauva voi syödä äidin sylissä, eikä vauvalle tarvita omaa tuolia tai lautasta.

Kuvaaja menee lähemmäksi taloa ja kertoo kuvaavansa sitä, koska se on niin hienosti laitettu. Kuvaaja kysyy: "Asuuko täällä se lapsi?" ja kuvaa yläkerran huonetta. Tyttö vastaa: "Joo, siellä se lapsi asuu." Tyttö jatkaa kenkäparien etsimistä. Tyttö löytää laatikosta myös lautasia, mihin kuvaaja toteaa: "Niistä voi hyvin syödä." Tyttö näyttää, että hänellä on porkkanoita. Tyttö löytää laatikosta oudon näköisen hameen ja yhdessä hän kuvaajan kanssa pohdii, mikähän vaate se on, kun se kerran on niin pieni. Tyttö jatkaa laatikon penkomista ja löytää pienen vauvan nukkeperheeseen. Tyttö sanoo: "Vauva voi olla näin." (asettaa nukken pieneen pussiin istumaan) ja kuvaaja toteaa että: "Se voi olla kantopussi." Tyttö kuitenkin sanoo, että: "Se on oikeesti hattu." ja sen kuvaajakin huomaa. Tyttö sanoo: "Oo pikku alushousut vauvalle." ja alkaa pukea niitä vauvan päälle. Kuvaaja sanookin, että: "Housut voivat olla vähän niin kuin vaippa." Tyttö alkaa laskea porkkanoita ja toteaa, että: "Niitä on kolme, eikun neljä, isäkin voi tulla." Tyttö alkaa etsiä isänukkeja ja sanoo että: "Tässä mä löysin isän." (esittelee Ken-nukkeja) ja kuvaaja toteaa siihen että: "Nyt onkin koko perhe." Tyttö sanoo hieman harmistuneena, että: "No neljä lautasta pitää olla." Tytöllä on kuitenkin vain kolme lautasta, kunnes hän keksii ja sanoo: "Mä tiiän, koska vauva ei osaa syödä yksi lautasta, se syö äitin kanssa." Kuvaajaa kehuu hyvää ideaa. Tyttö järjestelee nukkejen keittiötä uudestaan, koska siellä ei ole tarpeeksi tuoleja nukkeperheelle. Tyttö ei meinaa saada kaikkia tuoleja mahtumaan, kunnes hän keksii: "Hei minä muistin yks juttu, että vauva istuu äitin polvessa!" Kuvaaja tarkistaa, tarkoittiko tyttö, että vauva istuu äidin sylissä ja juuri sitä hän tarkoitti. Tyttö laskee vielä porkkanat, että kaikille riittää: "Lapselle, isälle, äitille ja vauvalle." (Lasten videoidut leikit 2010.)

Seuraavassa näytteessä esikouluryhmän nukketalonurkkaus kiehtoo selvästikin tyttöä. Tytön silmistä näkee, kuinka mielissään hän on päästessään leikkimään nukketalolla. Seuraavassa näytteessä hän kertoo, ettei kotona ole nukketaloa ja barbejakin on vain vähän. Kuvaaminen ei tunnu häiritsevän tyttöä ja kuvaajan sekä tytön keskustelut sujuvat mutkattomasti. Tyttö keskittyy leikkiin intensiivisesti.

Kuvaaja tiedustelee tytöltä, leikkiikö hän usein päiväkodissa barbeilla ja tyttö vastaa leikkivänsä. Kuvaaja kysyy myös, leikkiikö tyttö kotona barbeilla, johon tyttö vastaa että: "Mulla ei oo tämmöstä kotii, koska mulla on vaan kolme barbii." (koti viittaa päiväkodin nukkekotiin.) Tyttö huomaa, että hän on löytänyt aika paljon kenkiä, esimerkiksi isälle. Tyttö asettaa kengät siistiin järjestyksen nukkekotiin ja alkaa pukea äiti-barbinukkeja. Tyttö laittaa barbi-

vauvalle vielä sängyn ja etsii peiton. Tyttö löytää toisen lapsen huoneeseen maton ja laittaa nukan matolle istumaan. Koska tyttö pukee äiti-barbia kesäsiin vaatteisiin, hän kysyykin: ”Onko siellä nyt kesä vai talvi?” ja tyttö vastaa: ”Kevät, koska oikeestikin on kevät.” Tyttö kertoo pukiessaan nukkea, että hänellä on kotona paljon lelulehtiä, kun oli joulu. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tässä viimeisessä näytteessä nukketaloleikki pääsee vasta vauhtiin. Päivärytmi näkyy selvästi tytön leikissä: isä tulee kotiin, sitten syödään ja seuraavaksi lapsi meneekin kylpyyn ja on ilta. On mielenkiintoista huomata, kuinka siistissä järjestyksessä nukkejen vaatteet ovat kaapissa ja että koko perhe syö yhdessä. Uskomme, että tällaiset asiat tulevat kotoa ja varmasti kulttuurillakin on omat vaikutuksensa.

Tämä nukkekotileikki on ollut erittäin pitkäkestoinen ja tyttö ollut todella keskittynyt leikkiin. Jos ulkoilua ei olisi ollut, olisi leikki jatkunut todennäköisesti pidempääkin. Vaikka nukkekotileikki olikin yksinleikki, siitä nousee paljon pohtimisen aiheita ja ihmettelyä. Nukkekodin sisustus ja nukkien elämä matkii pitkälti tavallista arkea. Myös nukkekotileikin päätös on luonnollinen: tulee yö ja nuket jäävät nukkumaan.

Tyttö naurahtaa katsoessaan isä-barbin vaatteita ja sanoo: ”Isällä on tämmöisiä motorivaatteita.” ja kuvaaja kysyykin: ”Ajaako se isä moottoripyörää?” Tyttö vastaa: ”Se ajaa tätä autoa.” Tyttö ottaa rekan hyllystä ja laittaa isä-barbin rekkaan istumaan ja sanoo: ”Se on nyt leikisti töissä.” Äiti-barbi tekee ruokaa ja laittaa astioita pöytään. Tyttö huomaa, että barbit ovat hieman liian pitkiä nukketaloon, joten hän siirtää tuolit ja pöydän lattialle ja laittaa perheen syömään. Kun perhe on syönyt, äiti-barbi korjaa astiat pois. Sitten tyttö sanoo: ”Nyt on yöaika.” ja laittaa isä-barbin nukkumaan, mutta äiti-barbi jää vielä siivoamaan. Tyttö laittaa lapsi-barbin kylpyammeeseen, mutta sanookin: ”Oi oi vaatteita pois.” Tyttö viikkaa barbivaatteet nätisti ja laittaa ne vaatekaappiin ja pukee lapsen ja barbin yöpukuun. Tyttö laittaa lapsi-barbin nukkumaan ja siihen nukkekotileikki päättyy. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Näytimme nukkekotileikin lastentarhanopettajalle nauhalta haastattelun yhteydessä. Leikin nähtyään lastentarhanopettaja kiinnitti huomiota kulttuurisiin eroihin. Hänen mukaansa erityisesti vieraskieliset lapset pitävät saamastaan huomiosta. Haastateltava yllättyi vierastaus-taisen tytön suomen kielen osaamisesta todetessaan ”onkin vaikka mitä taitoja, osaa vaikka mitä, kun soluttautuu leikkiin.” Lastentarhanopettaja puhuu myös leikinohjauksen merkityksestä ja virikkeiden antamisesta. (Lastentarhanopettajan haastattelu 2010.)

Mitä opimme videoinnista?

Tämä leikki oli aluksi haaste videoida, sillä leikissä ei ole lasten välistä vuorovaikutusta. Pohdimme myös, kuinka videointi vaikuttaa leikkivään tyttöön. Tämä leikinäyte kuitenkin osoitti, että videointi ei välttämättä haittaa lasta, ja että lapsen leikki voi olla rikasta, vaikka lapsi

leikkisikin yksin. Tällainen leikki näyttää helposti mitättömältä aikuisen silmissä. Leikkiin pysähtyminen ja aito kiinnostus leikkiä kohtaan avasivat meille oven lapsen pään sisällä olleeseen rikkaaseen leikkiin. Tähän upeaan leikkiin pääsimme tutustumaan syvemmin, kun kuvaajamme haastatteli lasta. Haastattelun keinoin kuvaaja pystyi vahvistamaan omia uskomuksiinsa leikin kulusta suoraan lapselta itseltään. Muutoin moni kohta leikistä olisi varmasti jäänyt epäselväksi.

9.1.2 Ajatuksia yksinleikistä

Maallikon silmin yksinleikki näyttää helposti mitättömältä ja helposti tulee ajatelleeksi, että leikissä ei tapahdu mitään. Päiväkodeissa lasta kannustetaan usein mukaan suurempaan leikkiin, ettei lapsi jäisi yksin. Välillä ajattelee, että lapsen olisi parempi leikkiä muiden lasten kanssa, jotta sosiaaliset taidot kehittyisivät ja että lapsi oppisi uutta. Yksinleikkimisen pelkona on myös se, että leikki ei ole pitkäkestoista. Onko kuitenkaan oikein tuputtaa lasta muiden leikkeihin, jos lapsi ei ole kiinnostunut niistä?

Lapsiryhmien pienimmille ja temperamentiltaan herkille ja vetäytyville lapsille on merkittävää rakentaa rauhallisia leikkinurkkauksia myös yksinleikkiä varten. Kaikkia kokemuksia, joita lapsi haluaa leikissä tuoda esiin, ei voi jakaa toisten kanssa, jos heillä ei ole kosketusta aiheeseen. Aihe voi olla esimerkiksi häät, hautajaiset, onnettomuudet tai pelkotilanteet, jonka lapsi on kokenut. Aikuinen voi ymmärtäväisellä myötäelämisellä tukea lasta ja antaa lapselle mahdollisuus kertoa oma punottu kertomus tunnelmista ja hetkistä, joita hän on kokenut. (Helenius 1993: 44.)

9.2 Kaksinleikit

9.2.1 Kahden pojan autoleikki kilpa-autoilla

Kaksi poikaa leikkii päiväkodin käytävällä autoleikkiä aamupäivällä. Pojilla on iso korillinen pikkuautoja käytössään. Pojat asettelevat autoja jonoon käytävällä. Autot jaetaan jonosta ”joukkueisiin” ja leikissä katsotaan, kumpi auto kulkee pidemmälle. Autot lähetetään ensin kaksi kerrallaan, poika A:n vasemmasta ja oikeasta kädestä samanaikaisesti. Poika B tarkkailee toisessa päässä käytävää, kumpi autoista voittaa.

Poika B kertoo poika A:lle, että hänellä oli aamulla ihan tunnoton käsi. Hän ei tuntenut mitään. ”Oli tarkoitus hypätä jaloillee eikä nyrjäyttää kättä”, sanoo poika A. Poika B laulelee ja katsoo, kun poika A asettelee autoja kilpailuun jonoon. ”Kumman joukkue voittaa?”, kysyy poika B. Poika A sanoo: ”Toivon kyl et toi.”(autot lähetetään) Poika B sanoo: ”Just niin se toinen joukkue voitti ki.” Poika A sanoo: ”Nyt tulee lähetyskisa.” Poika B sanoo: ”Oota, oota, oota, oota vähä.” ja menee keräämään levinneitä autoja. Poika A kysyy: ”Kumpi tii-

mi voittaa? Zuz zuki vai Batman?” Poika B sanoo: ”Ei ku Batman. Oota, oota, oota.” Poika A on lähettämässä autoja kilpailuun ja kysyy poika B:ltä, kumpi talli voittaa, Ameerikan sheriffi vai Riemukupla? Poika B sanoo Ameerikan tallin voittavan. Sitten autot (4 kpl) lähetetään liikkeelle. Sheriffi voittaa kisan. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Seuraavassa leikinäytteessä poika A on aktiivisempi kuin poika B. Poika B puuhailee välillä muuta, eikä keskity itse leikkiin.

Ilman kuvauslupaa oleva poika kävelee käytävän poikki ja meinaa kompastua poika A:n jalkoihin ja sanoo ”Au”. Poika A sanoo: ”älä astu niitten päälle”. Ilman kuvauslupaa oleva poika menee leikkihuoneeseen ja sanoo ”nyt pitää siivota nopeesti” ja odottaa aamupiiriä. Poika B sanoo: ”ei oo aamupiiriä” ja A sanoo ”ei niin”. Pojat ymmärtävät, että he saavat leikkiä vielä. Poika B: ”teijän ei tarvi vielä siivota, jos ette halua”. Poika B:n kadotessa leikkihuoneeseen poika A jatkaa leikkiä ja asettelee autoja seinän viereen saadessaan poika B:n pian seurakseen. ”... lens Button”, toteaa poika ja poika A jatkaa: ”Jenson Button lens suoraan ...tää veti sladisti tähän järkkään.” Pojat ovat taas asettelleet autot ryhmiin (osa B:n kädessä ja osa seinän vierustalla). Poika A: ”No niin, mut tämä joukkue voitti” ja B jatkoi: ”ja Riemukupla voitti. Tää tuli viel.” Poika B: ”Sit tuli viäl toi joku keltane häviäjä. Zuz zuki ja sit tuli tämä. Sit tuli Batman ja Raviku.” Poika B laittaa autot uusiin joukkueisiin ja tiedustelee poika A:lta, kumpaa joukkuetta hän kannustaa. Pojat tekevät selväksi toisilleen, kumpaa joukkuetta kannattavat ”kannustan tota”. Sitten neljän auton joukkueet lähetetään samaan aikaan liikkeelle. Poika A kysyy: ”Kuka voittaa?”, johon poika B toteaa, ”että ehkä se ei voitakaan”. Yksi auto menee käytävällä olleen palikkalaatikon taakse ja pojat siirtävä laatikkoa sivuun. Poika B kysyy: ”Kuka se on? Pollari! Oliko se noitten keltasten joukkueessa?” Poika A sanoo: ”En tiedä, ei ollu.” Poika B sanoo: ”Jes!” Laatikko työnnetään takaisin seinälle sivuun. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Poika B ottaa kaksi autoa käsiinsä ja sanoo: ”Oi joi ja nää ei saanu pisteitä.” Poika A sanoo osoittaen yhtä autoista: ”Tätä mä toivoin voittoon.” Autot ovat takaisin järjestyksessä ja poika A sanoo: ”Okei, lähetä nytte.” Pojat laskevat, että neljän auton joukkueissa on neljä autoa valmiina. Poika A kysyy: ”Kumman joukkuetta sä toivot voittoon, huonompaa vai parempaa?” Poika A varmistaa ”Eli tätä”, johon poika B vastaa: ”joo, kai.” Poika A sanoo: ”Zuz zuki aina hävinnyt, Riemukupla ja Ameerikan sheriffi. Täs on sit nää vähä uudemmat. Nyt lähtee tää kilpailu.” Hän lähettää kummatkin joukkueet, neljän auton joukkueet liikkeelle. Poika A sanoo: ”Riemukupla. Tää on voittanu kaks kertaa mestaruuden.” Poika A sanoo: ”Ei oo ihan toinen, tää on toinen” ja osoittaa autoa. Poika A sanoo: ”Tää on kolmas.” Poika B sanoo: ”Mä meen vessaan. Mä tuun hetken päästä”, johon poika A sanoo: ”Joo-o tuu vaa sit ku pääset.” Poika A jää asettelemaan autoja jonoksi ja tarkkailee ympäristöään. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tässä näytteessä pojat käyvät paljon vuoropuhelua. He kyselevät toisiltaan, kumpaa joukkuetta kaveri kannattaa missäkin kilpailussa. Pojat tekevät vertailua ääneen siitä, mikä auto on pärjännyt aiemmin jne. Autoilla käydään kiivasta kilpailua. Näytteessä samat asiat toistuvat ja leikki etenee samalla kaavalla. Poika A vie leikkiä eteenpäin, poika B käy välillä tekemässä muuta ja palaa takaisin leikkiin. Käytäväpaikka on hieman rauhaton leikkiympäristöksi ja poikien ajatukset katkeavat välillä, kun he keskittyvät siihen, mitä leikin ulkopuolella tapahtuu.

Tässä seuraavassa näytteessä poikien ote herpaantuu välillä ja mukaan tulee poikamaisia asioita, kuten palikoilla ”muksimista”. Välillä pojat ovat vitsikkäitä ja nauravat toistensa jutuille. Leikin kaava jatkuu entisellään. Autot kilpailevat edelleen ja pojat kyselevät toisiltaan, kumpaa joukkuetta kukin kannattaa.

Pojat istuvat lattialla ja pohtivat, kumman tiimin haluavat voittavan. Poika B sanoo: ”Euroopan sheriffin.” Poika B sanoo: ”Euroopan sheriffin joukkuetta.” Poika A sanoo: ”Ei.” Poika B sanoo: ”Just ku näil on hyvät samat värit.” Poika A ottaa auton ja sanoo Batman ja liikuttaa autoa. Poika A sanoo: ”Batman oli siin tal.. tiimissä.” Poika B kysyy: ”Ai noitten?” Poika A vastaa: ”Ei ku Sheriffin.” Poika B sanoo: ”Ou jee.” Poika A sanoo: ”Se tuli kolmanneks. Rallikilpuri ei ollu sheriffin joukkuees.” Poika B leikkii puupalikoilla poika A:n keräillessä autoja lattialta. Poika A sanoo: ”Kolme ei ollu Sheriffin joukkueessa, kaks oli ja yks. Ja tämä ei ole Sheriffin joukkueessa.” Hän osoittaa autoa. Poika B sanoo: ”Oli se Sheriffin joukkueessa.” Poika A toteaa: ”Niin oliha se. (osoittaa autoa) Sit toi ei ollu. Keltsu. Ja Sheriffi itse oli tietenki Sheriffin joukkueessa.” (naurua). Poika B istuu puupalikkalaatikossa ja poika A sanoo: ”Huonoin häviöjä auto häviski.” (Pojat muksivat toisiaan puupalikoilla.) (Lasten videoidut leikit 2010.)

Pojat istuvat lattialla ja poika A sanoo: ”Mä pussasin suo housuille ja mun nenä tais mennä tukkoo.” Sitten pojat jatkavat. Poika A sanoo: ”Joukkue voittaa erikoisvoiton.” Poika B sanoo: ”Oikeastaa, antaisitko sen tänne. Ykkönen. Eikä oikeestaa tääkkää ollu sen joukkueessa.” Poika A kysyy: ”Ai senkö, joka voitti?” Poika B sanoo: ”Mut noi kolme tossa, mitkä oli kakkosena kolmosena ja nelosena, ni ni ne oli mun joukkueessa. Ne ei ollu tän joukkueessa.” (pitelee autoja käsissä) Poika A paasaa taustalla: ”Se oli varmaa Kaasua rosso.” Pojat käyvät keskustelua: ”Tää oli ja toi varmaa.” jne. Poika B kertoo poika A:lle: ”Arvaa mitä, poika A? Tää niiku, poika A kato. Tää on näitten tän keltasen sinisen ja tän toisen sinisen pomo.” Poika A toteaa: ”Joo.” Poika B jatkaa: ”Ja sitte kato tää on mustan punasen ja valkosen.” Poika A kysyy: ”Mut poika B, kumman joukkueen sä toivot voittavan, Rallikilpurin vai Riemukuplan?” Poika B sanoo: ”Rallikilpurin, sen kyllä minä toivon.” Poika B laittaa silmät kiinni ja odottaa autojen lähtöä. Poika A lähettää autot ja poika B avaa silmät. Poika A sanoo: ”Häviöjä hävisi ja Riemukupla voitti.” Poika A tulee keräämään autoja ja sanoo: ”Tän joukkueen pomo voitti.” Poika B jää ihmettelemään käytävän liikennettä ja poika A jatkaa leikkiä kertomalla, mitkä autot ovat pomoja. Poika B sanoo: ”Vauhtia töppösiin”, nojaa käytävän oveen ja jatkaa: ”Eikä Batman oo pomo.” Poika A toteaa: ”Ei nii.” Poika A sanoo: ”Paitsi itsensä pomo se kyl on.” Poika A konttaa lattialla ja hokee ”Zuz zuki zuz zuki.” Poika B nojailee yhä käytävän oveen. Poika A sanoo: ”Ja anto vähä piiskaa.” (pitelee kahta autoa käsissään) ”Ja nää ajaa kilpaa tosta häviöpaikasta. Kaikki kilpurit ajaa kilpaa tosta häviöpaikasta, koska kukaa ei halua hävitä.” Poika A kysyy poika B:ltä: ”Kumman sä toivot voittavan häviökilpailun?” Poika B vastaa: ”Ei Zuz zuki.” Poika A asettaa autot riviin ja lähettää autot liikkeelle. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Myöhemmin poikien leikki jatkui päiväkodin eteisessä. Eteisessä on lattialla paksu muovimatto, jossa on epätasainen pinta. Eteisessä lattialla on myös roska-astia ja kenkiä esteenä.

Tässä näytteessä poika A on jälleen hyvin kiinni leikissä, mutta poika B ei keskity niin paljon leikkiin. Hän käy muualla, jolloin poika A jatkaa itseksensä leikkiä hetken. Leikki yrittää

jatkoa siitä, mihin on jääty, mutta leikki lopahtaa pian. Tähän vaikuttivat varmaan seuraavat asiat: että lapset olivat leikkineet leikkiä jo pitkään muualla, ja uusi leikkipaikka ei ollut hyvä autojen lennättämiselle.

Poika A sanoo: ”Mul on vika paras joukkue. Se on ollu aina huonimpien joukkuees. Huonimpien pomo on nyt Zuz zuki.” Poika A sanoo: ”Au au. Kuski pomppii kattoo asti Zuz zukilla. Mä tiän mun rajan.” Poika A kertoo: ”Se on mis on sun punane. Se on toi viiva.” Poika A sanoo: ”Sä voi lähettää ekana.” Poika B sanoo A:n voivan ja lähtee pois. Poika A jää yksin jatkamaan leikkiä ja asettelee autoja. Poika A toteaa: ”höh”, kun auto kompuroi muhkuraisella eteisen lattialla. Hän yrittää lähettää muitakin autoja, mutta ne eivät kulje eteenpäin. Hän menee keräämään autoja eteisen toiselta puolen. Poika kertoo autojen kulkevan eteisestä lasten naulakoille ja sitä kautta käytävälle. Toisen lapsiryhmän esikoululainen tulee kysymään kuvaajalta: ”Anteeksi, mitä te puuhaatte?” ja muut lapset kertovat alkavansa leikkiä ninjaa. (Lasten videot leikit 2010.)

Mitä opimme videoinnista?

Tällainen leikki on helposti aikuisen mielestä tuomittu jo ennen kuin aikuinen edes pysähtyy leikin ääreen katsomaan, mitä tapahtuu. Tähän leikkiin tutustuessamme meilläkin ensi alkuun oli sellainen kuva, että pojat heittelevät autoja, ei siinä muuta ole. Olemme kuitenkin onnekkaita, kun pääsimme seuraamaan näin upeaa poikien leikkiä, jossa on selkeä runko ja juoni. Videointipaikka oli käytävällä rauhottomassa eteisessä, jossa taustalla kuuluivat muiden lasten leikit. Käytävällä vieraili välillä sellaisia lapsia, joilta ei oltu pyydetty kuvauslupia, mikä rajoitti kuvausta. Autoleikissä kuvaajan piti välillä vaihtaa paikkaa, jotta saisi kaiken kuvattua autojen lennellässä pitkin käytävää. Vaikka poikien autoleikki näyttää päällisin puolin yksinkertaiselta, niin siitä paljastui juoni, joka kulki läpi leikin. Pojilla oli realistinen kuva autokilpailuista ja autoille/talleille oli omat nimensä: Zuz zuki ja Batman, Ameerikan Sheriffi, Euroopan Sheriffi ja Riemukupla. Nimet helpottivat leikkiä ja pojat tiesivät, mikä oli mikin auto. Poikien keksimät nimet auttoivat myös meitä ymmärtämään leikkiä. Pojat toimivat yhdessä hyvin ja heistä näki, että he olivat leikkineet paljon yhdessä. Pojat suhtautuivat hyvin kameraan, eivätkä häiriintyneet lainkaan. He vilkaisivat muutaman kerran kameraan. Nopeatem-
poisesta leikistä ei olisi käsin dokumentoimalla saanut paljoakaan irti.

9.2.2 Poikien autorataleikki eteisessä

Samat pojat leikkivät iltapäivällä kaksin autoilla eteisessä. Eteismatosta on tehty autorata, jota pitkin pojat lennättävät kolmea formula-autoa muistuttavaa autoaan. Muista huoneista ja eteisestä kantautuu melko paljon taustameteliä ja puhetta.

Tässä näytteessä pojat ovat selvästi sitoutuneita leikkiinsä ja nämä kaverukset ovat leikkineet useassa leikinäytteessä yhdessä. Kumpikin pojista vie leikkiä aktiivisesti eteenpäin; pojat

esim. pyytävät palautetta ajoista ja autotempuista ”oliks se aika hieno?” sekä kehittävät yhdessä autorataa, josta erityisesti poika B on kiinnostunut.

Poika A ja B liikuttavat autoja ovenpieleen pystytettyä mattorataa pitkin. Pojan A auto liikuu vessaan ja hän hakee auton. Poika B taputtelee ja tarkistaa maton olevan kunnolla paikallaan. Poika A sanoo: ”Vitsi toi oli hyvä” auton lentäessä oven taakse. Poika B sanoo: ”Se on mun hyppyri” ja tarkistaa radan kuntoa. ”Pierasiksä?”, kysyy A. Pojat viskaavat autoja mattoa vasten, kun poika A kysyy B:tä: ”Oliks se aika hieno?”. Poika B huomaa radassa olevan pienen töyssyn, mutta toteaa ”no, ei se mitään.” Poika B laittaa kengän maton taakse tueksi. Poika A sanoo: ”älä mee niin kauas” ja kysyy toiselta ”miks sä potkasit tätä?” (tarkoittaa omaa autoaan). Poika B vastaa ”En potkassu...” ja kiipeää maton yli hakemaan eteiseen lentäneen autonsa. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tässä seuraavassa näytteessä kiteytyy koko autoleikinäyte. Poikien yhteistyötaidot ja leikin jatkuvuus näkyvät tässä selvästi. Leikki on yhteisleikkiä ja kumpikin on sitoutunut siihen. Poika B:n ovensulkemisasidea vie leikkiä eteenpäin: pojat testaavat mattoa, huomaavat sen tarvitsevan nostamista, kahvan roolin ja maton siirtämiskeinot. Pojat ovat selvästi esikoululaisia, sillä he sanoittavat tekemisiään ja ajatuksiaan. On mielenkiintoista nähdä poikien pohtivan yhdessä, miten toimia. Poikien kielessä ja puheessa on vaikutteita nuorisokielestä esim. vitsi vahvistaa sanaa ja vilahtaa puheissa brakedancekin eli hiphopmainen tanssityyli.

Poika B saa idean: jos ovi laitetaan kiinni, autot eivät lennä kenkäeteiseen saakka. Poika B kysyy: ”Laitetaaks toi ovi kiinni?” ja A vastaa ”testataanks sitä?”. B laittaa oven kiinni ja kiertää toisen oven kautta maton luokse. Poika A huomaa heti idean toimivuuden ”sit ei tarvi enää hakee tuolta”, ”paitsi täs on yks ongelma”. Poika B huomaa, että mattoa tarvitsee nostaa ylemmäs, johon A vastaa: ”Okei”. ”Se on nyt väärin” ja pojat työntävät ensin käsillään, sitten jaloillaan mattoa. B sanoo ”ei mee” ja nostaa mattoa samalla, kun A työntää mattoa toisesta päästä. B huomaa lisäksi, että maton täytyy olla kahvaan asti ja korjaushommat jatkuvat. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Poika A kysyy ”onks se hyvä?” ja B on tyytyväinen. ”Katos tätä”, sanoo A ja päästää auton matkaan.---”Vitsit toi meni pahasti”, sanoo A auton kiepsahdettua ja poikia naurattaa. B huomaa, että ”toi ovenkahva on ihan typerästi” ja näyttää sitä, miten auto osuu kahvaan. B keksii, että ”sit se voi mennä siitä läpi” ja näyttää, kuinka auto kiertää kahvan alta maahan. A kysyy ”ai läpääseek tollai tason?”. B kokeilee ”tosi lujalla” ja lennättää auton kovalla vauhdilla. A sanoo: ”se oli brakedansii” ja pyörittää auton renkaita niin kuin auto tanssisi. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Leikin loppuvaiheessa poikien keskittyminen alkaa herpaantua, mistä esimerkkinä vitsijutut ja takapuoliosasto. ”Muista et meitä kuvataan” -kommentti kertoo siitä, että pojat ovat olleet koko ajan tietoisia kuvaamisesta. Näytteen lopussa se näkyikin, mutta keskivaiheessa pojat ovat selvästi unohtaneet kameran. Lopussa esitetty kokoamiskilpailu voisi kertoa kilpailuhenkisyydestä, jota koko näytteessä ei hirveästi ole näkynyt.

---"Mene sinne päin, höntti", sanoo poika A B:lle ja B toteaa, ettei hän ole höntti. A työntää B:ta takapuolellaan ja poikia naurattaa. Poika A sanoo: "Poika B, älä mee siihen tielle". Poika A muistuttaa B:ta, että "muista et meitä kuvataan." Poika B mutisee jotakin kamerasta ja A läpsii B:tä takapuolelle. B sanoo "älä" ja pojat nauravat. Poika A huomaa, että kaksipyöräisellä autolla vetää huonosti ja kokeilee, miten auto tanssii brakedancea. Osa poikien autoista on mennyt paloiksi ja he kokoavat omat autonsa. A ehdottaa kokoamiskilpailua ja voittoa. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tämä leikki ja leikin rakenne aukesivat meille vasta useamman katselukerran jälkeen, kun alussa se tuntui olevan vain autojen heittäilyä. Juuri sellaista leikkiä, jonka aikuinen näkee olevan ns. huono leikki. Tarkemmin katseltuaan poikien leikistä paljastuikin varsin organisoitu autorata, jota pojat kehittivät koko leikin ajan. Pojilla oli selvä juoni leikissä ja leikki eteni johdonmukaisesti. Oli myös mielenkiintoista nähdä poikien suunnittelevan ja keskustelemaan toiminnastaan. Leikki olikin hyvin sosiaalinen ja siinä oli paljon sanallista vuorovaikutusta. Sitoutuneisuudesta kieli mm. se, että leikissä pysyttiin myös fyysisesti koko ajan. Välillä poikien ote tosin herpaantui ja he kevensivät leikkitunnelmaa hieman hölmöilemällä.

Näytimme haastattellemme lastentarhanopettajalle näytteen myös poikien autoleikistä. Leikinäytettä seurattaessaan lastentarhanopettaja kyseenalaisti "kunnon" leikin määritelmän ja nosti esille aikuisen roolin vaikutuksen todetessaan "ovat läsnä leikissä, ei autojen viskailua summamutikassa...selvä leikki...aikuiset näkevät vain autojen heittäilyä." (Lastentarhanopettajan haastattelu 2010.)

Mitä opimme videoinnista?

Autoleikin havainnoinnissa videointi oli hyvä menetelmä, sillä leikki oli nopeampainen, eikä sitä olisi saanut sellaisenaan tallennettua ilman videointia. Pojat paljastivat lopussa huomanneensa kuvaamisen, mutta he tuntuivat suhtautuvan luontevasti kuvaamiseen. Lopussa oli kuitenkin hieman poseeraamista.

Leikinäytteen ympäristö ei ollut paras mahdollinen. Ympäriä kuului muiden lasten ja aikuisten puhetta, mutta poikia se ei tuntunut haittaavan. Litteroinnissa taas kaikista sanoista ei saanut selvää. Eteisessä kuvaamisen haittana oli mm. se, ettei lasten ilmeitä nähnyt heidän ollessaan selin. Siinä mielessä videointi ei tallenna kaikkea.

9.2.3 Pet Shop -leikki

Tytöt leikkivät aamulla erillisessä, pienessä keittiöleikkihuoneessa patjapinon päällä Pet Shop -pikkueläimillä. Kummallakin työllä on edessään omat Pet Shopit. Huoneessa on aluksi kaksi muutakin leikkijää, mutta he juoksevat pian pois kameran ilmestyessä huoneeseen. Osa leikis-

tä on kuvattu kuvaajan ollessa tyttöjen näkyvillä ja osassa taas kuvaaja on piilossa, jolloin tytöt eivät näe häntä.

Pet Shopeilla on alkamassa aamupala. Tyttö B sanoo: "Eiku tuhat". Tyttö A sanoo "aamupala alkaa", johon B vastaa "mä oon syöny". Tyttö A on myös syönyt. Eläimet syövät aamupalaa "laalaa laalaa". Huoneen muut leikkijät juoksevat pois ja tyttö A sanoo "molemmille tuli hepuli". "Vai haluuk mennä ruokakärryyn?" kysyy B ja A vastaa "joo, tunkee naama muroihin ja mansikkahilloon." Tyttö B "eikun puuroon, niil on puuronaama". (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö A kysyy "millä mä leikin?" ja katselee Pet Shop-leluja. Tyttö B vastaa "päättä ite". "No vaikka tällä---Et sä leiki tolla?" (osoittaa koriin). Tyttö B vastaa "leikin, mutta se haluaa vaan nukkua." Tyttö A kysyy "mihin mä laitan nää siks aikaa tähän? Laitetaan ne siks aikaa tonne, kun leikitään." (laittaa lelut koriin). Tyttö B vastustaa ja sanoo "Ei ei, ei käy." Hän ei kuitenkaan tee mitään. Tyttö A ottaa Pet Shopin käteensä ja kysyy "Kuka on tän kaveri?" ja tyttö B valitsee myös Pet Shopin ja työntää lelun toista lelua päin. Tyttöjä naurattaa...Ryhmän aikuinen tulee ovenpieleen ja kysyy tytöiltä aamiaisesta. Tytöt kommentoivat, että "x halua varmaan tulla kuviin." (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö A keksii hakea astian Pet Shopeille ja hakee sen. "Tää löysi tän", sanoo B ja liikuttaa leluaan kohti A:n lelua. Tyttöjä naurattaa. Sitten lelut ajavat toisiaan takaa "juhuu, au..." (Lasten videoidut leikit 2010.)

Kuvasimme myös tytöiltä piilossa, sillä tyttöjen leikki häiriintyi selvästi, kun kamera oli heidän vieressään. Seuraavassa näytteessä tyttöjen leikissä neuvotellaan, ja tytöt kertovat toinen toisilleen, mitä heidän Pet Shopinsa tekevät. Tässä näytettä tyttöjen leikistä siten, että olemme kuvanneet käytävältä poissa tyttöjen silmien alta.

A kysyy: "miks se saa ton?" ja B vastaa: "eiku toi on yhteinen". B huomaa kameran ja menee A:n luokse "missä se on sit se villakoira". Tytöt kurkistavat kameraan päin. "Pörri-orava, Peppi-orava..." "Täs ei saa olla kukaan muu kun nää." Tytöt keskustelevat..."Apuaa, nää toi pupu. Oikeestaan noi kaikki samat paitsi toi pupu. Mut sit ei saa olla sulla toi kultanen, arvaa miks. Eikä mä saan päättää. No mikä yks ei saa. Tää. Okei. Tää ei saa olla ku tää on niin pieni ja pikkunen ja siihen sattuu. Ja nakerrella sähköjohtoja. Koska näistä yltää sähköjohtoihin.Voi kiivetä tankoa pitkin, mut tää ei tykkää nakertaa." Toinen tytöistä sanoo "Tää tykkää, mut tää ei tykkää nakertaa sähköjohtoja". "Tää ei tykkää nakertaa porkkanaa, ei kaalia. Salaattia." Tytöt kurkistavat kameraan päin ja alkavat nauraa. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tytöt olivat selvästi hyviä kavereita, sillä heillä oli oma "juttunsa" ja heistä sai sellaisen vaikutelman, että he leikkivät toistensa kanssa useinkin. Leikki tuntui olevan hieman nauruleikkiä, ainakin tyttöjen nähden kuvatussa leikissä. Tytöille kameran läsnäolo oli vielä uutta ja he eivät tienneet, kuinka toimia. Hysterinen nauru tuli leikin tilalle. Ns. salakuvatussa leikissä oli enemmän oikeaa leikkiä. Tytöt pystyivät keskittymään nimenomaan itse leikkiin, mikä näkyy leikinäytteessä. Tytöt mm. nimesivät ja jakoivat Pet Shop-hahmojaan ja keksivät niille

tekemistä, esimerkkinä lausahdus ”Tää ei saa olla ku tää on niin pieni ja pikkunen ja siihen sattuu. Ja nakerrella sähköjohtoja. Koska näistä yltää sähköjohtoihin.”

Mitä opimme videoinnista?

Tässä näytteessä huomasimme selvästi videoinnin vaikutukset leikkiin. Kameran tullessa huoneeseen tyttöjä alkoi naurattaa ja leikki pääsi jähmeästi alkuun. He myös vilkuilivat kameraan koko ajan. Tytöt vilkuilivat toisiaan ja yhtyivät reaktioihin, kuten nauruun. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että lapset suhtautuvat eri tavoin kameraan: jotkut unohtavat sen ja jotkut muuttavat täysin toimintaa. Sellaiset lapset, joita on esimerkiksi kotona kuvattu pienestä pitäen, osaavat toimia luonnollisesti kameran läsnä ollessa. Tätä näytettä kuvatessamme huomasimme selvästi sen, että lasten leikki häiriintyi kameran ollessa paikalla. Tästä syystä aloimme pohtia, onko lasten leikkiä syytä kuvata. Siksi kuvasimme huoneen ulkopuolellakin, jotta lapset olisivat leikkineet niin kuin normaalisti leikkivät. Tätä leikinäytettä oli kuitenkin hyvin vaikea purkaa, koska esim. salakuvatussa näytteessä ei pystynyt tunnistamaan, kuka sanoi mitään tai mitä hahmot tekivät.

9.2.4 Kahden tytön ponileikki

Tytöt leikkivät iltapäivällä isossa leikkihuoneessa ponileikkiä pienillä muoviponeilla maton päällä. Viereisestä huoneesta kuuluu paljon puhetta, mikä häiritsee leikin avaamista. Tyttöillä on leikki kesken kuvaajan saapuessa kuvaamaan ja heidän keskittymisensä häiriintyy. Tytöt alkavat kikattaa kuvaajan kysyessä heiltä heidän leikistään.

Tyttö A sanoo tyttö B:n ponille: ”Sä oot epäkohtelias sisko tolle.” B vastaa: ”Anteeks vaan mut...” Tytöt huomaavat kuvaajan ja alkavat kikattaa. Kuvaaja kysyy tytöiltä, mitä he tekevät ja tytöt vastaavat siivoavansa (he laittavat lelujaan pussiin). Tyttö A sanoo B:n sotkeneen.--- (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tytöt jatkavat kuitenkin pian leikkejään. Tyttöjen leikissä on paljon vuorovaikutusta ja sosiaalisuutta. He esimerkiksi vaihtavat poneja vaihtokaupassa ja keskustelevat leikin etenemisestä. Leikissä on myös selvät rajat ja roolit: toisen ponia ei saa ottaa, mutta vaihtaa saa ja tytöillä on omat roolinsa; toinen hevosista yrittää karkuun ja toinen ottaa kiinni. Poni/hevoset ovat ne ja tytöt ohjaavat niitä. Leikin keskivaiheessa rakennetaan puitteita: päätetään, missä hevoset ovat ja keitä hevosia otetaan.

Tytöt jatkavat kuitenkin leikkiä. He asettelevat poneja ponien ”kotiin”. ”Tämä pois, tämä pois”, tytöt valikoivat poneja. Tyttö A näyttää B:lle ponia ja kysyy ”haluuskä tän?”. B ottaa ponin, muttei ilmeisesti anna toista tilalle. Tyttö A sanookin: ”Sitten mä haluan sen takaisin”. B vastaa ja sanoo ”Se oli mun. Sä voit vaihtaa tähän” (näyttää ponia). A kysyy B:ltä ”leikiksi tällä?”, mutta vaihtaakin esiteltävää ponia. Tytöt toteavat ”oli suuri vahinko, kamalan suuri”. Tyttö A keksii, että hevoset voisivat olla laiumella, ”eiks näiden pitäis ol-

la täällä?” ja kumpikin laittavat ponia laitumelle. ”Oho, mä otin sun” toteaa tyttö A. Tyttö B asettelee hevosia ”tuohon ja tuohon ja tuohon ja nämä saa olla tässä ulkopuolella” (kokoaa ulkopuoliset hevoset kasaksi). (Lasten videoidut leikit 2010.)

Leikinäytteen loppuvaiheessa alkaa tapahtua ja leikissä on selvä rakenne. Toinen hevosista aikoo karata ja toinen yrittää estää paon. Tytöt ovat kekseliäitä miettiessään keinoja. Hevosista puhutaan edelleen 3. persoonassa, mutta ”sinä senkin muna”-lausahdus on selvästi tarkoitettu hevoselle eli tässä tytöt ovat selvästi roolissa. Lopun karkumatka näyttää olevan osa leikkiä, mutta näyttää siinä olevan piirteitä myös väsymyksestä.

Tyttö B sanoo näyttäen hevosta: ”Tää ainakin karkaa täältä”, johon B vastaa ”öö, portit on kiinni”. A keksiikin, että hevonen voi hypätä portin yli. B kuitenkin estää tämän kertomalla ”Ei se voi, koska portin läpi on piikkipuska”. A näyttää todeten ”kato nyt! Nää on päässy” (näyttää karanneita hevosia). Tyttö B kertoo avaimesta, jonka avulla pääsee pois. Tyttö A miettii ääneen pakoreittejä hevoselle ja B keksii aina jotakin uutta ”et pääse siitä”. A keksii uimisen, mutta B sanoo ”et pääse sitäkään.” A:n hevonen menee uimaan ja B:n hevonen kiikkuu kiikkulaudalla. Tyttö B sanoo ”tää meni tän ulkopuolelle” ja A jatkaa ”ai vartioimaan vai?”---”Sinä senkin muna” sanoo tyttö A, johon B vastaa heti ”hei, älä hauku mua munaksi”. Tyttö B sanoo hevosena ”tuo haukkui minut, häivy senkin kakara”. Tyttö A:n hevonen karkaa kauas ja tyttö B menee sen perään pelastamaan (tytöt jahtaavat toisiaan hevosten kanssa). Tyttö B sanoo A:lle ”tää karkotti sen tänne”. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tämä ponileikki tuntui olevan tavallista vauhdikkaampi, josta esimerkkinä takaa-ajo ja leikkilinen vitsailu. Leikinäytteestä nousivat myös esiin säännöt ja roolit. Tytöt noudattivat tiettyjä sääntöjä, joita olivat leikin alussa laatineet ja roolitkin olivat jakautuneet. He myös opetivat toisiaan esikoululaisen tavoin, esimerkiksi poninvaihtotilanteessa.

Mitä opimme videoinnista?

Videointi vaikutti alussa häiritsevästi leikkiin, mutta tytöt tottuivat siihen melko pian. Tyttö A tosin vilkasi kameraa aika ajoin ja tytöt saivat naurukohtauksia. Litterointi oli melko helpoa, vaikka taustäännet tunkivat taustalta välillä liikaakin. Kuvan laatu oli hyvä, mutta kuvauskulman vuoksi toisen tytön ilmeitä ei nähnyt kunnolla ja varsinainen leikkitoiminta näkyi vain osin. Litteroija joutui paljon luottamaan pelkkään puheeseen.

9.2.5 Kahden tytön eläinleikki

Kaksi tyttöä leikkii eläinleikkiä lattialla. Samassa huoneessa on paljon lapsia ja aikuisia, joten taustamelua on paljon. Leikissä käytetään muovisia eläimiä ja puupalikoita. Lelut ovat palikkalaatikon takana, joten leikistä ei näe paljoakaan.

Leikinäytteen alussa tytöt rakentelevat selkeästi leikkiään ja jäsentävät sen raameja esimerkiksi pohtimalla, millä eläimillä he leikkivät ja minkälaisessa paikassa ne asuvat. Tyttö A vaikuttaa B:tä aktiivisemmalta ja vie leikkiä eteenpäin sovittavalla tavalla, josta esimerkkinä kohta *"Ei kuitenkaan tehä jooko niin isoa, sit se kaatuu helpommin."* Leikissä on paljon vuorovaikutusta ja keskustelua niin kuin tyttöjen leikissä yleensä onkin. Esikoululaisen tunnuspiirteistä samankaltaisuuden pyrkiminen tulee esille hyvin sitaatissa *"Onks toiki pieni?" "No jos toi on pieni, niin tääkin on pieni."* Tällöin toisellakin kuuluu olla samanlainen tai tulee toimia samalla tavalla.

Tytöt siirtelevät eläimiä. Tyttö A sanoo: "Ding dong, sit tuut tästä, kiitos." Tyttö A: "Ehkä ei kannata laittaa niitä tollei, se voi mennä helposti rikki. Laitetaan niitä vähän tännepäin. Ei kuitenkaan tehä jooko niin isoa, sit se kaatuu helpommin. Tää on muutenkin pieni". "Täs on vaan tää, mutta sitten on tää", hän näyttää tyttö B:lle. "Tää on vikaks pienin", tyttö B sanoo ja näyttää A:lle, joka toteaa "No älä ota". A kysyy B:ltä "Onks toiki pieni?" Tyttö A vastaa: "No jos toi on pieni, niin tääkin on pieni", ja pitää kädessään pientä eläintä. Hän jatkaa: "Sit jos tää vaikka kuolee, niin se joutuu elää yksin". Tyttö B ottaa laatikosta eläimen ja näyttää sitä A:lle. Tyttö A vastaa: "tää ei ees kuolekaan". (Lasten videoidut leikit 2010.)

Leikin toisessa osassa leikki on vauhdissa. Tässä näytteessä nousevat vahvasti säännöt esille. Leikistä tulee esim. ilmi, että äidin tulee huolehtia poikasesta ja että äitieläimen tulee leikkiä myös lasten kanssa. Kieltä tarkastellessa on mielenkiintoista kuulla tyttöjen puhuvan kuolemasta normaalina ja tavallisena asiana. Edellisessä näytteessä jo todetaan, että *"sit jos tää vaikka kuolee, niin se joutuu elää yksin."*

---Tyttö A: "toi ratsastaa, mut tää ei voi. Arvaa mitä..." Tyttö B kaipaa laatikosta hirvilelun, johon tyttö A toteaa "ei täst tuu mitään, jos se ei leiki kenenkään muun kanssa vaan aikuisten kanssa. Jos se vaan koko ajan tulee tohon, niin tää äiti ei pysty ees hoitaa sitä" tyttö A sanoo ja ottaa äitikirahvin käteensä. "Slurp" sanoo tyttö B:n hirvi (ilmeisesti juo jotakin). Tyttö A:n mukaan hirvi luulisi kirahviäitiä äidikseen. Tyttö B vastaa "ei luule". Tytöt huomaavat kuvaamisen ja tyttö B huudahtaa: "hei meit kuvataan!". (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö B viskaa hirven takaisin laatikkoon ja ottaa leijonan(?) "täl ei oo ees äitii, tän äiti on kuollu", johon B jatkaa "nää vois olla kaksosii, joiden äiti on kuollu." B vastustaa ajatusta ja sanoo "ei voi olla". A:n mukaan hänen leijonansa voisi olla isosisko, mutta B haluaa leijonansa olevan äiti. Tyttö A ottaa hevosen käteensä ja toteaa: "miksei toi kirahvi huolehti poikasesta, tää heppa voi tulla muuten". Tyttö B:n eläin äänтелеe ja tyttö A sanoo (eläimen roolissa) "olepas nyt hiljaa". "Se on minun", sanoo tyttö ja sitten kirahviäiti huomaa. Tyttö B sanoo: "Nyt se huomaa, et miten se voi olla koko aikaa samas paikas" ja B vastaa hevosen roolissa "et miten se ehti". Sitten eläimet ajavat toisiaan takaa. Leikin lopuksi tytöt siivoavat leikkinsä. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Leikki tuntui sekavalta eikä litteroija meinannut nähdä kunnolla leikin tapahtumia, sillä leikki tapahtui palikkalaatikon takana. Kokonaisuudessaan leikki oli hyvin vuorovaikutuksellista ja yhteistoiminnallista, sillä tytöt keskustelivat yhdessä leikin jatkosta. Tyttö A tuntui olevan

leikissä aktiivisempi toiminnan sekä puheen tasolla. Hän tuntui myös olevan leikin johtaja. Kuvanäytteen tytöt ovat leikkineet muissakin videointinäytteissämme, joten he tuntuvat olevan hyviä kavereita. Tuttuus näkyi nauhalla.

Mitä opimme videoinnista?

Kuvanäytteessä oli huono kuvakulma, sillä tytöt olivat asettautuneet lattialle pöytien ja hyllyjen väliin. Kuvaajan oli vaikea löytää sopivaa kohtaa, josta olisi saanut hyvän kuvakulman siten, että tyttöjen leikkirauha säilyisi. Leikkiä kuvatessa kuvaaja mietti, että tätä leikkiä on vaikea myöhemmin purkaa, sillä taustalla oli kova melu ja moni leikki oli käynnissä samassa tilassa. Kuvakulmasta johtuen leikkiä eikä tyttö B:tä nähnyt kunnolla videolta kaukaisuuden takia ja tyttö A oli B:n edessä.

9.2.6 Kahden tytön prinsessa-/kotileikki

Kaksi maahanmuuttajataustaista tyttöä leikkii kotileikkiä prinsessavaatteet päällä. Leikin taustalla soi radio ja tytöillä on kummallakin omat kodit. Tytöt ovat rakentaneet kotileikin erilliseen huoneeseen, jossa he saavat leikkiä kaikessa rauhassa. Kotileikki on samassa huoneessa, mutta molemmilla tytöillä on omat kodit. Kodit on sisustettu siististi ja kaikki tavarat ovat omilla paikoillaan. Kodeissa on sängyt, pöydät, tuolit ja naulakko, joka on yhteisessä käytössä. Toisella tytöistä on puhelin, jota toinenkin saa lainata. Naulakko on tärkeässä roolissa, koska siihen laitetaan vaatteet illalla ja aamulla ne puetaan päälle. Leikissä päivän kulku alkaa pukeutumalla.

Haasteena tässä leikissä oli mielestämme se, että molemmat ovat maahanmuuttajalapsia, joiden suomen kieli on vielä kehittymässä. Esimerkiksi ”Minkä numero on sun kaveri?” - kysymys. Vaikka lauseet ja kielioppi ovat vähän puolinaisia, tytöt ymmärtävät toisiaan. Tyttöjen puhetapa on hyvin ystävällinen ja kohtelias: ”Haluutko vaikka juoda syödä? Joo mä haluun juota.” He käyttävät paljon eleitä puheessa ja täydentävät toinen toisiaan.

Tyttöjen roolit ovat hyvin aktiivisia ja molemmat johdattelevat leikkiä. Toinen tyttö keksii tanssimisen ja toinen on heti mukana. Vuorovaikutus on sujuvaa, sillä leikki etenee ilman väärinkäsityksiä. Molemmat lapset ovat spontaaneita toiminnassaan. Leikki noudattelee oikeata elämää ja arkielämän jokapäiväiset kodin askareet ovat tärkeä osa leikkiä. Tyttöillä on selkeä käsitys siitä, kuinka asioita tehdään. Esimerkiksi kylään mentäessä soitetaan ensin, saako tulla.

Tyttöjä kuvattiin ensimmäistä kertaa ja he suhtautuivat kameraan hyvin. Videointi ei häirinnyt leikkiin keskittymistä. Välillä toinen tytöistä saattoi vilkaista kameraan päin, mutta jatkoi samalla leikkiä. Tytöt käyttäytyivät normaalista kuin kameraa ei olisi ollutkaan.

Tyttö A on tullut vierailemaan toiseen kotiin ja he pohtivat, onko mitään tekemistä. Tyttö B ehdottaa, että soitetaan kaverille ja mennään tanssimaan. Tyttö B pohtii, mikä on tyttö A:n kaverin numero ja toinen neuvoo ja näpyttelee numeron puhelimeen. Ensin meinaa käydä niin, että tytöt menisivät vasta seuraavana päivänä tanssimaan, mutta toinen tytöistä saa ”puhelimessa olevan kaverin” tulemaan tänään tanssimaan. Puhelun jälkeen tyttö B kysyy, haluaako toinen juotavaa tai syötävää ja tyttö A käy istumaan ja odottamaan tarjoilua. Tyttö A tarkkailee ikkunasta, onko ”kaveri” tulossa. Tarjoilua odotellessaan tyttö A:n on pakko käydä omassa kodissaan. Sitten tyttö A sanoo moikka ja lähtee omaan kotiin. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Seuraavassa näytteessä tytöt kyläilevät paljon toistensa luona ja heillä on selvät päivärutiinit. Leikissä näkyy, kuinka tytöt mallintavat aikuisten toimintaa esimerkiksi juomalla kahvia. Keskustelutyylillä on myös hyvin aikuismaista. Kun vierailu on lopussa, tytöt toteavat, että aika on rientänyt ja täytyy lähteä kotiin. Huomasimme, että tytöillä riittää puhumisen aihetta ihan arkisista asioista. Lisäksi he soittelevat ja viestittelevät puhelimella ennen vierailua.

Oli mielenkiintoista huomata, että vaikka joitakin suomen kielen sanoja ei muisteta, kuten silitysrauta, elekielen avulla ongelma saadaan ratkaistua. Kotileikissä on roolileikkiä ja paljon rinnakkaisleikkiä. Tytöt leikkivät ja puuhailevat paljon omissa kodeissaan. Tyttöjen vuorovaihtus on hyvin vieraanvaraista. Esimerkiksi kun he kyläilevät toistensa luona, viedään lahja ja keuhataan tarjottavia kyläpaikassa. Tytöt leikkivät hyvin keskittyneesti eivätkä huomaa videokameraa.

Tyttöjen leikki jatkuu niin, että tyttö B laittaa prinsessamekon ja sukat nauhallakoon ja on menossa nukkumaan, mutta tyttö A syö ruuan, pukeutuu ja lähtee töihin. Tyttö A ottaa valokuvia työkseen ja tyttö B jatkaa kotitöitä. Tyttö A painaa ovikelloa ja olisi tulossa tyttö B:n luokse kylään. Tyttö B on menossa kuitenkin nukkumaan ja pyytää, että tyttö A tulisi seuraavana päivänä. Tyttö A tulee kuitenkin kotiin sisään ja haluaa ottaa tyttö B:stä kuvan. Sen jälkeen tyttö A lähtee pois. Tyttö B on menossa nukkumaan ja levittää jo peittoa, kun tyttö A tulee kuitenkin vielä takaisin tyttö B:n kotiin ja haluaa lainata puhelinta. Tyttö A on menossa kaverin synttäreille. Tyttö B sanoo tyttö A:lle: ”Leikisti sullaki on oma puhelin.” Tyttö B yrittää päästä nukkumaan, mutta tyttö A vaan pyörii hänen luonaan. Tytöt alkavat jakaa kotejaan ja vetävät rajan lattiaan. Tyttö A sanoo: ”tässä on viiva” (rajaa korkokengällä aluetta, johon tyttö B toteaa: ”Ei, ei, ei mul voi olla näin pieni koti.” Rajasta neuvotellaan yhdessä ja päästään sopuun. Tyttö A vähän ärsyttää tyttö B:tä hääraamällä hänen kodissaan ”Sä tuut mun kotiin.” Tyttö A sanoo ”Mä sotken sun kotii.” Tyttö B joutuu jo hieman komentamaan tyttö A:ta ”Oikeesti!” Kun tyttö A on päässyt takaisin kotiinsa ja hän soittaa leikisti kännykällä tyttö B:lle ”Millon sä tuut?” ja pyytää häntä kylään. Tyttö A lainaa tyttö B:lta ruokaa ja tytöt järjestelivät ja siivoavat omia kotejaan. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö A valmistelee tyttö B:n kylään tulemistä. Tyttö A muistuttaa tyttö B:tä, että tämä soittaa ennen kuin tulee. Tyttö B soittaa ovikelloa ”ding dong” ja

odottaa oven takana, mutta tyttö A ei olekaan vielä valmis "Mene kotiin ja tule takas!" Tyttö B tule hetken kuluttua takaisin ja tyttö A avaa oven. Tyttö B antaa lahjaksi maton kassistaan. Tyttö A laittaa maton paikalleen ja pohtii: "Onko tämä ulkomatto?" Tyttö A tarjoaa ruokaa ja sanoo: "Sitten syödään." Tytöt kahvittelevat ja tyttö A tiedustelee: "Mitä sun koira tekee?" Tyttö B vastaa että koiraan ei saa koskea kun se on kipeä. (Näyttää olkapäätä) Tyttö B kysyy mitä juoma on ja tyttö A vastaa: "Se on Fanta." Tyttö B kehuu juomaa ja kysyy: "Mistä sä ostaa?" Tyttö A kertoo, että: "Tuolt miss on Prisma." ja tyttö B toteaa, että hänkin ostaa prismasta. Tyttö A kysyy onko tyttö B:llä huomenna tekemistä ja tyttö B ehdottaa, että he tanssisivat. Tyttö B kertoo, että hänen kaverilla on synttärät ja he voivat mennä sinne tanssimaan. Kahvittelu päättyy kun tyttö B toteaa: "Me täällä puhutaan ja kello meni." Tyttö B ottaa laukun ja on lähdössä. Tyttö B muistuttaa, että tyttö A voi kirjoittaa puhelimella(mailin?), jos hän ei pääse tulemaan juhliin. Tyttö B tulee kotiin ja laittaa mekon tuolille silittääkseen sen. Hän alkaa etsiä silitysrautaa, jonka nimeä hän ei osaa sanoa. Tyttö B menee takaisin ja kysyy tyttö A:lta: "Tiedätkö missä toi on?" (silittää pöytää). Tyttö A oivaltaa mitä tyttö B tarkoittaa ja antaa hänen lainata silitysrautaa, mutta se pitää palauttaa seuraavana päivänä. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tässä leikinäytteessä näkyy erityisesti tyttöjen leikin erityisominaisuuksia. Näytteessä leikitään kotia ja samalla halutaan olla prinsessoja, leikissä on hieman Tuhkimo- sadun omaisia tunnusmerkkejä. Tässä näytteessä leikin keskiössä on lemmikkien hoito. Leikki jatkuu johdonmukaisesti, mutta siihen tulee uusia ulottuvuuksia tanssiaisiin menon ohessa. Leikissä on unenomaisuutta ja käänteitä tapahtuu yllättäen. Ne osaltaan sopivat ja osaltaan eivät sovi leikkiin, esimerkkinä yllättävä koirien hoito. Leikki ei missään vaiheessa lopahda, vaan se menee koko ajan eteenpäin. Välillä tapahtuu vähemmän ja pian taas toinen tyttö keksii uuden ulottuvuuden leikkiin, jolloin leikki taas etenee.

Rinnakkaisleikkiä esiintyy edelleen paljon silloin, kun tytöt eivät ole vuorovaikutuksessa keskenään leikkiessään omilla koodillaan. Tytöt ovat kuitenkin hyvin selvillä siitä, mitä kaveri kodissaan tekee. Puhelinkeskustelut ovat tässä näytteessä pidempiä kuin aiemmissä näytteissä. Puhelimen kautta käydään keskusteluja, eikä niinkään ilmoiteta halukkuudesta tulla kylään.

Molempien tyttöjen vahva persoona näkyy leikissä. Molemmilla on aktiivinen leikkirooli. Tytöt ohjeistavat toisiaan enemmän kuin aiemmissä näytteissä. Tyttö A vie leikkiä eteenpäin, tyttö B myötäilee. Tyttö A:lla on hieman aktiivisempi rooli kuin tyttö B:llä. Tyttö B puhuu myös parempaa suomea, mikä näkyy leikissä. Tyttö B puhuu enemmän itseksensä kuin tyttö A ja koko leikissä tyttö B on enemmän äänessä, vaikka ei aina tiedä kaikkia sanoja. Tytöt uskalta- vat harjaannuttaa suomen kieltään rohkeammin, kun kumpikaan ei ole täysin varma siitä, mitä pitäisi sanoa. Tässä leikissä ei tarvinnut pelätä epäonnistuvansa.

Tyttöjen leikki jatkuu rinnakkainleikkienä kummankin omilla koodillaan. Tyttö B toteaa koira-pehmolelu sylissä "Meen ostaa koiran." Tyttö A ottaa hyllystä koiran ja menee sen kanssa kotiin, tyttö B jatkaa silittämistä. Tyttö A:n koira ulvoa taustalla. Tyttö B toteaa tyttö A:lle, kun tämä tulee takaisin, että: "Sä

osta toinen koira, kivaa!” Tyttö B ostaa myös itselleen toisen lemmikin. Tyttö B pitää pupua sylissään ja sanoo: ”Hyi, kuka laitto? Hyi, vaatteet!” (ottaa pehmolelulta vaatteita pois) Koira ulisee ja tyttö A sanoo: ”Tän koti on tässä.” Tyttö A sanoo: ”Mennään tonne.” käy omaan kotiinsa nukkumaan ja laittaa koiran laukkuun. Tyttö B hoivaa pupua ja sanoo koiralle: ”Joo nyt sulla on kaveri.” Tyttö A laittaa koiralleen huivista talutushihnan kaulan ympärille. Tyttö B sanoo: ”Minä nyt soittan.” ja hän soittaa tyttö A:lle ja sanoo: ”Haloo! Tyttö A, ei ku prinsessa Ruusunen. Mun koira sit kun mä tee toin, ei saa koskee kun se puree. Mä sanon et ei saa koskee, niin älä sit koske, koska se puree.” Tytöt keskustelevat keskenään puhelimesta. Tyttö B sanoo kuitenkin että: ”Sit sä voit silittää, koskee. Moikka!” Puhelu päättyy ja tyttö A on jo koiransa kanssa tyttö B:n ovelta. Ovikello soi ja kuuluu ”ding dong!” Tyttö B hermostuu tyttö A:lle ja sanoo: ”Mä sanoin et huomenna.” Tyttö A tulee kuitenkin tyttö B:n kotiin vastusteluista huolimatta. Tyttö B kysyy A:lta: ”Mitä sä haluat?” Tyttö B luulee, että tyttö A haluaa silitysraudan takaisin, mutta hoksaakin pian, että tyttö A tulitkin hakemaan häntä tanssimaan. Tyttö B sanoo: ”Mutta mä nukkuin, huomenna mä sanoin!” Sitten tyttö A sanoo: ”Aaa” ja tyttö B sanoo soittavansa. Tyttöillä oli väärinkäsitys päivästä. Tyttö A ottaa koiran ja hinaa sitä perässään kotiinsa, tyttö A sanoo koiransa olevan myös kipeä. Tyttö B kysyy: ”Mitä tapahtu koira?” Tyttö A kertoo että: ”Täl on tämmösii, ääni meni. Se tekee tällee mjau mjau” (taustalta kuuluu, että tyttö B:tä tultiin hakemaan päiväkodista.) Tyttö B sanoo: ”Moikka” ja ojentaa vaateen tyttö A:lle ja sanoo: ”Ota toi, vaatteita!” Tyttö B valmistautuu kotiin lähtöön, tyttö A:n nukkuessa. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Prinsessa-kotileikistä lastentarhanopettaja löysi paljon hyvän leikin elementtejä, kuten ”tapahtuu paljon leikissä...vahva tunnelataus, leikki jatkuu, tietävät missä mennään.” Hän havaitsee myös kulttuuriset erot, esimerkiksi syömisen ja juomisen suhteen. Leikissä on toistuvat rutiinit, josta hän toteaa ”roolivaatteet rytmittävät päivää, tärkeä, pitävät puvuista.” Lastentarhanopettaja havaitsee tyttöjen leikissä 6-vuotiaille tyypillistä tapaa leikkiä aikuista todetessaan ”selvästi rooleissaan aikuismaista, leikkivät sitä, mitä eivät vielä osaa”. (Lastentarhanopettajan haastattelu 2010.)

Mitä opimme videoinnista?

Opimme, että kuvaajan täytyy pysyä paikallaan, mutta kuvakulmaa pitää ajoittain vaihtaa. Valaistus tässä näytteessä olisi voinut olla parempi. Kuva on tumma, koska taustalla olevan ikkunan sälekaihtimet olivat kiinni. Jos sälekaihtimet olisivat olleet auki, ei kuvasta olisi saanut mitään selvää. Huoneen valot olivat päällä, mutta ne olivat heikot. Näytteessä kuvakulma oli hyvä, jolloin koko tila näkyi. Pieni tila, jossa ei ollut muita leikkejä käynnissä, mahdollisti myös äänen hyvän tallentumisen nauhalle.

Useamman lapsen leikissä kamera unohtuu helpommin kuin pienessä intiimissä leikissä. Tässä näytteessä kulttuurierot mahdollistivat intensiivisenkin leikin taltioimisen. Leikkiä kuvatessa kuvaaja ajatteli leikin olevan vain kotileikkiä, mutta lopulta siinä paljastui olevan paljon enemmän. Leikin purussa huomasimme, että leikistä löytyy useampia ulottuvuuksia, kun sitä

tarkastelee videolta tarkemmin. Tällöin esimerkiksi syy-seuraus - suhteet avautuvat. Vuorovaikutus ja osien kokonaisuus lokahtavat paikalleen.

Videoinnin avulla lapsen leikkiä on mahdollista havainnoida syvällisemmin kuin vain kirjoittamalla vuorosanoja paperille, jolloin osa tekstistä unohtuu ja kaikkia yksityiskohtia ei saa tallennettua. Ei myöskään ole mahdollista pohtia ja miettiä, mistä leikissä on kyse. Videoon voi palata ja tarkentaa jälkepäin esimerkiksi, mitä lapsi sanoi tietyssä tilanteessa, miten hän käyttäytyi ja toimi.

9.2.7 Ajatuksia kaksinleikeistä

Kaksinleikkejä oli meidän kuvaajien helpompi mennä kuvaamaan, sillä uskoimme lasten jatkavan leikkiä normaalisti kamerasta huolimatta. Huomasimme, että videoinnin onnistumiseen vaikuttaa myös kuvattavat lapset. Aloimme pohtia, että kaksinleikit vaativat lapsilta hyviä vuorovaikutustaitoja ja intensiivisyyttä keskittyä leikkiin. Kalliala (1999) on todennut, että lapsi jäljittelee leikkiessään aikuisen toimintaa. Lapsilla on leikeissä monenlaisia rooleja. He ovat leikkiensä ohjaajia, näyttelijöitä ja lavastajia, mutta kuitenkin myös lapsia. (Kalliala 1999: 44.)

Huomasimme, että kaksinleikeissä oli paljon vuorovaikutteista toimintaa, joissa kukin toi jotakin mukaan leikkiin. Toinen lapsi keksi jotakin ja toinen innostui ajatuksesta ja vei sitä myös eteenpäin. Lapset keskustelivat paljon ”sit tää tulis täältä, jooko?” ja varmistelivat toinen toisiltaan, oliko näin sopivaa toimia. Työmme alkupuolella kerroimme Kallialan (2008) viitteen Batesoniin, jonka mukaan yhteisleikeissä täytyy olla yhteisymmärrystä ja kommunikaatiota, jotta leikki toimisi (Kalliala 2008:45-46).

Kuvaamissamme kaksinleikeissä leikkivät hyvät kaverukset, mikä näkyi leikin juonessa. Lapset olivat toisilleen tuttuja ja turvallisia, he olivat omia itsejään. Mielestämme kaksinleikkejä oli antoisaa kuvata, sillä lapset keskustelivat leikin kulusta, jolloin kuvaajakin pysyi leikistä perillä. Kuvattavia oli sopivasti, jolloin lähes kaiken sai tallennettua videolle.

9.3 Ryhmäleikit

9.3.1 Kirjan tekeminen

Neljä tyttöä (tytöt A, B, C ja D) tekevät itse piirtämiään kirjoja pöydän ääressä työskentelytilassa aamulla. Piirustuksista kootaan ilmeisesti myöhemmin kirja, jossa lapsi keksii tarinan ja opettaja auttaa sen kirjoittamisessa. Taustalla kuuluu ryhmän aikuisten puhetta, mikä häiritsee hieman äänten kuulemista. Muita lapsia tilassa ei ole.

Leikin alussa kaikki tytöt keskittyvät omiin piirustuksiinsa ja piirtelevät hiljaa, jolloin sanallista sosiaalisuutta ei vielä juurikaan näe. Toisaalta erityisesti tyttöjen B:n ja C:n välillä on vuorovaikutusta: he tarkkailevat toistensa töitä ja näyttävät vuorovaikutusta eleellisesti. Tytöt jakavat samat väriliiturasiat ja työskentely sujuu hyvin toisten kanssa. Pojan läsnäolo pöydän vieressä sekä aikuisten äänet eivät näytä häiritsevän tyttöjä.

Tytöt piirtävät ensin hiljaa itsekseen. Tyttö B kysyy C:tä ”Mikä toi on?” ja tyttö C vastaa hänelle. Tyttö B tajuaa idean ja sanoo ”aaa”. Kuvaaja kysyy kauppaleikissä mukana olevalta pojalta jotakin ja tytöt kääntyvät katsomaan kuvaajaan päin. Tyttö C:n vieressä istuva tyttö B vilkaisee C:n tekemisiä ja jatkaa omaa piirtämistään. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö B katoaa välillä jonnekin, mutta palaa tyttö E mukanaan takaisin piirtämään. Kauppaleikissä oleva poika tulee pöydän viereen. Tyttö B katsoo tyttö E:n piirustusta ja kysyy: ”Onks toi kolmossivu?” ja jatkaa piirtämistä. Kauppaleikin poika menee ja kysyy ryhmän lastentarhanopettajalta: ”Saanks mä vähän teippiä?”. Aikuinen ottaa kaapista teippiä ja toteaa ”Miks mä kuiskin? Eihän mun tarvi kuiskia.” Tyttö B kysyy C:tä ”Onks toi sitä työtä?”. E kysyy: ”Ai mitä?” ja tyttö B sanoo: ”Mä teen kirjaa”. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Lastentarhanopettajan mukanaolo vaikuttaa selvästi tyttöjen toimintaan. Opettaja pyrkii viemään kirjaprozessia eteenpäin puhuessaan tarinoiden kirjoittamisesta, mikä tarttuu myös tyttöihin. Tytöt vertailevat sivumääriä ja kommentoivat toistensa ajatuksia esim. ”Mä oon keksinyt jo ensimmäisen tarinan, mut mä unohdin sen”- ”Sä keksit tarinan, jonka sä jo aikoja sitte unohit”. Tyttö A:n katoaminen herättää hetkeksi tyttöjen huomion ja he spekuloiivat katoamista yhdessä. Leikki jatkuu kuitenkin pian normaalisti.

Tyttöjen vuorovaikutus näkyy seuraavassa näytteessä parhaimmillaan. Leikin vuorovaikutuksen intensiivisyyden huomaa monesta asiasta esim. eleistä sekä naurusta. Hyvänä esimerkkinä toimivat näytteen kohdat, joissa tytöt B, C ja E juttelevat tytön B piirustuksesta sekä tilanne, kun tyttö E pääsee auttamaan B:tä värittämisessä.

Leikissä ei tunnu olevan sinällään rakennetta, mutta toistuvia piirteitä siitä löytyy. Tytöt ylläpitävät leikkiä keskustelemalla; he esim. kysyvät toisten tekemisistä ja kuinka monta sivua on jo valmiina. Tyttöillä tuntuu myös olevan selvät käsitykset, minkälainen on hyvä piirustus; värittää pitää esim. ”ilman että menee yli”.

Ryhmän lastentarhanopettaja tulee pöydän päähän ja toivottaa tytöille huomenta. Tytöt vastaavat huomenta. ”Te ootte ruvennu oikein värittää ja piirtää” sanoo opettaja ja tyttö B sanoo piirtävänsä isoa kirjaa, ei värittävänsä eikä piirtävänsä.”Ai niin, te teette niitä kirjoja” sanoo opettaja ja kysyy B:tä ”onko sulla monta sivua”, johon B vastaa ”Öö, vasta ensimmäinen” ja naputtaa piirustustaan. ”No niin, kerätään niitä pikkuhiljaa” toteaa opettaja, johon C innostuu ja sanoo hänellä olevan 2 sivua valmiina. Opettaja puhuu tarinoista, joita voi myös laittaa kirjaan. Tyttö C sanoo: ”Mä oon keksinyt jo ensimmäisen tarinan, mut mä unohdin sen”- opettaja ”Niin justiin joo, kirjoitetaan niitä tarinoita ylös sitten, kun niitä alkaa tulla”. Tyttö B vastaa ”Sä keksit tarinan,

jonka sä jo aikoja sitten unohit”, johon opettaja sanoo ”Niin”. Opettaja lähtee etsimään tyttö A:ta ja tyttö B sanoo: ”Tyttö A, minne se lähti?” ja D jatkaa ”äskes se kyl oli tossa, se tais mennä piiloon”. Tytöt spekuloiivat A:ta ja joku sanoo ”ei se oo ainakaan pöydän alla, eikä täällä”. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö E kysyy voiko auttaa B:tä ”kerrot vaan” ja B vastaa: ”Mut sen haluan, et värität tosta ilman et menee yli, ei vihreä, ruskea” (osoittaen ruskeaa värikyntää ja kohtaa, mistä saa värittää) ja E värittää B:n piirustusta. ”Ai toi puunrunko” sanoo E ja B näyttää sekä toteaa ”tosta”. Samaan aikaan tyttö A kävelee ohi ja menee muihin leikkeihin. Tyttö B, C ja E menevät toisiaan lähemmän ja nauravat sekä juttelevat tyttö B:n piirustuksesta. ”Oho, kato nyt” ja ”Tää on huono kynä”, toteaa tyttö E. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Kirjojen teko oli tyypillinen tyttöjen leikki: rauhallinen, sosiaalinen ja tietyt rajat omaava. Tytöt ottivat vaikutteita toistensa töistä ja vertailu sivumäärien avulla kannusti varmasti jollakin tapaa jatkamaan ahertamista. Tytöt olivat tottuneet ympäristön ääniin, sillä aikuisten kommentit eivät heitä näyttäneet häiritsevän.

Leikissä tyttöjen aktiivisuustasot vaihtelivat. Useamman tytön joukossa oli muutama leikin eteenpäinviejä esim. B ja C, jotka herättelivät keskustelua. A, E ja D tuntuivat olevan passiivisempia, mutta leikin loppua kohden nämäkin tuntuivat aktivoituvan.

Mitä opimme videoinnista?

Videointi toimi hyvin viiden hengen leikkiä kuvatessa. Tytöt tuntuivat alussa hieman ujostelevan kameraa, mutta tottuivat siihen leikin edetessä. Ongelmana oli välillä kuvakulman valinta ja eleiden näkeminen. Tytöt olivat asettuneet pöydän ympärille leveästi, eikä kamerassa näkynyt kaikkien kasvoja koko aikaa. Lisäksi puhujan tunnistaminen oli välillä vaikeaa.

Puheen selvyys vaihteli paikoittain: aikuisten puhuessa oli vaikea kuulla lasten hiljaista puhetta, mutta myös tytöt saattoivat puhua päällekkäin. Kameralla ei pystynyt tallentamaan lasten keskustelujen vaikutusta piirroksiin esim. mallia ottamista; oliko useammalla lapselle kukka kuvassa? Kuvausetäisyyden vaihto kesken kuvauksen taas olisi häirinnyt lasten leikkiä. Tytöt kun säpsähtivät jo alussa kuvaajan kysyessä kauppaleikin pojalta kauppaleikin alkamisesta.

9.3.2 Kolme tyttöä leikkii erillisessä pikkuhuoneessa

Kaksi tyttöä istuu seinänvierustalla olevan patjapinon päällä ja yksi tyttö valmistaa ruokaa huoneen toisella laidalla. Tässä näytteessä kolme tyttöä leikkii samassa tilassa, mutta tuntuu, että meneillään on kaksi eri leikkiä. Tyttö C on ulkopuolinen. Tyttö A:lla ja B:llä on yhteinen ”hömppäleikki”. Tyttö C yrittää päästä leikkiin mukaan tuomalla tytöille tavaroita, mutta tytöt eivät tiedä, mitä niillä tekisivät. He viskovat tavaroita, joita tyttö C saa heille poimia.

Tyttö C:tä ei tuntunut häiritsevän kameran läsnäolo, mutta tytöt A ja B ovat hermostuneita ja kikattelevat koko ajan. He myös välillä vilkuilevat kameraan. He eivät puhu lainkaan.

Patjapinin päällä olevat tytöt A ja B tirskahtavat, kun näkevät kameran. Patjapinin päällä olevat tytöt A ja B vierittävät ja heittelevät keskenään omenaa. Tytöt kertovat leikkivänsä koiraleikkiä. Tyttö C valmistaa ruokaa ja vie välillä tyttöjen pudottaman omenan takaisin patjapinolle. Tyttö A ja B kikattavat hysteerisesti ja tökkivät toisiaan sormilla. Tyttö C vie tytöille kirjat ja tytöt nakkelevat niitä toinen toiselleen kikatuksen lomassa. Tyttö C vie tytöille pehmolelut, jotka putoavat pian lattialle. Tyttö C nostaa ne ylös takaisin tyttö A:lle ja B:lle. Tyttö C soittaa puhelimella, muttei puhu mitään. Hän ottaa liinan ja pakkaa siihen pehmolelut, sitten hän laittaa nyttin laatikkoon. Tyttö C sanoo: ”Soitin puhelin kioskiin.” Tyttö A ja B läpsivät toisiaan patjapinin päällä. Tyttö C menee läpsivien tyttöjen ohi takaisin keittiönurkkaan ja puhisee. Sitten hän vie omenat tytöille. Tytöt hakkaavat leikkiomenoita yhteen ja välillä ne putoavat lattialle. Tyttö C hakee omenat ja laittaa ne tekemäänsä nyttin ja sanoo: ”Heittää roskeen, roska-auto tulee kohta” ja vie nyttin oven suuaukolle. Sitten tyttö C nappaa nyttin ovelta ja sanoo: ”roskaa tuli taas.” Tyttö A ja B jatkavat tirskahtamistaan. Tyttö B hakee sängystä nallen ja omenan ja tyttö C yrittää sillä välin kiivetä patjapinin päälle, jolloin tyttö A tulee myös pinon päältä pois. Sitten kaikki tytöt yrittävät kivuta patjapinin päälle ja tyttö C lähtee pois. Tyttö B laittaa nallen ja omenan patjapinin päälle ja molemmat tytöt palaavat pinon päälle istumaan. Tytöt kuuntelevat käytävältä kantautuvia ääniä ja heiluvat pinon päällä. Tytöt kallistavat pinoja niin, että se sortuu lattialle. Molemmat tytöt nauravat. Sitten tytöt nostavat takaisin patjat pinon ja tirskahtavat. (Lasten videoitut leikit 2010.)

Mitä opimme videoinnista?

Tästä videonäytteestä opimme sen, että jos kuvaus ei ennestään ole lapsille tuttua, voi olla haastavaa saada materiaali nauhalle. Toisaalta kuvaamiseen totuttelun avain on juuri siinä, että kuvataan lasten reagoinnista huolimatta. Tässä tilanteessa olisimme voineet kuvata pätäkän heidän leikistään ja näyttää sitä tytöille, jotta he olisivat saaneet touhusta paremman käsityksen.

Tässä näytteessä pohdimme myös sitä, kuinka kuvaaja voi tehdä itsestään ns. näkymättömän eli voi katsella muualle kuin kameraan, jossa näkyy kuvattava leikki. Lisäksi voi olla tuijottamatta itse leikkiä ja esittää, ettei kuvaa. Tämä ei aiheuta eettisiä pulmia mielestämme, vaan se mahdollistaa hyvän materiaalin tallentamisen.

9.3.3 Kauppaleikkiä edeltävä ”Vakoiluleikki”

Tätä leikkiä edelsi hetki, jolloin lapset valitsivat leikkipaikan ja kaverit. Tässä seuraavassa leikissä kaksi poikaa ja tyttö ovat maitopurkeista tehdyn ”kioskin” takana ryhmätilassa. Tässä näytteessä näkyy se, että lapset eivät ole vielä keksineet yhteistä leikkiä. Tyttö on kiinnostunut seteleistä ja pojat eivät tiedä, mitä tekisivät. Aikuisen kysyessä leikkiä pojat keksivät yhtäkkiä jotakin eli ”vakoiluleikin”. Lisäksi kameran läsnäolo jännittää lapsia.

Kioskin takaa kuuluu naurua ja sermin ikkunasta kurkottaa käsi lattialle nostamaan seteleitä lattialta. Poika A sanoo: "Hihii emmä voi. Voi kun mä olin kömpelö. En mä saanu niitä tästä." Kuvaaja menee lähemmäs lapsia ja kysyy: "Mikä leikki täällä on pojilla?" Pojat nauravat ja toinen poika sanoo: "Anteeks mut toiki on täällä." ja osoittaa pianon vieressä olevaa tyttöä, joka plärää seteleitä kädessään. Kuvaaja sanoo: "No niin teitä onkin kolme täällä. Mitä te leikitte? Kertokaas." Pojat miettivät hetken ja Poika B vastaa: "vaklataan." Kuvaaja kysyy: "Keitä te vaklaatte?" ja lapset vastaavat vaklaavansa aikuisia. Kuvaaja sanoo, että lapset voivat rauhassa jatkaa sillä välin kun kuvataan. Pojat lähtevät vakoojina etsimään aikuisia. Kuvaaja kysyy lattialla istuvalta tyttöltä, joka katsoo seteleitä ja ruokapakkauksia laskukoneen vieressä: "Mitä sinä teet?" Tyttö vastaa, ettei tee mitään. Pojat tirsкуvat ja räkättävät taustalla ja jatkavat aikuisten vakoilua ja poistuvat huoneesta. Pian he palaavat sermin takana olevan tytön luo ja supattelevat jotakin. Sitten kaikki kolme vakoilee aikuisia. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Edeltävä "vakoiluleikki" kehittyi aivan toiseksi leikiksi, kun lapset saivat aikaa tehdä leikkisuunnitelmiaan. Sama porukka päätyi leikkimään kauppaa, josta kehkeytyi varsinaisen perusteellinen leikki huolimatta sen alusta.

9.3.4 Kauppaleikki

Kaksi poikaa ja tyttö aloittelevat kotileikkiä ryhmätilassa, jossa on maitopurkeista tehty sermi. Pojat kokoavat kauppaa jättilegoista. Tässä näytteessä lapset ovat keksineet alkaa leikkiä kauppaa. Tyttö taisi odottaa poikia leikkiin jo aiemmin, jolloin pojat kertoivat kuvaajalle leikkivänsä vakoiluleikkiä. Tätä leikkiä vie eteenpäin päämäärätietoinen poika A, jolla on selvä kuva siitä, miten asiat hoidetaan. Poika B mukautuu dominoivan persoonan alla. Tyttö on kovin hiljainen, mutta silti aktiivisena jäsenenä leikissä.

Näytteessä näkyy hyvin se, kuinka leikki syntyy. Lapset miettivät tarkkaan, mihin mikäkin rasia kuuluu laittaa. Lapsille on muodostunut selvä kuva siitä, kuinka oikeassa kaupassa tavarat ovat sijoitettuna: maidot ovat viileässä maitohyllyssä ja jauhot ja leivontaan liittyvät asiat lämpimällä jauho-osastolla.

Näytteessä näkyy, kuinka lapset ovat hieman epäileväisiä kameran suhteen. Etenkin poika B jää usein ihmettelemään kameran läsnäoloa. Välillä myös poika A katsoo kameraan päin. Tyttö A leikkii ilman sen suurempaa häiriötä kameran läsnäolosta huolimatta.

Poika A kantaa sylissään neljää jätti legoa, laittaa ne tuolille ja sanoo: "Laitetaan ne tähän." Hän asettaa viennetta- jäätelökakun pahlilaatikon penkille. Kaikki kolme menevät sermin taakse, poika B jää kuikuilemaan kameraa. Poika A ilmestyy sermin takaa ja sanoo: "Ei se ees kuvaa." Pojat kurkkivat sermin aukosta, jonka päälle on levitetty viltti. Poika A sanoo poika B:lle: "Käy vie mäis karkit johonki." Poika B ilmestyy karkkilaatikkokädessään sermin takaa, katsoo ympärilleen ja palaa takaisin sermin taakse. Lapset keskustelevat. Poika A ilmestyy sermin takaa mukanaan kaksi keksipakettia. Sermin päällä oleva viltti nostetaan ylös. Poika A sanoo: "Ai nytkö murojo? Murot?" Poika B ojentaa

laatikon ja sanoo: "tässä." Poika A ihmettelee paketteja käsissään ja ravistelee niitä, poika B ilmestyy sermin aukkoon. Poika A vie vauhdikkaasti paketit kaupan "hyllylle" eli penkin päälle. Tyttö ilmestyy sermin takaa kädessään kaksi pakettia ja kysyy: "Mihin nää laitettais?" Poika A ja tyttö pähkäilevät yhdessä tavaroille sopivaa paikkaa kaupassa. Poika A kysyy tyltä: "Tulisko ne vaikka toho?" ja näyttää "hyllyä". Tytölle tämä sopii. Poika B ilmestyy myös sermin takaa pois mukanaan jogurttipurkkeja. Poika A sanoo: "Laitetaan ne kylmää." ja osoittaa yhtä kaupan "hyllyistä". Poika B ja tyttö jäävät asettelemaan jogurtteja kylmään ja poika A poistuu sermin taa. Poika B järjestelee maitopurkkeja ja sanoo: "juomat on täällä." Tyttö A hakee jättilegoja laatikosta. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Poika A ilmestyy kauppaan mukanaan muffinssivuoka rasioita ja kuivahiivaa käsissään. Hän asettaa ne riviin penkille kauppaan. Lapset asettelevat tavaroita kaupassa ja poika A neuvoo muita jätti legojen käytössä sanomalla: "Laitta-kaa ne tälle." Poika B ryhtyy oitis tuumasta toimeen ja asettelee tavaroiden viereen riveittäin jätti legoja. Tyttö A asettelee tavaroita paikoilleen. Pojat hakevat legoja laatikosta ja poika A sanoo: "mä laitoin se toho." (naurus) Poika A sanoo nauraen: "Me ollaa hävitetty se." Pojat neuvottelevat keskenään siitä kuinka tavarat tulisi asetella. Poika A neuvoo tyttöä: "Tää o niin ku mehut. Tyttö A laita ne tähä. Niin ku samaa. Nyt tyttö A laita tähä. Ala nyt laittaa tähä sit." Poika A kertoo: "Tähä tulee jätskihylly." Poika B sanoo: "Meil ei oo ku yks jätski." Tyttö A asettelee tavaroita hyllyyn eikä puhu mitään. Poika B asettelee toisella puolella kaupaa keskittyneesti hiivapaketteja uuteen järjestykseen. Poika B ihmettelee kuivahiivapakettia poika A:n kanssa. Poika ei tiedä mihin alittaisi paketin ja kysyy: "Mihin laittaisin tän?" Pojat ihmettelevät rasian kyljessä olevaa kuvaa pullista. Poika A neuvoo: "Niin kyl se voi olla kans täällä." ja laittaa purkin muffini ym. rasioiden jatkoksi siihen missä se oli ollutkin. Poika B nappaa penkiltä muffinivuokarasian ja menee poika A:n luo kysyen: "Ni arvaa mitä? Nää on.. öö. nää tarkoittaa.." Pojalla jää lause kesken, kun poika A kertoo, että: "Ne voi olla tässä." ja näyttää samaa penkkiä. Poika B menee penkin luo ja sanoo: "Koska nää on noitten." ja asettelee tavaroita hyllyyn. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Poika A kysyy: "Mihin nää sit laitetaan? Mihin nää laitetaan?" ja tulee poika B:n luo kädessään kaksi lihaliemipakettia. Poika B nousee ylös, huitoo käsillään ja kävelee poika A:n ohi. Poika A jää ihmettelemään paketteja ja yrittää tavalta kirjaimia pakettien kyljistä. Poika B tuo hänelle sulatejuustopaketin ja poika A sanoo päättäväisesti: "Laitetaan nää tähän." ja latoo paketit penkille. Poika B sanoo: "joo." Poika B sanoo: "tää kuuluu varmaa tänne." ja ottaa jauhepaketin toiselta hyllyltä kuivahiivan viereen. Poika A nappaa salamana paketin, tarkastelee sitä ja sanoo: "Ei kuulu." ja osoittaa paketin kylkeä. Poika B katsoo paketin kylkeä ihmetellen ja sanoo: "Toi tarkoittaa pullii." Poika A sanoo: "Niistä voi tehdä leipii kans." Poika B sanoo: "nii mut kyl toi kuuluu leivoshyllyyn." Poika A sanoo: "Nii kuuluuki." (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tässä leikinäytteessä näkyy hyvin edelleen leikin rakentamisen pitkäjänteisyys. Kukin lapsi tuo leikkiin uusia ulottuvuuksia, joista myös muut saavat uutta kipinää leikkiin. Leikkijöillä toimii hyvin keskinäinen vuorovaikutus ja he ovat intensiivisesti läsnä leikissä. Poika B jää välillä ihmettelemään kameran läsnäoloa.

Poika B johtaa leikkiä ja sanoo leikissä aina viimeisen sanan. Poika A yrittää myös johtaa leikkiä, mutta antaa poika B:lle tilaa ja myötäilee poikaa. Tyttö A on hiljainen ja leikissä sovittelija. Joko häntä jännittää kamera tai sitten hänen persoonansa on rauhallinen.

Pojilla on purkkapussi käsissään ja poika A sanoo poika B:lle: ”Se vois mennä tähä.” ja osoittaa yhtä poikkipenkeistä. Poika B asettaa pussin paikalleen. Poika A:lla on karkkilaatikko kädessään ja hän laittaa sen poikkipenkille ja sanoo: ”Tähä tarvittas yks hylly.” ja menee laatikosta hakemaan legoja. Pojat tekevät pinoa legoista karkkien ja kaurahiutaleiden väliin. Samalla tyttö A on ottanut esiin laskukoneen ja rahat, joita hän asettelee kioskin ikkuna-aukossa. Tyttö A antaa poika B:lle satukirjan sermin takaa ja poika alkaa pohtia, mihin kirjan kaupassa laittaisi. Poika B sanoo: ”Mihi mä tätä?” ja poistuu kirja kädessään sermin taa. Poika A sanoo: ”Eikä tätä.” ja potkaisee lattialla oleva rasian penkin alle ja ryömii hakemaan sitä. Poika B sanoo: ”ei oteta tätä” nappaa rasian lattialta ja potkii sen sermin taa kädessään juotava jogurttipurkki ja kysyy: ”Mihi tää vois tulla?” Tyttö A naputtelee laskukonetta. Poika A ohjeistaa: ”Seki voi mennä johonki toho. Se on varmaa tossa.” poika B:lle. (Lasten videotutkimukset 2010.)

Poika B menee sermin luo ja ottaa rahalaatikon kiinni ja kysyy: ”Mitä nää on?” Tyttö A vastaa: ”Tääl on kaikki rahat.” Poika A ilmaantuu sermin luo ja poika B myös. Poika A ja B ottavat sermin päällä olevasta huovasta kiinni ja poika A sanoo: ”tän voi helposti sulkee näin.” ja vetää huovan ikkuna-aukon eteen. Tyttö A toteaa: ”Se on hyvä idea.” Lapset menevät sermin taa. Sermin takaa kuuluu, kun tyttö A kertoo pojille: ”Sitä varte et jos me leikitää kauppa ni niitä saa käyttää...” (lapset keskustelelevat keskenään.) Sitten lapset ilmestyvät kauppaan ja katselevat ympärilleen. Poika A sanoo: ”Mä tarkistan et onks näin kaikissa viivakoodit.” ja alkaa käymään paketteja läpi. Poika B tulee avuksi: ”o...o...on. Näis kahes on. Täski on. Täs on. Näis on.” Poika A vastaa: ”Nii näiski on. Kaikis on. Täski ja tässä. Näist pitää löytää viel. Tääl on.” Poika B auttaa: ”Tuol on.” Tyttö A on alkanut katsomaan kylmähyllyn tuotteita läpi ja sanoo: ”Jogurttipurkeis ja jätskis on.” Pojat tulevat avuksi ja myös mehuista löytyy viivakoodit. Poika A kertoo: ”Maitopurkeis tietysti on.” Juotavasta jogurttipurkista ei viivakoodia löydy, joten poika A ohjeistaa muita vetämällä laskurin päällä purkkia ylösalaisin ja sanoo: ”Täs voi ottaa niiku näin.” Poika B rakentaa kylähyllylle ”kattoja” vinoista legopalikoista ja tyttö A auttaa ja sanoo: ”Ei se häittää et tää on tässä.” (Lasten videotutkimukset 2010.)

Tyttö A auttaa ja poika B:n kanssa he keskustelelevat mihinkä mikäkin legopalikka parhaiten sopii. Tyttö A saa idean ja sanoo: ”Hei voitais käyttää näitä.” Ja poika A ilmestyy kahden legopalikan kanssa sanoen: ”Voitais laittaa näin.” Sitten kylmätavaroille onkin jo valmiina ”katot”. Poika A sanoo: ”Kirjatko on hävinny?” Ja poika B vastaa: ”Ne on tuolla.” Lapset hakevat kirjoja sermin vieressä olevan pianon takaa hyllystä. Lapset keskustelelevat siitä, mikä kirja kenelläkin on kotona. Poika A sanoo: ”Oteta avaa kaikki kirjat.” Poika B kysyy: ”Nii mut mihin ne mahtuu? Pitää tehdä joku hylly.” Lapset asettavat sohvalle kirjoja, josta he ovat ottaneet selkänöjan pois. Lapset laittavat yhdessä kolmistaan selkänöjan takaisin paikalle. Poika B ryhtyy rivakasti laittamaan kirjoja nojaamaan selkänöjaa vasten. Poika A tulee avuksi, myös tyttö A tulee hätiin ja tarkastelee keskittyneesti kirjaa kädessään, kun poika A nappaa sen pois ja asettaa kaupan hyllylle. Myös poika B on uppoutuneena kahteen kädessään olevaan kirjaan. Poika B säpsähtää poika A:n läheystyessä ja tulee itse laittamaan kirjat paikalleen. Poika A sanoo: ”Kato ne voi laittaa täältä” ja kiertää sohvan taakse laittamaan kirjoja. Sitten kirjat ovat paikoillaan ja lapset ihaillevat kauppaansa. Poika A kysyy: ”Mis on liukuhihna?” Poika B sanoo: ”Kylhä sen voi vaa pistää tähä” ja näyttää ikkuna-aukkoa ”sen voi vaa täst näin” ja ottaa malliksi hyllystä riisipaketin ja laittaa sen ikkuna-aukkoon sanoen: ”ja pistää näin vaa.” Poika B sanoo: ”Poika A, täs ei nyt sit oo viivakoodia.” (Lasten videotutkimukset 2010.)

Näytteessä näkyy hyvin, kuinka lapset neuvottelevat myyjän roolista. Lapset asettavat myyjän paikkaan oletuksia: pitää osata laskea. Tyttö on poikien mielestä paras siihen paikalle. Näyt-

teessä keskiössä ovat rahat, jota myös aikuiset tukevat leikissä. Naapurihuoneeseen perustetaan pankki, josta saa hakea rahaa. Ja niin lapset tekevät, kun heillä on liian vähän kolikoita.

Lapset ovat kioskin sisällä ja käyvät rahoja läpi. Poika B sanoo: "Mä käyn pyytää asiakkaita." johon poika A vastaa: "Okei. Ja kysy "poika B meeks sä tähä vai?" ja näyttää kioskin myyjän paikkaa. Tyttö A taustalla sanoo: "Voisko ihmiset tulla tänne kauppa.." Poika B sanoo: "En mä. Mä en osaa, oikei.." Poika A menee myyjän tuoliin istumaan. Poika B kertoo menevänsä hakemaan asiakkaita ja kehottaa poika A:ta pysymään kioskillä. Joku lapsista sanoo: "Tyttö X tulee." johon joku vastaa: "Sano sille ettei iha vielä tuu. Rahat pitää järjestää." Tyttö A kertoo: "mä vähä viel.. Mä.. Niinku nopeesti. Nää rahat järjestän." Poika B ilmestyy sermin takaa ja kysyy tyttö A:lta: "Missä tyttö X on?" Tyttö A vastaa: "Se on tuolla. Oliko se siellä?" Tyttö A ja B ovat takasin sermillä ja poika A kertoo rahoista: "Ne voi laittaa iha vain näin. Laita poika B ne vaa sillee tälle jotenki." Poika B kertoo: "Pistetää sillee hyvää nippuu." Poika B toteaa: "Meil on aika vähä kolikoita." Poika A sanoo: "Oota mä käyn kattoo voidaanko saada niitä lisää." Hetken päästä aikuinen tulee kolikkokasan kanssa kioskille ja kehottaa poikia antamaan rasiaan rahoille, sillä rahoja on iso kasa. Poika A kysyy: "Tuleeks ketää muita? johon poika B vastaa: "tyttö X on ainakin tulossa, mut muita." ja lähtee etsimään asiakkaita. Poika A jää tarkastelemaan rahoja. Taustalla aikuinen sanoo: "Jos tarvitte lisää rahaa, ni saatte ttältä. Ku meil on niitä paljon." Poika B kertoo ettei nyt justinsa ole tarvetta. Poika B tulee kioskille sanoen innoissaan: "Me saatii vielä lisää. Seteleitä" Poika A toteaa kysyen: "Pelkkii seteleitä." Taustalla kuuluu, kun aikuinen kehuu lasten leikkiä ja sanoo, etteivät lapset ole turhaan tuoneet kotoaan leikkiin sopivia laatikoita ja rasioita. Lapset kokoontuvat kaupalle ja keskustelevat siitä, kuka istuu myyjäksi. Poika A sanoo tyttö A:lle: "Sä ainaki osaat laskea." Aikuinen puhuu taustalla lapsille, että jos he tarvitsevat kolikoita, niin viereisessä huoneessa on pankki, josta saa rahaa. Poika A sanoo poika B:lle "Poika B, käy hakee niit kolikoita." Poika A ja tyttö A keskustelevat sermillä ja tyttö toteaa: "Nyt täytys keksii ne hinnat." Poika A sanoo hupsista ja tyttö A lähtee pois. Poika A lähtee perään ja sanoo: "Tyttö A, tuu sä vahtii tätä (sermiä)." (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tässä näytteessä näkyy selvästi se, että lapset ovat ottaneet oikeista kaupoista mallia. He tarvitsevat myös hintalaput, joihin ehdotus tulee spontaanisti tyttö A:lta. Tyttö A värvätään pestiin ja pojat auttavat hintojen viemisessä perille. Ongelma on kuitenkin se, että tyttö ei sermin takana tiedä, mille hintoja tekee ja kuinka monta hintaa vielä puuttuu. Pojat auttavat auliisti. Lapsilla on tietotaitoa numeroista ym. esikoulussa opituista asioista ja he ottavat mielellään hintalaput leikkiin mukaan. Lapset tekevät saumatonta yhteistyötä sulassa sovussa. Kaikki ovat kuitenkin intensiivisesti leikissä mukana.

Poika B ehdottaa: "Teipil vois pistää sellasen kyltin" ja piirtää ilmaan neliötä. Tyttö A sanoo: "Viis euroo." Poika B jatkaa tyttö A:lle: "Sä voit keksii paljon ne maksaa." Tyttö myötäilee sanomalla "Niin." Poika A yhtyy keskusteluun: "Muttei saa olla yli satasen. Jotku arvokkaat saa olla viis tai ei saa olla viissataa." Poika A sanoo tyttö A:lle: "Sä voit, tyttö A, mennä tekee." Pojat menevät kiskaan sisään. Poika B istuu myyjän tuoliin, katselee laskukonetta ja yrittää saada kaupan yllä olevaa huopaa sivuun. Poika A sanoo: "Poika B, tuu auttaa. Tuu kattoo onko seteleissä mitään vikaa, että onko niissä...kolikoita." Poika B ottaa verhon pois sermin päältä, kun se repsottaa ja sanoo: "Tätä verho ei tarvi." Poika A sanoo: "Tarvii." Poika B sanoo: "Nii mut kyl sen voi aikuinen pistää takasin." (Lasten videoidut leikit 2010.)

Poika B kurkistaa sermin taa ja sanoo: "Viiskyt senttii." Poika A sanoo: "Kiitos." Poika B:n ääni kuuluu ja hän sanoo: "Mä teippaan ne." Poika B tulee sermin taa ja kysyy poika A:lta, joka istuu lattialla hintalappuja tekemässä: "Onks siel jo joku valmiina?" Poika A sanoo: "No niin, mee poika B teippaa tää. Se menee siihen maitoon. Maito maksaa.(Taustalla kuuluu, kun aikuinen sanoo, että kauppaleikkiä ei tarvitse siivota, se saa jäädä.)Lapset laittavat hintoja paikoilleen. Tyttö A leikkaa saksilla sopivan kokoisia teippejä ja poika B kiinnittää hintoja. Poika A auttaa: "Poika A, laita se tästä, niin sen näkee. Laitetaan se tähän." ja osoittaa kylmähyllyn lippaa sormillaan. Poika A sanoo poika B:lle: "Poika B, tuu sä tekee nyt näitä. Laita sit piste siihen vaik nolla nolla tai jotain sellasta." Poika B kertoo: Mä voin myös olla sellanen niinku tyttö A. Kertoo." Poika A sanoo: "Miten toi kirja. Mihin me siin pistetään..? Tyttö A laittaa sakset ja teipin sohvalle ja sanoo: "Te voitte laittaa." Poika B ottaa teipin ja sanoo: "Okei, mä voin hoitaa ton teipin."Tyttö A lähtee sermiin tekemään hintoja. Poika A sanoo tyttö A:lle: "Sä voit päättää ihan miten vaan." Poika A tulee poika B: luo ja sanoo tälle: "Sä voit leikkaa saksilla.." ja repäisee poika B:n selästä teipinpalan ja tirskahtaa "saksilla ja sit tota antaa mulle. Laita niit mun sormiin." Pojat menevät tytön luo sermin taa ja tyttö A sanoo: "Viis euroo." Poika A kysyy: "Mikä on ketä on mikä on viis euroo?" Tyttö A sanoo: "Kirjoille. Öö. Mikä viel puuttuu?" Poika A sanoo taustalla: "Toi näyttää ihan kakkoselta. Noin päi se näyttää ihan kakkoselta." Pojat ilmestyvät kirjojen luokse ja toteavat, että hinta kuuluu kirjoille. Pojat pohtivat mihin hinnan sijoittaisivat osaltaan puisessa ja kankaisessa sohvasa. Poika A sanoo: "Vaikka tähän." ja laittaa viiden euron hinnan sohvan selkänojaan kiinni ja sanoo: "Kyl me saadaa se täst irti." Poika B katsoo kysyvästi kameraa ja poistuu sermin taa. Tyttö A:lla on valmiina hintalappu, josta pojat kinaavat kumpi saa sen laittaa paikoilleen. Tyttö A kysyy puuttuuko vielä monta hintalappua ja pojat laskevat. Poika A kertoo päättäväisenä: "Seittemän pitää vielä tehdä." Poika A kuuluu sanovan: "Sano kenelle se on." Tyttö A sanoo: "Te voitte.. te voitte päättää, ku mä vaan teen niitä." Pojat päättävät vuorotellen laittavansa hintoja kauppaan ja he saavat itse päättää paikan. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Kellon lähestyessä iltapäivä neljää leikki loppuu. Lapset saavat kuitenkin aikuisilta luvan jättää sen sellaisenaan ryhmätilaan odottamaan seuraavaa päivää. Päiväkodin aikuiset kertovat, että lapset ovat kotoaan tuoneet tähän leikkiin sopivia rasioita ja muita tarvikkeita. Lapset ovat mielissään, kun saavat jättää leikin sellaisenaan ryhmätilaan. Kuvaajat sopivat tulevansa heti seuraavan päivän aamuna kuvaamaan samaa leikkiä lisää.

Seuraavassa näytteessä lasten leikki jatkuu samojen teemojen ympärillä, eikä leikkiin tule enää uusia ulottuvuuksia. Ryhmän lapsista suurin osa oli jo lähtenyt kotiin ja lapsilla oli rauha leikkiä.

Poika A kysyy: "Kummille se on?" Poika B vastaa: "tälle" ja osoittaa sormella kaurahiutalepakettia ja laittaa hintalapun paketin kylkeen. Poika A sanoo: "Ei ku ota se pois siitä ja sitte laitetaa..Tähä se. Tähän vois laittaa niin ku semmosen."(pojat laittavat Poika A:n tuomiin legopalikoihin hintalapun yhdessä. Tyttö A kysyy sermin takaa: "Montako enää?" Poika B laskee: "Yy, kaa, koo, nee." Poika A ilmaantuu sermin takaa:" Näitä puuttuu vii. Ei ku. Viidelle." Tyttö A vastaa: "Okei." Poika A: "Yy, kaa,koo, nee. Oikein. On neljä." Poika B jatkaa legopalikoilla hyllyjä ja sitten poistuu sermin taa vilkuillen kauppa ja huomaa, että kuivahiivarasia on hiukan liian lähellä reunaa ja menee korjamaan tilanteen tarkasti miettien. Sitten hän pomppii paikoillaan muutaman

hypyn. Poika A kuuluu taustalla sanovan: "Huomenna sukset mukana." johon tyttö A toteaa: "Aa okei." Poika B järjestee kaupan hyllyjä ja vaihtaa purkkapussin ja karkkirasian paikat päittäin samalla kuunnellen aikuisten puhetta. Poika A ilmestyy hintalapun kanssa kaupan puolelle ja on laittamassa sitä purkkapussille, kun poika B tulee sanomaan: "Se on sit tälle." (hän vaihtoi aiemmin tavaroiden paikkoja) Poika A jää kauppaan rakentamaan tavaroiden väliin seiniä legopalikoista ja taustalla tyttö A kertoo rahoista: "Nää vois viedä aikuiselle, nää on ylimääräsi." Tyttö A huutaa taustalla poika A:lle: "Poika A, poika A" johon poika A vastaa: "Nii." Tyttö A sanoo rahat kädessään kioskin ikkuna-aukosta sojottaen: "Joku voi viiä nää aikuiselle." Poika A ottaa rahat ja sanoo: "Viel yks." (hintalappu) "Ei ku kaks." Tyttö A sanoo: "Joo, mul on tääl noi paperit." Poika A sanoo: "Aikuinen lähti jo." Tyttö A sanoo: "No sit viet.. jollekki." Poika A menee huhuilemaan käytävälle aikuista ja löytää etsimänsä. Aikuinen kysyy: "Ettekö tarvi näitä enempää?" Sillä välin tyttö A on saanut hintalapun valmiiksi ja poika A tulee kioskille ja kysyy: "Kenelle tää on? (kurkistaa sermin taa) Ei enempää." Tyttö A sanoo: "Okei." (Lasten videoidut leikit 2010.)

9.3.5 Kauppaleikin toinen päivä

Kolmen lapsen ryhmä on jo edellisenä päivä aloittanut kauppaleikin suunnittelua ja rakentamista. Tähän mennessä he ovat rakentaneet kaupan, hyllyt ja miettivät nyt, minne ostokset olisi hyvä sijoittaa. Seuraavana aamuna kauppaleikin rakentaminen jatkuu.

Tyttö ja poika ovat hyvin motivoituneita tästä kauppaleikistä ja heiltä kummaltakin tulee valtavasti ideoita, kun kauppaa rakennetaan. Yhteistyö ja vuorovaikutus toimivat näiden kahden leikkijän välillä todella hyvin. He neuvottelevat ja pohtivat paljon yhdessä, miten kauppa olisi järkevä rakentaa. Tässä ikävaiheessa on mielenkiintoista huomata, että sukupuolella ei ole vielä väliä, kenen kanssa leikkii. Suunnittelutyö on hyvin tarkkaa ja perinpohjaista ja näin ollen siihen meneekin paljon aikaa.

Poika ohjaa ja antaa neuvoja tytölle enemmän, mutta varmistelee kuitenkin asioita työltä. Kumpikin saa omat ajatuksensa tuotua esille. Leikki on hyvin järjestelmällistä ja jäljittelee paljon oikeaa kauppaa. Leikkijät ovat mm. tietoisia siitä, että mitkä tuotteet ovat kylmähyllyssä ja muutenkin he vertailevat paljon tavaroita, jotka voisivat kuulua samaan hyllyyn ja olla samankaltaisia.

Tämä kauppaleikki on erityisen pitkäkestoinen, mikä onkin tyypillistä esikouluikäisille. Esikoulussa käsitellyt asiat näkyvät hyvin tässä kauppaleikin rakenteluvaiheessa. Leikkijät pohtivat paljon sitä, mitä mikäkin tuote voisi maksaa ja sitä minkälaisia tuotteita kaupassa olisi hyvä olla.

Tyttö ja Poika A pohtivat minne hyllylle mikäkin kuuluisi. Poika A asettelee kirjat sohvalle ja Tyttö pohtii minne tuoremehu purkki laitetaan. Tyttö ja Poika A siirtyvät järjestelemään kylmähyllyä ja Poika A sanoo: "Mä laitoin näille mehuille kolmos euron." Poika A ohjeistaa hyllyjen rakentamista sanomalla että: "Näille mehuille pitäis tehdä vähän leveempi." (rakentavat kylmähylly-

lyä) Tyttö vastaa Poika A:lle kuitenkin, että: ” Ei tarvi tehä leveempi,ku tähän mahtuu just. ” Tyttö ja Poika A pääsevät sopuun kylmähyllyn koosta. Poika A toteaa ja näyttää tytölle, että mehujen vieressä on jäätelöiden paikka. Tyttö ja Poika A alkavat järjestelmään muita ostoksia omille paikoille. Tyttö löytää lattialta kananmunakennon ja huudahtaa: ” Hei, täällä on tällaisia ruskeita kananmunia!” Poika A alkaa pelata appelsiinin kanssa ja toteaa: ” Kananmunille pitäis keksiä oma hylly.” Tyttö alkaa pohtia, missä kananmunien hylly voisi olla. Tyttö ottaa käteensä appelsiinin ja sanoo: ” Pikkukeittiöstä voisi ottaa näitä.” Poika A lähtee suoraan päätä pikkukeittiöön katsomaan löytyisikö sieltä lisää tavaroita kauppaan. Tyttö jää jatkamaan kaupan rakentelua. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö rakentaa uusia hyllyjä tuleville tavaroille. Poika A tuleekin pikkukeittiöstä ja kantaa sylissänsä muovisia hedelmiä ja vihanneksia. Poika A kysyy: ”Mihin nää laitetaan?” Tyttö näyttää, että on laittanut yhden appelsiinin maitojen päälle olevalle hyllylle ja Poika A alkaakin asetella tuomiansa tavaroita siihen. Appelsiinit eivät oikein pysy, joten Poika A korjailee vähän hyllyä. Poika A osoittaa appelsiinejä ja kysyy: ”Mitä nää vois maksaa?” Tyttö toteaa siihen, että hän ei oikein tiedä ja sanoo vielä: ”Me tarvitaan enemmän kylttei ja kananmunillekin pitää tehdä oma hylly.” Poika A on samaa mieltä. Tyttö ja Poika A siirtävät yhdessä hyllyä, jonka päälle tyttö on vielä laittamassa palkoita. Poika A toteaa, että: ”Ei kun olisit pitänyt sitä näin, tässä on paikka kananmunille.” Tyttö asettelee nakit toiselle puolelle hyllyä ja toiselle puolelle kananmunat. Poika ehdottaa että puuttuville tuotteille pitäisi tehdä kyltit. Poika A ehdottaa, että kyltti voitaisiin laittaa hyllyyn roikkumaan ja siitä vetää nuoli appelsiineihin. Tyttö lähtee tekemään kylttejä toiseen huoneeseen. Poika A neuvoo millaiset kyltit ostoksilla pitäisi olla. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Seuraavassa näytteessä on mielenkiintoista nähdä, kuinka kauppaleikki etenee ensimmäisten asiakkaiden saapuessa. On tärkeää jakaa tuleville asiakkaille rahat ja antaa heidän tarkastella kaupassa myytäviä tuotteita. Vuorovaikutus uusien asiakkaiden kanssa on hyvää ja luontevaa, vaikka välillä keskusteleminen meneekin hassutteluksi. Kauppaleikin rakentaneet esikoululaiset ovat erityisen tyytyväisiä, kun asiakkaita saapuu. Oikeiden asiakkaiden läsnäolo vaikuttaa siihen, millaisia rooleja kaupassa työskentelevät ottavat.

Kauppaleikin suunnittelu- ja rakenteluvaihe kesti pitkään ja esikoululaiset käyttivät siihen paljon aikaa, jotta kaikki olisi hienosti järjestelty. Kommunikaatio kaupassa on hyvin kaupamaista. Asiakasta muistutetaan vaihtorahoista ja laskusta yms.

Kauppaleikki jatkuu niin, että Poika A askartelee paperista hintalappuja ja teippaa vielä maalarinteippiä, jotta laput pysyvät kiinni kaupan hyllyissä. Seuraavaksi poika A jatkaa yksinään hyllyjen rakentamista ja ostoksien paikoilleen asettamista. (aamupala- aika on juuri samalla) Aamupalan jälkeen kauppaan on saapunut pari uteliasta asiakasta, katsomaan millainen kaupasta on tullut. Poika A huutaa poika B:tä avukseen kauppaan. Tyttö B tiedustelee poika A:lta, että: ” Missä tääl muuten ovi tääl kaupas?” Kauppaleikkiin on liittynyt jälleen mukaan kaupassa alun perin ollut kolmaskin lapsi poika B. Poika A ja poika B odottavat jo malttamattomina ensimmäisten asiakkaiden saapumista. Sohvan käsinojalla odottaa jo tukku seteleitä ja muutama leikkikolikkokin. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö B, joka on asiakkaana, alkaa laskea ja lajitella tarkasti omia rahojaan. Tyttö B toteaa tyttö C:lle (asiakas myös) että: "Eihän täällä oo yhtäkään kaks viiskymmentä tai jotain sellaista?" Pikkuhiljaa kauppa aukeaa kun poika A nostaa peiton kassaluukun edestä pois. Tyttö B tutkii kananmunakennoa ja poika B toteaa luukusta: "Älä avaa niitä, ne voi tippua sieltä!" Tyttö B ihmettelee, kun ei näe mitään munia, johon poika A sanoo: " Siellä toisella puolella." Tyttö B kysyy: "Kummalla puolella?" Tyttö A kertoo että: " Siel sisällä on kananmunia, kuusi." Tyttö B toteaa kauppiailta, että: "Ei nää oo oikeita." Tyttö A ja poika A painottavat kovasti, että kananmunat eivät ole oikeita mutta poika B varoittaa kuitenkin tyttö B:lle, etteivät kananmunat vaan putoa ja kertoo vielä: "Muuten ne räjähtää." Lapset naureskelevat yhdessä tippuville rajoille. Joku kauppiasta päästää röyhtäyksen ja tyttö B toteaa siihen että: " Onpas hyvää käytöstä täällä. "Siihen poika B vastaakin nauraen: "Tääl kauppas oli näköjään sammakko." Poika A sanoo tyttö B:lle, että: "anna tyttö C:lle rahaa." ja siihen tyttö B vatsaa myöntävästi. Poika B sanoo tiskin takaa " Tänne kauppaan ei saa tulla ilman rahaa." Tyttö B huomauttaa poika B:lle siitä että kaupassa on kalliit hinnat. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Tyttö B menee tiskille ja mukanaan keksipaketin ja muffinssivuoat. Kassalla alkaa armoton laskeminen ja pohtiminen siitä millaisella setelillä kannattaisi maksaa. Poika A alkaa laskea ostoksia: "seitsemän euroa plus kahdeksan euroa." Asiakas eli tyttö B tarjoaa 50 euron seteliä, johon poika A vastaa: "Ei sinun tarvii antaa viiskymppistä." Poika B kysyy kassakopista että: "Haluatteko laskun?" Tyttö B sanoo: "No kymmenen euroa." ja tarjoaa toista seteliä kassalla. Poika A vastaa siihen että: " Kymmenen euroa, no kyllä se sopii mutta mitäs mä annan sitten. "Tyttö B toteaa, että "Voin mä antaa viisi euroa." Tästä poika A innostuu. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Suunnittelun ja rakenteluvaiheen jälkeen kauppaleikki alkaa todella käynnistyä, kun kauppaan saadaan asiakkaita. Kolme lasta, jotka ovat alun perin ideoineet kauppaleikin, ovat edelleen pääkauppiaita.

Seuraavassa näytteessä varsinainen kauppaleikki pääsee käyntiin. Näytteestä näkee selvästi, kuinka esikoululaiset jäljittelevät todellista kauppamaailmaa. Asiakkaana oleva tyttö toimii niin kuin oikeatkin asiakkaat. Hän ihmettelee, miksi kassalla ei ole myyjää ja laskee tarkasti ostoksia yhteensä. Kaupasta huolehtivat esikoululaiset taas muistuttavat aina asiakkaitaan siitä, että vaihtorahat pitää ottaa. Leikki soljuu eteenpäin ja lasten vuorovaikutus on toimivaa. Jos asiakkaaksi tulee sellainen lapsi, joka on ujo tai muuten vaan ei tiedä missä pitäisi olla, niin muut avustavat ja ohjaavat.

Lapset huolehtivat siitä, ettei kenenkään rahoja ole pitkin poikin lattiaa. Poika A ja tyttö B esimerkiksi sanovat tyttö C:lle, että " tyttö C, sun rahat on lattialla." Tyttö C on juuri tullut asiakkaaksi kauppaan. Poika B asettelee nakkimakkaroista pitkä makkaraketjun ja sitä lapset yhdessä nauravat. Poika A korjaa kuitenkin nakit nopeasti omaan kylmähylllyyn takaisin. Tyttö B pitää kahta nakkimakkaraa kädessään ja toteaa niiden maksavan kahdeksan euroa. Tyttö B menee ostoksiensa kanssa kassalle ja odoteltuaan hetken kysyy poika A:lta: "Miksei kukaan ole kassalla?" Poika A pyytää tyttö A:ta kassalle. Tyttö A:lla on joku kesken ja poika B pääseekin myyjäksi. Tyttö B sanoo: " Että tässä on tasan kymmenen euroa. "ja hän jatkaa vielä: " Neljä plus neljä on kahdeksan ja kaksi plus kahdeksan on kymmenen." Tyttö B on jo lähdössä kassalta pois kunnes poika A kysyy: " Hei mikset sä ota rahaa takas? tästä tulee rahaa kyl takas

mutta en minä ole löytänyt vielä sitä yhtä, mitä olin hakemassa.” Poika A saa lopuksi annettua oikean setelin takaisin. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Kauppaleikin jatkuessa asiakkaita on tullut ostoksille todella paljon. On mielenkiintoista huomata, kuinka lapset ovat keksineet ostoskorien käytön ja kuinka rauhallisesti ja siistissä jonnossa asiakkaat odottavat kassalle pääsyä. Jokainen ymmärtää oman roolinsa: jotkut ovat kauppiaita ja toiset lapset asiakkaita. Kauppaleikki selvästi motivoi kaikkia siihen osallistuvia. Kukaan ei riehu tai sotke paikkoja.

Kauppaleikki saa uudenlaista muotoa kauppaleikin ideoineen kolmen lapsen ryhmän saadessa joukkoonsa kauppa-apulaisen. Neljäs lapsi otetaan hyvin vastaan ja varsinaiset kauppiaat ohjaavat ja neuvovat häntä ostoksien paikoilleen laittamisessa. Aktiivisimmat roolit tässä kauppaleikissä ovat kahdella pojalla. Rakenteluvaiheesta asti mukana ollut tyttö on joko itsenkin asiakkaana tai tekee tiskin takana hintalappuja. Kauppaleikki on hyvin järjestelmällinen ja etenee loogisesti.

Kassalle saapuu seuraavaksi tyttö C ja hän sanoo: ”Tätä oli kaks ja tota munia oli viisi.” Tyttö B menee kassalla kirjojen kanssa ja poika A sanoo: ”Mitäköhän kaksi kirjaa maksoi, viisi?” Tyttö B vastaa: ”Viisi, eli kymmenen yhteensä.” Kirjojen ostamisen jälkeen poika A ja poika B sulkevat kaupan hetkeksi. Kun kauppa on jälleen avattu, on sinne virrannutkin lähes koko esikouluryhmän lapset asiakkaiksi. Asiakkaat ovat ottaneet itselleen ostokorit, joihin keräävät ostoksiaan. Ryhmä lastentarhaopettaja neuvoo tyttö B:tä tuomaan kauppaan sellaisia tuotteita, jotka ovat gluteiinittomia. Kolmen lapsen porukka saa kauppaansa apulaisen poika C:n. Hän menee kassan taakse järjestelmään rahojen ja muuta sellaista. Koska asiakkaita on kaupassa nyt niin valtavasti, toteaa poika A että: ”Kohta tää kauppa on tyhjä.” Asiakkaat muodostavat hienosti jonon kassan eteen ja keskustelevat ostoksistaan. Tyttö B menee ostostensa kanssa kassalle ja sanoo: ”Ostaisin nämä.” Poika A vastaa että: ”aika paljon (ostoksia), viisikymmentä euroa.” Poika C, joka toimii kauppa-apulaisena, laittaa ostoksia paikoilleen ja poika B hieman avustaa häntä siinä, koska poika C vasta tuli mukaan kauppaleikkiin. Poika C pitää käsissään tee-pakkausta ja muffinssivuokia ja kysyy: ”Oliks tää..?”. Poika B sanoo että: ”Ne oli...tää on tässä.” ja hän näyttää, minne tavarat kuuluvat. Poika B kulkee edestakaisin tärkeän näköisenä ja tarkastelee mitä hyllyistä puuttuu, aivan kuin oikea kauppias. Kun tyttö B on saanut ostoksensa ostettua, laittaa hän tavarat takaisin paikoilleen ja lähtee tekemään uutta kierrosta. Joiden tuotteiden hintojen kanssa tuntuu olevan hieman ongelmaa, koska poika B kysyy: ”Miten niin viis euroa tää maksaa..toi oli öö..kolme euroa.” Poika A vastaa poika B:lle, että: ”Yhteensä.” Poika C:llä on kauppa-apulaisena paljon hommaa, että hän ehtii viedä tavarat omille paikoille. Kaupassa on kova vilske, kun asiakkaat keräävät ostoksiaan ja keskustelevat niistä. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Hyvää tässä näytteessä on se, että ryhmän lastentarhaopettaja on myös valmis osallistumaan esikoululaisten kauppaleikkiin. Hän auttaa lapsia tarpeen mukaan. Olemme pistäneet myös merkille sen, että koko kauppaleikin aikana esikoululaiset ovat pohtineet rahan määrää. Mikä on paljon, mikä vähän ja mitä erilaiset tavarat voisivat maksaa. Eräs asiakas laski leikin aikana todella hienosti ostostensa summan. Tämän leikin kautta olemme huomanneet, millainen vaikutus esiopetusvuodella on ollut ja kuinka siellä käsiteltyjä juttuja näkyy lasten leikeissä.

Poika C:llä on hieman vaikeuksia löytää kaikille ostoksille omia paikkoja mutta ryhmän lastentarhaopettaja kannustaa poika C:tä. Hän sanoo: ” Poika C, sä voit katsoa ite, missä on semmoinen hylly, josta puuttuu.” Poika C toteaa kauppaporukalle hetken päästä, kun on laittanut ostoksia paikoilleen, että: ” Oota mä käyn ostamassa kaksi nakkia. Mä otan kaksi nakkia koiralle. Minulla ei ole rahaa, joten en maksa, koska olen apulainen.” Poika A ja poika C keksivä taittaa maalarinteipin myyntiin. Tyttö B laskee ostoskorin pohjalta tarkkaan rahojansa ja toteaa: ”Mulla on 160 euroa.” Poika A ja poika C ovat laittaneet rusinat tarjoukseen mutta ne eivät mene kaupaksi. Poika A sanoo: ” Ketään ei näköjään halua ostaa rusinoita.” ja poika C vastaa että: ” Ei niin, otanko ne pois tarjouksesta?” Poika A hyväksyy poika C:n ehdotuksen. Poika A tulee ilmoittamaan asiakkaille, että kauppa sulkeutuu kohta. Leikki päättyy niin, että viimeiset tekevät ostoksensa vielä loppuun. (Lasten videoidut leikit 2010.)

Näytimme ryhmän lastentarhanopettajalle pätkiä lasten kauppaleikistä. Leikinäytteessä lastentarhanopettajan huomio kiinnittyi leikin rakenteeseen. Hän mm. totesi leikin rakentamisen olevan osa leikkiä, joka saattaa kestää jopa leikkiäkin kauemmin. Lastentarhanopettaja huomasi myös mallioppimisen vaikutuksen kauppaleikin rahoista puhuessaan ”kauppaleikissä raha kiinnostaa ja rahan arvo...Mitä kuulleet huomanneet, haluavat koittaa, vaikka eivät itse vielä osaa”. Hän nosti myös esille, kuinka suuri vaikutus aikuisella on lasten leikkeihin kommentoidessaan ”lapsilla lyhytkestoiset leikit, aikuisista se on kiinni” ja ”halutaan olla siistejä”. (Lastentarhanopettajan haastattelu 2010.)

Mitä opimme videoinnista?

Tämän leikin kuvaaminen oli aluksi haasteellista. Lapset eivät olleet vielä päättäneet leikkiä. Tyttö asetteli rahoja ja pojat ”vakoilivat” aikuisia. Tässä vaiheessa kuvaus häiritsi lasten leikkiä, sillä kameran läsnäolo jännitti varmasti. Uskomme videoinnin ja kuvaamisen olleen uusi asia näille lapsille. Lisäksi meidän kuvaajien läsnäolo toi haasteita. Tällaisessa leikin ”herkässä” vaiheessa tulisi välttää ulkopuolisia ärsykeitä, jotka vievät huomiota pois itse leikistä. Kun lapsilla oli selvä kuva leikin ideasta ja kulusta, ei kuvaaja eikä kamera näyttänyt häiritsevän lapsia. Tällöin he olivat jo leikin ”imussa”.

Opimme myös sen, että aikuisen luomat mahdollisuudet ja aikuisten asenne leikkiin vaikuttavat siihen, millaiseksi leikki lopulta muovautuu. Tässä lapsille annettiin täysi rauha, mikä helpotti myös kuvaamista sekä mahdollisti keskustelun ja suunnitelmien vaihdon. Leikkiä ei tultu keskeyttämään, mikä helpotti myös videon purkua.

9.3.6 Ajatuksia ryhmäleikeistä

Ryhmäleikeissä tapahtuu yleensä paljon ja nopeasti. Lasten välille myös syntyy konflikteja ja ristiriitoja, kun leikkijöitä on useampia. Joskus tarvitaan myös aikuisen apua konfliktien selvittämiseen. Ryhmäleikeissä on aikuisen hyvä olla kuulolla, sillä lapset saattavat tarvita aikuis-

sen apua päästäkseen leikissä eteenpäin. Ryhmäleikit kehittävät sosiaalisia taitoja ja vaativat lapsilta monenlaisia kykyjä, kuten taitoa luovia, kuunnella, suunnitella ja ilmaista itseään ymmärrettävästi.

Suuren lapsijoukon leikit ovat yleisesti ottaen päiväkodeissa mahdottomia, sillä yleensä tilat rajoittavat leikkiryhmien kokoa siten, että suuret leikkiryhmät jakautuvat pienemmiksi. Päiväkodeissa myös suositaan pienryhmätyöskentelyä ja rakennetaan erilaisia, pieniä leikkinurkkauksia. Useamman lapsen leikissä kestää toisinaan kauankin ennen kuin suunnittelu-/rakenteluvaiheesta päästään itse leikkiin, erityisesti vanhemmilla lapsilla. Lapsille tulisi antaa aikaa leikin suunnittelun jälkeen myös itse leikkiin ja antaa mahdollisuus jatkaa leikkiä myös myöhemmin.

Ryhmäleikki saattaa koostua esimerkiksi useista pienistä leikeistä, jotka yhdistyvät yhdeksi yhteiseksi jossakin vaiheessa ja seuraavassa hetkessä jatkuvat alkuperäisellä kokoonpanolla. Lapset saattavat kesken kotileikin käydä vaikka kaupassa, jota leikkii toinen leikkiryhmä. Ryhmäleikki ei välttämättä ole aina juonellista leikkiä, vaan se voi olla myös yhdessä tekemistä, esimerkiksi kirjantekoa. Videoinnin avulla totesimme, että kirjanteko oli leikkiä, mikä sisälsi vuorovaikutusta lasten välillä.

10 Tavoitteiden ja kokemusten arviointia

10.1 Opinnäytetyön tavoitteiden saavuttaminen

Opinnäytetyössämme yleisinä tavoitteina on ollut oppia uutta leikistä ja lapsen kehityksestä sekä videoinnista työvälineenä. Nämä tavoitteet ovat sisältyneet myös tutkimuskysymyksiimme. Tutkimuskysymyksiin olemme löytäneet vastauksia opinnäytetyöprosessin aikana. Asettamamme kysymys, millainen esikouluikäinen on leikkijänä, olemme saaneet uusia näkökulmia. Mielestämme esikouluikäinen on leikkijänä jo todella taitava. Hän osaa toimia ryhmässä, on luova ja mielikuvituksellinen, pystyy yleensä itsenäisesti ratkaisemaan eteen tulevia ongelmia, pystyy pitkäjänteiseen leikkiin ja leikki on suunnitelmallista. Kysymykseen, millaista lapsen toiminta on leikissä, olemme oppineet, että lapset toimivat spontaanisti leikkiessään ja he mukailevat aikuisilta oppimiaan asioita esim. juhlaperinteet ja perhe-elämä rooleineen. Kolmanteen tutkimuskysymykseemme, miten videointia voidaan hyödyntää lapsen leikin havainnoinnissa, olemme todenneet, että videointi tuo objektiivista näkökulmaa leikin havainnointiin ja silloin kasvattaja voi keskittyä siihen, mitä leikissä todella tapahtuu. Neljäs kysymyksemme oli, mitä opimme videoinnista ja videoanalyysistä. Olemme oppineet videokuvaamisen tekniikasta sekä videoinnin eduista ja haitoista. Videoanalyysin avulla lasten leikit ovat auenneet meille paremmin.

Olemme mielestämme onnistuneet saavuttamaan opinnäytetyössä asetetut tavoitteet. Olemme perehtyneet leikin teoriaan ymmärtääksemme kuvattuja aineistoja ja niissä näkyviä ilmiöitä. Olemme tutustuneet lapsen kehitykseen ja erityisesti esikouluikäisen ajatusmaailmaan, mikä on helpottanut leikinäytteiden analysointia. Videointi on ollut meille uusi menetelmä ja olemme todenneet sen oivaksi menetelmäksi erityisesti leikin havainnoinnissa. Videoinnin avulla olemme saaneet tarkastella leikkiä aivan uudella tavalla.

Olemme saaneet yhteistyöpäiväkodin tuen ja innostuksen opinnäytetyötämme kohtaan. Olemme pystyneet innoittamaan päiväkodin henkilökuntaa pohtimaan uusia ideoita, kuinka videointia voisi käyttää työvälineenä muussakin kuin vain leikin havainnoinnissa. Esiopetusryhmän työntekijä esimerkiksi ehdotti, että videointia voisi käyttää lasten kanssa toimimisen tukena, mutta myös vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Videota näyttämällä voi avata lasten toimintaa konkreettisesti ilman aikuisen tulkintaa. Opinnäytetyötä tehdessämme saimme myös lasten vanhemmilta kannustusta työllemme ja he toivoivat näkevänsä lastensa leikkejä.

Olemme näyttäneet opinnäytetyössämme kuvatuille lapsille leikkejä ja kysyneet, mitä he ovat pitäneet työstämme. Lapset olivat kiinnostuneita näkemään videoituja pätkiä. Lisäksi olemme käyneet purkukeskustelua esiopetusryhmän lastentarhaopettajan kanssa opinnäytetyöstämme. Näytimme hänelle videoituja leikinäytteitä ja keskustelimme siitä, millaiselta opinnäytetyömme vaikuttaa ja minkälaista yhteistyömme on ollut. Aineiston kerääminen on mielestämme ollut vaivatonta ja yhteistyö päiväkodin kanssa on onnistunut hyvin. Päiväkodin henkilökunta on ollut hyvin joustava kuvauspäivien suhteen emmekä ole häirinneet esiopetuksen toimintaa. Mielestämme nämä seikat osoittavat meidän saavuttaneen asettamamme tavoitteet.

10.2 Opinnäytetyön tekijöiden kokemukset

Olemme kokeneet ja oppineet opinnäytetyömme aikana paljon. Opinnäytetyöprosessin edessä huomasimme kokemusten ja ajatusten selkiintyvän siten, että niistä on muodostunut eheä kokonaisuus alun kaaoksen jälkeen. Olemme saaneet tukea leikin analysointiin alan ammattikirjallisuudesta ja tutkimuksista. Teorian etsimisvaihe oli välillä haastavaa, koska opinnäytetyömme aiheeseen liittyvää kirjallisuutta on ollut tarjolla melko vähän ja useimmiten se on ajallisesti vanhaa, mutta edelleen paikkansa pitävää. Videoinnin teoriaa tuntui myös olevan vähänlaisesti saatavilla ja silloinkin teoria on ollut hyvin hajanaista. Videointia on pidetty välineenä muiden joukossa. Toivomme, että olemme luoneet jotakin uutta tällä opinnäytetyöllämme, sillä ammattikorkeakouluissa ei aiemmin ole tehty vastaavasta aiheesta, esikouluikäisen lapsen näkökulmasta, opinnäytetöitä.

Lasten kanssa työskenneltäessä on tärkeää tutustua ja ennakoida videoinnin sekä kuvaamisen vaikutukset lasten käytökseen. Siihen vaikuttavat tietysti myös aikuisen tuttuus. Lapset tulisi-kin totuttaa kameraan hyvissä ajoin ennen kuvauksia. Tämän asian huomioiden teimme tutustumiskäyntejä päiväkotiin ennen kuin otimme videokameran mukaamme. Totesimme tämän helpottaneen leikkien videointia. Huomasimme lasten reagoivan eri tavoin kuvaamiseen: jotkut kikattivat, jotkut menivät piiloon ja jotkut vilkuilivat kameran suuntaan. Toisaalta muutamamat lapset jopa pysyivät päästä kuvaan. Lopulta kuvatut lapset tottuivat melko pian kuvaamiseen, eikä se tuntunut häiritsevän heidän leikkejään liiemmästi. Tässäkin tosin auttoi ryhmävoima: ryhmässä lapset keskittyivät paremmin leikkiin verrattuna kaksin- tai yksinleikkiin. Tällöin kamera unohtuu helpommin.

Totesimme, kuinka monipuolinen väline videointi on havainnoinnin tukena ja leikkien havainnoimisessa. Kuvausurakkamme aikana koimme konkreettisesti videoinnin hyvät ja huonot puolet. Hyviä puolia ovat mm. aikuisen mahdollisuus tarkastella leikkiä myöhemminkin, leikin monipuolinen ja lasten toiminnan huomaaminen eri tavalla sekä lasten kehitystason havaitseminen, esimerkkinä kielelliset taidot. Huomasimme opinnäytetyöprosessimme aikana, kuinka moni ensikatsomisella tulkittu ”höpöleikki” osoittautuikin kunnon leikiksi, joka aukeni usein vasta aineiston purun ja teorian yhteydessä.

Lapsille näyttämämme kuvatut leikit ja sen kautta käyty keskustelu on ollut merkittävää työmme kannalta. Käyttämämme stimulated recall - menetelmä on ollut hyvä väylä lasten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Lapsille on ollut tärkeää se, että olemme sekä kuvanneet leikkejä että kuunnelleet heidän ajatuksiaan leikistä. Opinnäytetyömme kohderyhmänä olleet lapset, leikit ja lasten kokemukset ovat olleet tämän työn tärkeintä antia. Olemme nostaneet lapset isoon arvoon työssämme.

Mielestämme videointi asettaa myös omat haasteensa ympäristölle ja kuvaajille. Videointi itsessään ei vaadi erityisiä tekniikan taitoja, kunhan vain osaa käyttää kameraa sujuvasti ja ottaa huomioon kuvaamista edistävät tekijät. Tästä esimerkkeinä mm. kuvakulma, etäisyys, kuvauspaikan rauhallisuus/äänekkyyys sekä riittävä aika. Opimme itse käytännössä nämäkin yrityksen ja erehdyksen kautta esimerkiksi sen, että ikkunaa vasten ei kannata kuvata, jollei halua saada tummaa kuvaa. Kuvausympäristön tulisi olla melko hiljainen, jotta lasten leikin kuulee. Toisaalta videoinnissa olosuhteiden tulisi olla melko normaalit, sillä erityistilanne saattaa jännittää myös lapsia, jolloin leikki ei suju niin hyvin. Tästä syystä kuvasimme leikkejä monipuolisesti ryhmän tiloissa, emmekä suosineet vain tietyn leikkipaikan leikkejä.

Jotta kuvaaminen ja videoiminen siirtyisivät paremmin osaksi varhais- ja esiopetuksen arkea, tulisi mielestämme muuttaa muutamia asioita. Resursseissa, niin raha- kuin työntekijäkysymyksissäkin, tulisi huomioida mahdollisuus kuvauslaitteiden hankintaan ja käyttöön. Videointi

menetelmänä vaatisi myös koulutusta alan ihmisille. Työnantajan tulisi myös taata työntekijöille mahdollisuuksia työstää aineistoa työajalla, jotta videointi ja dokumentointi eivät jäisi omaksi projektiksi. Huomasimme itse käytännössä, kuinka aikaa vievää ja tarkkuutta vaativaa videoiden litterointi ja analysointi on. Toisaalta se avaa täysin uudella tavalla lasten toimintaa ja kehitystä verrattuna perinteiseen havainnoinnin kirjaamiseen. Jotta leikin havainnointi videoinnin avulla onnistuu, täytyy aikuisten olla sitoutuneita kyseiseen menetelmään. Olemme todenneet opinnäytetyöprosessin aikana, että leikin ääreen pysähtymiselle sekä sen videoinnille on tarvetta kentällä, jotta lasten ääni saadaan näkyväksi.

Opinnäytetyöprosessi kesti vuoden ja sen aikana kuljimme sekä ylä- että alamäkiä. Matkan varrella mieleemme tuli joitakin asioita, jotka olisimme voineet suunnitella ja toteuttaa toisin. Eniten meitä pohditutti mukaan otettavat lapset. Jaoimme perheille lupalaput opinnäytetyön alussa, joissa pyydettiin huoltajien suostumus lasten leikkien kuvaamiseen. Opinnäytetyöpäiväkodissa ryhmän aikuiset olivat sitä mieltä, että lupalaput annetaan vain sellaisille lapsille, joilla ei ole maahanmuuttajataustaa tai erityislausuntoja, jonka oletettiin olevan liian haastavaa yhteisen kielen puutteen vuoksi sekä siksi, että leikkitaidot nähtiin vaillinaisiksi. Tämä kuitenkin osoittautui hieman hankalaksi asetelmaksi, sillä emme voineet kuvata tiettyjen lapsiryhmien leikkejä, jos siellä oli yksikin sellainen lapsi, jolta emme olleet pyytäneet kuvauslupaa. Myöhemmin saimme erään lapsen äidiltä soittamalla luvan kuvata leikkiä. Jälkikäteen ajateltuna olisi ollut järkevää antaa koko lapsiryhmälle lupalaput, jolloin olisimme voineet kuvata mitä leikkiä tahansa ja myöhemmin arvioida, täyttivätkö leikit asettamamme teemat.

10.3 Lastentarhaopettajan kokemukset

Haastattelimme esiopetusryhmän lastentarhanopettajaa videoinnista ja sen käytöstä päiväkodissa. Kysyimme haastateltavalta, oliko kyseisessä päiväkodissa videoitu aiemmin. Haastattelulla lastentarhanopettajalla (2010) oli aiempaa kokemusta videoinnista ja muista taltioinneista, kuten nauhoituksesta. Videointeja hän oli tehnyt itse työpaikallaan omaa videokameraansa käyttäen, minkä lisäksi eräs lastentarhanopettaja oli tehnyt aiheesta opinnäytetyötä työnsä ohessa samassa yksikössä. Videolle oli kuvattu mm. ”VHS:lle myös videoitu tapahtumia ja omia tapahtumia. Oli liikuntaa eri pisteitä, kasvomaalausta jne. Liikunnan katsominen jälkeensä, pysty miettimään, kuka osaa ja mitä.” (Lastentarhanopettajan haastattelu 2010.)

Kuvaamisvälineistöä päiväkodissa oli kohtalaisesti. Lastentarhanopettajan (2010) mukaan päiväkotia oli saanut uudet digikamerat, mutta videokameroita ei ollut haastatteluhetkellä saatavilla. Lastentarhanopettaja muistutti, ettei Vantaan päiväkodeissa saa kuvata lapsia ilman vanhempien lupaa eikä kuvamateriaalia säilytetä henkilökohtaisilla omilla laitteilla. Haastateltava ihmetteli, miksi videointia käytetään niin vähän. Hän toi myös esille suunnitel-

mien ja käytännön eron todetessaan ”ei tavallaan ole investoitu välineitä, vaikka kaikkea pitäisi tehdä.” Lastentarhanopettaja oli kuitenkin varovaisen toiveikas videokameran saamisen suhteen. Hänen mukaansa ”yksikkökohtaisesti tarvittaisiin välineet” videointia varten. Hinnasta sen ei pitäisi olla kiinni, sillä ”eihän nämä nyt niin isoja investointeja ole”. (Lastentarhanopettajan haastattelu 2010.)

Kysyttäessä videokameran käytöstä leikin havainnoinnin apuvälineenä lastentarhanopettaja löysi paljon positiivisia vaikutuksia ja käyttötarkoituksia. Videointia voisi hänen (2010) mukaansa käyttää esimerkiksi oppimisen välineenä, arvioinnin tukena, dokumentoinnissa ja leikkien avaamisessa. Oppimisen välineenä kamera toimisi sekä aikuisille että lapsille, esimerkiksi haastateltavan ehdotus ”voisi lasten kanssa kuvata ja katsoa läpi”. Arvioinnin tuesta ja leikkien avaamisesta lastentarhanopettaja totesi, että ”voisi arvioida lapsen toimintaa” ja ”lapsen leikin maailmaan pääsee sisälle...näkee sisältäpäin enempi...”. Dokumentoinnin näkökulmaa lastentarhanopettaja toi esille todetessaan, että ”vanhempia kiinnostaa, mitä lapsi tekee”. Tällöin kuvaaminen olisi toiminnan tekemistä näkyväksi ja tallentamista. Leikkien havainnoiteja haastateltava oli kirjannut käsin paperille, ”parempi käsin kirjoitettuna, kun ei mitään”, hän totesi. Kirjaamisen ansiosta hän oli voinut palata leikkeihin ja ”on voinut esim. kelton ja työparin kanssa pohtia ja arvioida lapsen sanavarastoa, leikin rakennetta yms.” (Lastentarhanopettajan haastattelu 2010.)

Kuvatun materiaalin näyttäminen herätti lastentarhanopettajassa monia ajatuksia sekä kuvamateriaalissa esiintyvistä esikoululaisista että päiväkodin toiminnasta. Erityisesti poikien leikit herättivät keskustelua. Haastateltavan (2010) mukaan poikien leikkejä tulisi arvostaa ja ymmärtää nykyistä enemmän, ”ja vaikka näyttää aikuiselle autojen viskelylle, se ei ole häiriökäyttäytymistä”. Haastateltava myös korosti aikuisen roolia leikin tukijana kertoessaan ”aikuisen voi kysellä ja sanoittaa leikkiä, tulla tiedostuneemmaksi leikistä.” Hän toi myös esille perusleikin muuttumista ja pohti leikkeihin vaikuttavia tekijöitä, kuten esimerkiksi tiedotusvälineiden roolia. Lastentarhanopettaja pohti myös ajankäyttöä päiväkodissa ja esikouluikäisen oppimista. Hänen mukaansa ”liian ohjelmoitu esiopetuksen ja päiväkodin toiminta ei välttämättä stimuloi lasten ajattelutaitoja eikä rohkaise kyseenalaistamaan asioita.” Haastateltava huomauttaakin, että ”Pitäisi oppia luottamaan lapsen kehitykseen ja kasvuun, lapsen tapaan oppia ja omaksua tietoa. Ettei mene vaan siihen, että se tieto, mikä minäkin päivänä tullut, olisi vain arvokasta.” Esimerkkinä haastateltava mainitsi pienryhmätoiminnan ja toimintojen porrastamisen lapsiryhmien kesken. (Lastentarhanopettajan haastattelu 2010.)

Tämän opinnäytetyön videointiprosessin vaikutuksista kysyttäessä haastateltavalla oli hyviä kokemuksia. Lastentarhanopettaja (2010) koki leikkimielisyyden lisääntyneen työtiimissä ja he olivat oivaltaneet, että on ”tärkeää, että eskarivuonnakin saa leikkiä.” Esikoulukirjan merkitys väheni hieman lastentarhanopettajan silmissä ja leikin merkitys lapsen kehityksen kannal-

ta kasvoi. Haastateltava myös kertoi, kuinka lapset olivat olleet innostuneita projektista: ”Lapset ovat puhuneet: mä olin siinä videossa, lapset olivat innoissaan, kyselivät milloin tullette.” (Lastentarhanopettajan haastattelu 2010.)

10.4 Lasten kokemukset

Lapset ottivat meidät hyvin vastaan päiväkodissa ja tulivat reippaasti kyselemään, tulimme kuvaamaan. Aluksi kävimme kuitenkin vain tutustumassa lapsiin. Lapsista näki heti, että he pitivät ajatuksesta, että joku tulisi kuvaamaan heidän leikkejään. Kameran ilmestyessä ensimmäisiä kertoja lapset riehaantuivat ja juoksentelivat ympäri tiloja. Ajan kanssa he kuitenkin tottuivat ajatukseen. Erityisesti eniten kuvaamamme lapset sopeutuivat nopeasti kuvaamiseen. Näytimme osalle lapsista, kuinka kamera toimii ja millaista on kuvata. Lapset olivat hyvin kiinnostuneita kamerasta ja esittivät monenlaisia kysymyksiä.

Näytimme muutamalle lapselle heidän kuvattuja leikkejään erillisessä huoneessa ja teimme heille samalla kysymyksiä leikistä. Lapsilta oli kuitenkin hyvin vaikea saada vastauksia, sillä he katsoivat haltioituneina videokuvaa ja jännittivät meitä sen verran, että olivat vaitonaisia. Kyselimme esimerkiksi ”Mitä tässä tapahtuu?”, ”Leikittekö usein juuri tätä leikkiä?”, ”Miltä tuntuu nähdä leikki videolta?”, ”Miltä tuntui, kun teitä kuvattiin?” jne. Lapset olivat hieman ihmeissään ja vain katsoivat nauhaa, eivätkä juuri vastanneet kysymyksiin. Omien leikkien katsominen tuntui kiinnostavan lapsia. Useimpia alkoi hymyilyttää ja naurattaa itsensä näkeminen. Totesimme purun olevan hedelmällisintä useamman lapsen ryhmissä, joissa olisi enintään kolme lasta. Tällöin keskustelua myös syntyi enemmän. Toki lasten persoonat myös vaikuttavat ulospäin suuntautuneisuuteen. Yhden lapsen ”haastattelussa” keskustelu oli niukkaa ja aikuisjohtoista.

Kauppaleikkiä leikkineet kaksi lasta ja yksi asiakkaana ollut lapsi tulivat katsomaan nauhalta kauppaleikkiä. Lapsia hymyilytti oman leikin näkeminen.

Kysyjä: Miltä toi oikein tuntui, kun tota teijän leikkiä kuvattiin? Tai onks se kiiva kattoo tota?

Lapset nyökyttelevät ja hymyilevät.

Kysyjä: Mistä te muuten keksitte leikkiä kauppa?

Poika A vastaa: Noista rahoista.

(Lasten haastattelut 2010.)

Tässä esimerkissä näki hyvin, että lapset eivät suoraan halunneet myöntää, että tuntui hyvältä, kun heidän leikkiään kuvattiin. Kuitenkin heidän ilmeensä ja eleensä kertoivat sen. Tämän leikin reippaat lapset myös vastasivat rehellisesti siihen, mistä leikki alkoi heiltä siitä kysyttäessä. Lapset katsoivat nauhaa tarkasti ja kommentoivat toistensa tekemisiä jälkikäteen. Tässä

esimerkissä kyse oli asiakaspalvelusta. Nauhalta oman toiminnan näkeminen voi olla myös opettavaa, minkä lapset heti huomaavat.

*Poika B sanoo: Sun ois pitäny antaa se vähän kohteliaammin (puhuu kaupan palautusrahoista asiakkaalle). Kaikkia naurattaa.
(Lasten haastattelut 2010.)*

Tässä näytteessä kysyjä aiheutti lapsille päänvaivaa liian vaikealla kysymyksellä. Lapsille purkutilanteissa esitetyt kysymykset pitää asettaa sellaiseen muotoon, että lapsi ymmärtää, mitä häneltä kysytään. Tässä tapauksessa pojat olivat kuitenkin niin rempseitä, ettei heitä vaivannut, vaikka he eivät täysin ymmärtäneet kysymystä.

*Kysyjä: Oottekste muuten kotona leikkiny kauppaa?
Poika B sanoo: No, ei kyllä olla leikitty kotona.
Poika A sanoo: No, mitä nytte tossa tapahtuu?
Kysyjä: Sun pitää kertoa, mitä siinä tapahtuu. Voit selostaa meille.
Poika B ihmettelee: Selostaa...
Poika A sanoo: Minä en tiedä, mitä tossa tapahtuu.
Poika B kertoo: Minä selostan aina formulakisoissa, mutta en kauppakisoissa.
(Lasten haastattelut 2010.)*

Oman leikin nähtyään lapset kommentoivat toistensa tekemisiä. Esimerkiksi kauppaleikin purossa pojat kommentoivat toistensa käytöstä ja jatkoivat keskustelua.

*Poika A: Jes, niitä rahoja on lattialla. Miten mä en oo huomannu niitä?
Poika B: Mä oisin halunnu ottaa tossa vaiheessa rahaa, kun mulla ei ollu yhtään rahaa. Mä en voinu ostaa mitään.
(Lasten haastattelut 2010.)*

Lapset vastasivat harvoin suoraan kysyttäessä heiltä, mitä he tekivät leikissä. Vastaus saattoi olla esimerkiksi ”en tiedä”. Silti yksi kauppaleikin pojista muisti jonkun kohdan, sillä hän sanoi ”ai niin, toi on toi kohta”. Lapset siis tuntuvat muistavan leikin kohtia tai mitä on tehty, mutta jälkeensä leikistä ei osata tarkempia kertoa tai selittää.

Päiväkodin tiimin kanssa keskustellessa kuulumme lasten olleen erityisen kiinnostuneita siitä, milloin saavumme kuvaamaan leikkejä. Lapsille oli tärkeää se, että joku oli kiinnostunut heidän leikeistään ja he olivat siitä ylpeitä. Uskomme, että leikkien kuvaus oli lapsille merkittävä ja mieleenpainuva kokemus.

11 Johtopäätökset ja pohdinta

11.1 Luotettavuus

Eskola ja Suoranta (1998) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on se, että tutkija itse on tutkimuksen keskeinen tutkimusväline. Näin ollen tutkijan avoin subjektiviteetti vaikuttaa myös aineiston luotettavuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on luotettavuuden arvioinnin paras kriteeri, koska raportit sisältävät paljon omaa henkilökohtaista pohdintaa. (Eskola & Suoranta 1998: 211.) Opinnäytetyömme sisältää myös hyvin paljon omia kokemuksia ja pohdintoja kyseisestä aiheesta, toteutuksesta ja onnistumisesta. Koska kohdeyrymänä oli vain yhden päiväkodin esikouluryhmä, mitään yleispäteviä ilmiöitä leikistä tai videoinnista ei voida tehdä. Olemme kuitenkin kokeneet omien kokemustemme ja päivähoiton positiivisen ja innostavan palautteen kautta, että videokameran käyttö työvälineenä toimii.

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää pystyä kertomaan tarkasti tutkimustekstissä, miten aineistoa on kerätty ja mitä sen jälkeen on tapahtunut (Eskola & Suoranta 1998: 214). Pidämme aineistoamme luotettavana, koska se on tallennettu videokameralle ja olemme voineet palata siihen uudestaan. Toisaalta tiedostamme, että videointi itsessään ei takaa aineiston eikä tutkimuksen luotettavuutta, vaan siihen vaikuttavat myös aineiston käsittely, analysointi sekä johdonmukainen päätösten teko.

Aineistoa olemme litteroineet eli avanneet kaikki leikinäytteet auki. Samalla olemme pohtineet videoinnin hyödyllisyyttä ja omaa oppimistamme sekä analysoineet lasten toimintaa leikeissä. Harvaa lasta videointi loppujen lopuksi häiritsi. Ryhmätyöskentely on tukenut videoanalyysin tekemistä, sillä meillä on ollut useampi näkökulma ja konteksti käytettävissä. Olemme pystyneet jakamaan huomioita keskenämme ja kyseenalaistaneet välillä toinen toisiamme. Lisäksi olemme käyneet innostavia keskusteluja ryhmän lastentarhanopettajan kanssa ja saaneet työelämän puolelta kiitosta aiheesta ja sen tarpeellisuudesta.

Leikki on monen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa painopisteenä ja ammattilaisia kehoitetaan havainnoimaan lapsia. Ei ole kuitenkaan olemassa mitään yhteistä mallia tai välinettä, jolla leikkiä olisi objektiivista havainnoida. Leikin havainnoinnissa havainnoitsijan subjektiivinen näkökulma vaikuttaa aina jotenkin, kun yksi kasvatushenkilö tallentaa leikkiä kirjoittamalla sitä paperille. Videoinnin avulla leikkiä pystytään arvioimaan juuri sellaisena kuin se kuvaustilanteessa on. Toki analysointivaiheessa havainnoitsijoiden käsitykset ja tulokset tulevat esiin, mutta leikkiä voidaan havainnoida hieman objektiivisemmasta näkökulmasta. Työn alkupuolella totesimmekin Lindlöfin (1995) ajatuksia referoivan Vienolan (2005)

todenneen, että havainnoija keskittää huomionsa vain tiettyihin seikkoihin, jolloin kokonais-observointi nousee toimivammaksi menetelmäksi (Vienola 2005:75).

Eskola ja Suoranta (1998) toteavat Mäkelän (1990) kiinnittäneen huomiota laadullisen tutkimuksen arvioinnissa seuraaviin seikkoihin. Arviointiin vaikuttavat aineiston yhteiskunnallinen merkittävyys, riittävyys, arvioitavuus sekä analyysin kattavuus ja toistettavuus. Koska aineiston yhteiskunnallinen merkittävyys ei ole helppo määrittää, on tärkeää, että tutkija itse tietää aineiston kulttuurisen paikan ja tuotantoehdot. (Eskola & Suoranta 1998: 215.) Vaikka yleistettävyyttä voi olla hankalaa opinnäytetyössämme, yhden esiopetusryhmän näkökulmasta tälle aiheelle ja tällaiselle työvälille olisi tarvetta päivähoitossa. Kunnallinen päivähoitojärjestelmä voisi panostaa leikin havainnointiin ja näin helpottaa ammattilaisten työtä ja tukea lapsen leikkiä.

Tässä opinnäytetyössä luotettavuutta lisää se, että meillä on ollut käytössä monipuolista lähdemateriaalia, jota olemme yhdistäneet käytäntöön eli aineistoomme. Lähdemateriaalimme koostuu leikin klassikkoteoreetikoista, joihin olemme tutustuneet opintojemme sekä esi- ja alkuopetuksen opintokokonaisuuden aikana. Erityisesti Hakkaraisen tutkimukset esiopetuksen leikkikeskeisyydestä ovat osoittaneet sen, että leikki on tärkeä osa esiopetusta ja 6-vuotiaan lapsen kehitystä ja oppimista. Tästä syystä olemme painottaneet leikin tärkeyttä tässä opinnäytetyössä ja lähdekirjallisuuden kautta pyrkineet nostamaan leikkiä esiopetuksen keskiöön. Videoinnin, dokumentoinnin ja videoanalyysin lähdemateriaalia olemme etsineet laajasti eri tietokannoista.

11.2 Eettisyys

Estolan (1999) mukaan tutkimuksen eettiset ratkaisut näkyvät paremmin laadullisessa tutkimuksessa kuin määrällisessä tutkimuksessa, jossa tutkimukseen osallistuvat muuttuvat numeroiksi. Luottamuksellinen suhde sitoo laadullisessa tutkimuksessa tutkijaa, jolloin tutkijan voi olla vaikea pysyä ulkopuolisena. Tuo suhde on kuitenkin tärkeä ja se vaatii vastavuoroisuutta myös tutkijalta. (Estola 1999: 146.) Teimme muutamia vierailuja esiopetusryhmään, jolloin kerroimme itsestämme, mistä olemme ja mitä aioimme heidän päiväkodillaan tehdä. Ryhmän aikuiset olivat hieman alustaneet lapsia ennen meidän ensimmäistä tutustumiskäyntiämme, joten lapset tiesivät, mistä oli kyse. Huomasimme tämän opinnäytetyöprosessin aikana, että ihmisten kanssa työskennellessä eettisiä tekijöitä joutuu miettimään enemmän joka vaiheessa työtä. Erityisesti lasten kanssa työskennellessä meidän oli tärkeää saavuttaa heidän luottamuksensa, jotta lapset kokisivat meidän turvalliseksi ja he voisivat luottaa meihin. Suhteen luomisen jälkeen lapset uskaltaisivat leikkiä meidän kuvatessammekin, jolloin leikkien videointi sujui paremmin.

Olemme kuvanneet vain sellaisia lapsia, jotka eivät ole vaivaantuneet kuvaamisesta. Lasten on ollut hyvä olla leikeissä kamerasta huolimatta ja olemme menneet lasten ehdoilla. Toisen tärkeän luottamussuhteen solmimme päiväkodin aikuisten ja esiopetusryhmän lasten vanhempien kanssa. Koimme, että pystyimme toimimaan joustavasti hyvässä yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Meillä oli päiväkodilla yksi yhteystyöntekijä, jonka kanssa sovimme käytännön asioista ja aikatauluista. Vanhempia emme osallistaneet opinnäytetyössä sen enempää, he saivat lupalaput täytettäväksi. Yksi vanhemmista toivoi näkevänsä lapsensa leikkejä, mutta eettisistä syistä johtuen emme näyttäneet videoita, sillä videoilla esiintyi myös muita lapsia, joiden vanhemmilta olisi pitänyt olla lupa myös näyttää videomateriaalia. Emme kohdanneet vanhempia, mutta kuulimme päiväkodin kautta heidän olleen myönteisiä opinnäytetyöllemme ja saimme kaikilta perheiltä luvan kuvata lapsia, joilta lupaa olimme pyytäneet. Olimme yllättyneitä siitä, kuinka vähän vanhemmat kyselivät opinnäytetyöstämme ja videoineista. Tämä saattoi kertoa siitä, että vanhemmat luottivat meidän ja Vantaan kaupungin yhteistyöhön.

Olemme pyrkineet huomioimaan eettisyyden lasten leikkejä videoidessamme ja eettisyys onkin asettanut omat haasteensa tämän opinnäytetyöprojektin aikana. Lasten kanssa työskennellessä jouduimme pohtimaan valintojen eettisyyttä erityisen tarkkaan. Vanhemmilta piti ensinnäkin saada luvat lasten kuvaamiseen. Lupia pyysimme etukäteen valittujen lasten vanhemmilta, emme kaikilta esikouluryhmän lasten vanhemmilta. Kuula (2006) painottaa, että lasten huoltajien lisäksi myös lapselta on saatava suostumus tutkimukseen osallistumiseen (Kuula 2006: 148). Valitsimme päiväkodin yhteystyöntekijän kanssa lisäksi muutaman muun lapsen, joiden vanhemmilta pyysimme lyhyellä varoitusaikalla kuvausluvan puhelimitse huomattuaamme näillä lapsilla olevan todella hyvä leikki, jonka haluaisimme ehdottomasti kuvata.

Kuvattavien lasten valinta ei myöskään ollut helppo päätös. Pohdimme yhteistyössä päiväkotiryhmän aikuisten kanssa, keitä lapsia kuvaisimme. Mietimme, ketkä lapset leikkisivät yhdessä ja ketkä toimisivat luontevasti videoinnista huolimatta. Halusimme ottaa mukaan mahdollisimman monia ja erilaisia esikoululaisia syrjimättä ketään. Valintamme jäivät kuitenkin mietittävään, kun osa kuvaamattomista lapsista tuli kyselemään ”koska te kuvaatte meitä?” ja huomattuaan, ettei heitä kuvata, totesivat ”ei meitä kuvatakaan”. Tämän johdosta jäimme pohtimaan sitä, millä perusteella kuvattavat lapset valitaan ja onko lapsen taustalla väliä, sillä juuri heille olisi ollut merkittävää se, että joku kuvaa ja arvostaa juuri heidän leikkiään.

Huomioimme myös yksityisyyskysymykset tässä projektissa. Lapsia kuvatessamme pyrimme antamaan heille leikkirauhan ja kunnioittamaan heidän leikkipäätöksiään. Jos lapset esimerkiksi eivät halunneet leikkiä kuvattavan, kunnioitimme heidän tahtoaan. Kuula (2006) toteaa, että lapsella olevan oikeus tulla kuulluksi ja nähdä omilla ehdoillaan, jota korostetaan myös YK:n yleissopimuksessa lastenoikeuksissa (Kuula 2006: 147). Kuvausmateriaalin kohdalla

teimme kaikkemme suojellaksemme nauhoilla esiintyvien lasten yksityisyyttä. Tähän perustuen näytimme kuvausmateriaalia vain harvoille ja asianosaisille ihmisille. Lasten nimiä ei ole myöskään käytetty koko opinnäytetyössä, ei edes nauhoitusten litteroinnissa. Kuula (2006) on korostanut tutkimukseen osallistuvien yksityisyyden suojaa. Hänen mukaansa tyypillinen yksityisyyden suoja on sitä, että tutkittavia ei pysty tutkimusjulkaisusta päättämään. (Kuula 2006: 108.)

11.3 Ammatillisen kasvun arviointi

Tämä opinnäytetyö on ollut mielenkiintoinen kokemus ammatillisessa mielessä, mikä oli toiveemme alusta lähtien. Huomasimme, että ammattikorkeakoulun puolella ei ollut juurikaan tehty esiopetukseen tai esikoululaisiin liittyviä opinnäytetöitä. Monien ideoiden jälkeen saimme ajatuksen leikin havainnoinnista, koska se on tärkeä osa lastentarhaopettajan työtä ja näin ollen aihe liittyi meidän kaikkien tulevaan ammattiin. Halusimme opinnäytetyön liittyvän työelämään, koska toivoimme siitä olevan konkreettista hyötyä niin yhteistyöpäiväkodillemme kuin meille itsellemmekin. Ammatillisuus ja käytännöllisyys nimenomaan työn näkökulmasta ovat vaikuttaneet jo aiheen valintavaiheessa. Leikin havainnointi on tärkeä osa lastentarhaopettajan työtä ja sitä on käsitelty koulutuksessamme hyvin vähän. Päätimme sitten oppia havainnointia käytännössä.

Esikoululaiset otimme kohderyhmäksi siksi, että olemme kaikki kiinnostuneet esiopetuksesta ja 6-vuotiaiden ajatusmaailmasta sekä kehityksestä. Olemme opiskelleet esi- ja alkuopetuksen opintokokonaisuutta tämän opinnäytetyöprosessin aikana ja sitä kautta innostus ja kiinnostus tähän esiopetusteemaan syntyivät. Meille oli alusta asti selvää, että keskitymme ns. tavallisiin esikoululaisiin ja jätämme eettisistä syistä erityistä tukea tarvitsevat lapset pois opinnäytetyöstämme. Kuula (2006) on teoksessaan maininnut siitä, että marginaaliryhmiin kuuluvien pitäisi päästä osaksi tutkimuksia, sillä muuten ihmiselämästä jäisi tutkimatta olennaisia puolia (Kuula 2006:147).

Kuvaamisen myötä meille tarjoutui kuitenkin ainutlaatuinen mahdollisuus seurata kahden maahanmuuttajataustaisen lapsen leikkiä ja saimme lupa-asiat vanhempien kanssa nopeasti kuntoon. Maahanmuuttajalasten leikin kuvaaminen opetti meille ammatillisessa mielessä todella paljon. Kuvatun leikin kautta huomasimme, kuinka eteviä ja hyviä leikkijöitä nämä maahanmuuttajalapsen olivat kahden keskeisessä leikissä, kun he muissa ryhmätilanteissa vaikuttivat ujoilta. Ryhmän lastentarhaopettaja sai myös positiivista kokemusta näiden lasten kielellisistä taidoista ja koulussa vaadittavien taitojen omaksumisesta nähdessään videoituja leikkejä. Työssämme viittasimmekin jo Heikan ym. (2009) näkemykseen, jonka mukaan videon etuna on se, että tallennettuun materiaaliin voi palata myöhemmin uudestaan (Heikka ym. 2009: 78-79).

Opimme tämän opinnäytetyön myötä, ja etenkin kuvaamalla lasten leikkejä, paljon uusia asioita niin lapsista, heidän kehityksestään, leikistä kuin sen monimuotoisuudesta. Olemme ymmärtäneet ja oivaltaneet leikistä paljon sellaista, jota emme aikaisemmin tulleet ajatelleeksi. On ollut myös mielenkiintoista nähdä esiopetuksen vaikutus 6-vuotiaiden leikkeihin, esimerkiksi kauppaleikissä tuotteiden hintalaput. Viittaamamme Helenius ja Savolainen (1993) ovat maininneet, että lapset valmistavat itse leikeissä tarvitsemiaan esineitä, jolloin piirtämis- ja kirjoitustaidot kehittyvät (Helenius & Savolainen 1993: 126).

Leikin tärkeys lapselle ja mahdollisuus leikkimiseen on saanut meidänkin ajatusmaailmassa suuremman ja tärkeän sijan. Olemme myös huomanneet puolustavamme leikin paikkaa päiväkodin arjessa ohjatun toiminnan keskellä. Olemme huomanneet ja havainnoineet sitä, kuinka taitavia ja luovia lapset ovat leikkiessään ja leikin suunnitteluvaiheessa. Opinnäytetyömme aikana huomasimme, kuinka tärkeä vaihe leikin suunnittelemisen on juuri 6-vuotiaille lapsille. Työn alkupuolella viittasimmekin Salon (1997) kirjoittaneen siitä, että esikoululainen kykenee järjestäytyneeseen, yhteistyömuotoiseen leikkiin, jossa yhdessä suunnitellaan ja kehitellään leikkiä (Salo 1997: 85).

Olemme havainneet opinnäytetyötä tehdessämme, kuinka paljon esiopetus vaikuttaa lasten leikkeihin, sillä esiopetushetkistä otetaan selvästi elementtejä leikkeihin. Huomasimme mm. että keväällä useimmat 6-vuotiaat kiinnostuivat kirjaimista ja numeroista. Kuvasimme videolle esikoululaisten kirjan tekemistä, mikä on hyvä esimerkki esiopetuksen vaikutuksesta lasten kehitykseen ja mielenkiintoon. Aiemmin työssämme esitelty Hakkarainen (2002) on todennut, että leikkiä on vaikeaa nähdä oppimistilanteena, sillä se ei noudattele selkeästi asetettuja tavoitteita, eikä sillä välttämättä ole konkreettista lopputulosta. Lisäksi hän korostaa sitä, että lapsille olennaisinta leikissä on yhdessä tekeminen, ei niinkään oppiminen. (Hakkarainen 2002: 111, 113).

Olemme opinnäytetyön aikana viettäneet mielenkiintoisia hetkiä lasten kanssa kuvatessamme leikkipätkiä. Huomasimme, että helposti mitättömiksi luokiteltavat leikit pitävätkin sisällään monenlaista, kuten myös Hakkarainen (2002) on Corsaron (1997) ajatuksia referoidessaan huomannut (Hakkarainen 2002: 111). Hyvänä esimerkkinä tästä on erään lapsen yksinleikki nukketalolla. Harva aikuinen jää seuraamaan yhden lapsen yksin puuhastelua, vaikka leikki saattaisikin olla monipuolinen. Tämä nukketaloleikki oli hyvin suunnitelmallista ja lapsella oli selvä visio, mitä leikissä tapahtuu. Nukketalon sisustamiseen oli nähty vaivaa ja erilaisille tavarat oli mietitty tarkkaan omat paikat. Huomasimme lasten leikkejä seurattessamme, kuinka monenlaisia taitoja he leikeissään kehittävät ja opettelevat. Näitä ovat mm. neuvottelutaidot, yhteisten leikki-ideoiden työstäminen ja kehittäminen sekä aikuisilta omaksuttujen taitojen ja toimintamallien jäljittely. Olemme saaneet seurata, kuinka leikki vie lapset mukanaan ja ajantaju häviää. On ollut myös mielenkiintoista kuulla ja huomata, että ne lapset, jotka

ovat olleet mukana opinnäytetyössämme, ovat olleet hyvin innoissaan siitä, että olemme kuvanneet nimenomaan heidän leikkejään. Kuvauskäynneistämme on ryhmässä keskusteltu vielä kuvaamisen jälkeekin.

Videoinnin avulla olemme myös oppineet lukemaan lapsia. Olemme huomanneet, ketkä viihtyvät tai eivät juuri välitä kuvaamisesta. Toisaalta opimme tunnistamaan ne lapset, joiden leikkiä kuvaaminen selvästi häiritsi. Tämä on mielestämme tärkeä taito ammattilaisenakin, kun työskennellään lasten kanssa. Aikuisen tehtävä on kuitenkin mahdollistaa lapsen leikki, ei estää sitä. Opinnäytetyön aineistoa kerätessämme kehityimme myös videoinnin saralla. Opimme käyttämään kameraa ja huomaamaan videoinnin teknisiä seikkoja ja ympäristöä. Olemme innostuneita työelämässä myös käyttämään videointia työmenetelmänä.

Ammatilliseen kasvuun vaikutti myös se, että olemme opinnäytetyön alusta lähtien toimineet tiiviinä ryhmänä ja jakaneet erilaisia vastuualueita jokaiselle, niin että kaikille on riittänyt hyvin tehtävää. Opinnäytetyön suunnittelu- ja palaverivaiheissa meillä on ollut selkeä työnjako tehtävissä. Osa meistä on hoitanut puhumisen sekä keskustelun ja osa taas kirjannut päätettäviä asioita paperille tai tietokoneelle ylös. Olemme kaikki osallistuneet aineiston keräämiseen niin, että jokainen sai kokemusta videoinnista. Jokaiselle tuli omanlainen suhde itse kuvattuun leikkipätkään, mikä helpotti leikkipätkien analysointia. Kun kaikilla meistä oli itse kuvattuja pätkiä, oli myös helppo kertoa tunnelmasta ryhmäläisille. Kuvattuja leikkejä purimme niin yhdessä kuin erikseen. Laajat ja ajallisesti pitkät leikkitalanteet purimme yhdessä. Se oli hyvä, koska oli enemmän korvia ja silmiä kuuntelemassa ja havainnoimassa videopätkiä. Lyhyemmät leikkitalanteet jaoimme keskenämme, niin että jokaiselle tuli suurin piirtein yhtä paljon purettavaa. Näitä oli sitten helppo purkaa itsekseen, kun olimme sitä harjoitelleet jo yhdessä.

Yhteistyöpäiväkoti, jossa olemme opinnäytetyömme tehneet, on ollut todella innostunut aiheestamme. Olemme oppineet tekemään yhteistyötä työelämän edustajien kanssa. Opinnäytetyömme on palvellut sekä meidän että työelämän tarpeita, mikä on ollut lähtökohta työskentelyssämme. Olemme todenneet, että työvälineenä videoinnilla on leikin havainnoinnissa kysyntää myös laajemmin. Meille merkittävintä tässä opinnäytetyössä on kuitenkin ollut lasten äänen ja aseman esiin nostaminen. Lapsen huudahdus kesken leikin ”hei meit kuvataan!” osoittaa, kuinka merkittävää lapselle on aikuisen kiinnostus.

Lähteet

Painetut lähteet

Ahonen, T., Lamminmäki, T., Närhi, V. & Räsänen, P. 1995. Koulun aloittaminen ja varhaiset oppimisvaikeudet. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korhonen & H. Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Helsinki: WSOY, 168-187.

Elkind, D. Leikki ja lapsi. 1996. Teoksessa T. Jantunen & P. Rönnerberg (toim.) Anna lapsen leikkiä. Jyväskylä: ATENA, 99-116.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Estola, E. 1999. Varhaiskasvatus lastentarhanopettajan silmin - narratiivis-elämäkerrallinen tutkimus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinon, P. Niiranen & M. Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: ATENA, 131-148.

Hakkarainen, P. 2002. Kehittävä esiopetus ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel.

Helenius, A. 1993. Leikin kehitys varhaislapsuudessa. Helsinki: Kirjayhtymä.

Helenius, A. & Savolainen, J. 1996. Leikistä oppiminen. Teoksessa T. Jantunen & P. Rönnerberg (toim.) Anna lapsen leikkiä. Jyväskylä: ATENA, 119-128.

Kalliala, M. 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Helsinki: Gaudeamus.

Kalliala, M. 2008. Kato mua!: kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa. Helsinki: Gaudeamus.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II - Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 68-84.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka - aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Lindqvist, G. 1998. Leikin mahdollisuudet. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Munter, H. & Siren-Tiusanen, H. 1999. Osallistuva kvalitatiivinen lähestymistapa kolmea vuotta nuorempien lasten päivähoiton tutkimisessa. Teoksessa I. Ruoppila, E. Hujala, K. Karila, J. Kinon, P. Niiranen & M. Ojala (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: ATENA, 177-193.

Mäkitalo, A-R. 2009. Video reflektiivisen keskustelun virittäjänä. Teoksessa M. Ojala, T. Venninen, A-R. Mäkitalo & B. Vilpas (toim.) Löytöretkellä omaan työhön. Helsinki: Yliopistopaino, 215-221.

Ojala, M., Venninen, T., Mäkitalo, A-R. & Vilpas, B. 2009. Videointi kehittämisen työvälineenä. Teoksessa M. Ojala, T. Venninen, A-R. Mäkitalo & B. Vilpas (toim.) Löytöretkellä omaan työhön. Helsinki: Yliopistopaino, 215-230.

Salo, O. 1999. Crescendo - hitaasti kasvaen. Psykologian perustieto II. Hämeenlinna: Salutonova.

Vesala, K. 2001. Gregory Bateson, relationistinen sosiaalipsykologia. Teoksessa V. Hänninen, J. Partanen & O-H. Ylijoki (toim.) Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä. Tampere: Vastapaino, 156-167.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2007. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Sähköiset lähteet

Jakkula, K. Esineiden antaminen: Kehityksen peili ja kieltä ennakoiva sosiaalinen merkki 9-34 kuukauden iässä. Oulun yliopisto. [PDF-dokumentti].
<<http://herkules oulu.fi/isbn9514266536/>>. (Viitattu 2.8.2010).

Kajaanin ammattikorkeakoulun Internet-sivut. 2009. Opinnäytetyöpakki: Aineistolähtöinen eli laadullinen tutkimusprosessi. [WWW-dokumentti].
<http://www.kajak.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen_materiaali/Aineistolahtoinen_prosessi.iw3>. (Viitattu 14.8.2010).

Oulun yliopiston Internet-sivut. Pentti Hakkarainen. [WWW-dokumentti].
<www.kajaaninkampus oulu.fi/index.php?621>. (Viitattu 14.8.2010).

Rintakorpi, K. 2009. Dokumentointi toiminnan kehittämisen välineenä. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. [PDF-dokumentti].
<<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/3ade1cb7-b61e-4c73-b0a8-b0305b3f927b>>. (Viitattu 5.6.2010).

Vienola, V. 2005. Videoiden käyttö tutkimuksen apuvälineenä. Teoksessa J. Enkenberg, E. Savolainen & P. Väisänen (toim.) Tutkiva opettajankoulutus - taitava opettaja. [WWW-dokumentti].
<<http://sokl.joensuu.fi/verkkajulkaisut/tutkivaope/vienola.htm>>. (Viitattu 16.8.2010).

Julkaisemattomat lähteet

Lasten haastattelut 2010. Toteutettu 15.3. yhteistyöpäiväkodissa. Vantaa.

Lastentarhanopettajan haastattelu 2010. Toteutettu 19.4. yhteistyöpäiväkodissa. Vantaa.

Lasten videoidut leikit 2010. Kuvattu 8.-10.3., 15.3. ja 22.3. yhteistyöpäiväkodissa. Vantaa.

Liitteet

Liite 1 Lupakysely

Hei X-ryhmän vanhemmat!

14.1.2010

Nyt pyydämme teidän lupaanne lapsenne osallistumisesta opinnäytetyöhömmme: Esikoululaisen leikin havainnointi videon välityksellä. Tarkoituksenamme on kerätä opinnäytetyön materiaali päiväkodissa videoimalla lasten vapaita leikki tilanteita ja keskustelemalla lasten kanssa leikkiryhmissä heidän leikkikokemuksistaan. Lasten kanssa käydyt keskustelut nauhoitetaan, jotta tutkielmamateriaali olisi luotettavaa.

Päiväkodin eikä lasten nimiä tulla julkaisemaan missään. Videoidut ja nauhoitetut materiaalit tulevat vain meidän opinnäytetyöntekijöiden käyttöön, eikä niitäkään tulla julkaisemaan missään. Videoitu ja nauhoitettu materiaali tullaan tuhoamaan, kun opinnäytetyö on saatu päätökseen.

Yhteistyöterveisin

Suvi Lindström, Sari Nurminen ja Maria Närhi

Sosionomiopiskelijat, Laurea- ammattikorkeakoulu Tikkurila

Leikkaa alaosa viivaa pitkin ja palauta _____ mennessä X -ryhmään.

Lapseni _____

saa osallistua opinnäytetyöhön

Kyllä

Ei

Lapseni haastattelun saa nauhoittaa

Kyllä

Ei

Lastani saa videoida/kuvata

Kyllä

Ei

Päiväys: ____ / ____ 2010

Huoltaja(t)

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Liite 2 Infokirje vanhemmille

Hei vanhemmat!

14.1.2010

Olemme kolme sosionomiopiskelijaa Laurea-ammattikorkeakoulusta, Tikkurilan yksiköstä. Olemme suuntautuneet lasten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseen ja saamme valmistuttuamme lastentarhaopettajapätevyyden. Opiskelemme parhaillaan myös Helsingin yliopistossa esi- ja alkuopetusopintokokonaisuutta.

Olemme työstämässä parhaillaan tutkielmatyypistä opinnäytetyötä, jossa havainnoidaan lasten leikkejä videointia apuna käyttäen. Aiomme toteuttaa opinnäytetyön havainnoimalla ja videoimalla lasten leikkejä sekä keskustelemalla heidän kanssaan. Tarkoituksenamme on tulla keräämään aineistoa helmi-maaliskuussa 2010. Jaamme lupalaput erikseen niiden lasten vanhemmille, joiden lasten kanssa tulemme työskentelemään. Videoitu materiaali tulee vain meidän käyttöömme, eikä sitä tulla julkaisemaan missään. Päiväkodin työntekijöiden kanssa katsomme joitakin videopätkiä, jotta saamme palautetta. Videoitu materiaali tullaan tuhoamaan, kun työ on saatu päätökseen. Päiväkodin ja lasten nimiä ei tulla julkaisemaan työsämme. Tulemme antamaan opinnäytetyömme Vantaan kaupungin sivistystoimen varhaiskasvatuspalveluille ja päiväkodille, joten voitte vapaasti tutustua siihen, kun se valmistuu loppuvuonna 2010.

Toivomme, että opinnäytetyömme aihe herättää kiinnostusta ja saisimme mahdollisimman monen esikoululaisen osallistumaan työhömmeh. Lisätietoa työstämme saatte esiopetusryhmien opettajilta.

Yhteistyöterveisin,

Suvi Lindström, suvi.lindstrom@laurea.fi
Sari Nurminen, sari.nurminen@laurea.fi
Maria Närhi, maria.narhi@laurea.fi

Liite 3 Saatekirje tutkimuslupahakemukselle

Hei,

14.1.2010

Olemme Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja aloittamassa opinnäytetyötä yhteistyössä Vantaan kaupungin sivistystoimen varhaiskasvatuspalveluiden kanssa. Alustava työnimi opinnäytetyöllemme on ”Esikoululaisen leikin havainnointi videon välityksellä”. Tässä ohessa tutkimuslupahakemuksemme, johon pyydämme kunnioittavasti myönteistä päätöstä, jonka pyydämme Teitä toimittamaan ohessa olevassa kirjekuoressa.

Liitteenä ovat: Opinnäytetyön suunnitelma sekä tutkimuslupahakemus

Yhteistyöterveisin,

Maria Närhi, Suvi Lindström ja Sari Nurminen